

Folkereligiøsitet og nasjonal identitet

Tsjekkisk-Norsk Forum og feiringen av Mikuláš (St. Nikolas)

Hedda Sebesta Hvalstrand



Masteroppgave i religionshistorie REL4990
Institutt for kulturstudier og orientalske språk

60 studiepoeng.

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2017

Folkereligiøsitet og nasjonal identitet. Tsjekkisk-Norsk Forum og feiringen av Mikuláš (St. Nikolas)

Hedda Sebesta Hvalstrand

Masteroppgave i religionshistorie REL4990

Institutt for kulturstudier og orientalske språk

60 studiepoeng.

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2017

© Hedda Sebesta Hvalstrand

2017

Folkereligiøsitet og nasjonal identitet. Tsjekkisk-Norsk Forum og feiringen av Mikuláš (St. Nikolas)

Hedda Sebesta Hvalstrand

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Hovedspørsmålet i denne oppgaven er: hvordan kan element fra folkereligiøsiteten bidra til nasjonal identitetsbygging? Dette vil jeg undersøke ved å se på hvordan en gammel helgenkult blir feiret av tsjekkere i dagens Norge. Med folkereligiøsitet mener jeg tradisjoner med tydelig religiøse røtter som ikke nødvendigvis oppfattes som religiøse når de blir praktisert i dagens samfunn. I dette tilfellet er tradisjonen Mikuláš-feiringen.

I denne oppgaven har jeg på ulike måter beskrevet hvordan voksne mennesker tilrettela for hvordan barn skulle delta på Mikuláš-feiringen. Denne tilretteleggingen foregikk på ulike områder og av ulike grunner. Mange av de voksne fokuserte på at barna skulle være komfortable og ha en positiv opplevelse. Derfor ble det tilrettelagt med mat som de fleste barn liker og formingsaktiviteter som underholdning. Flere av de voksne nevnte også at de ønsket at barna skulle få oppleve en kjær tsjekkisk tradisjon. Mikuláš-feiringen var et forsøk på å bygge opp og/eller vedlikeholde nasjonal identitet for barn og voksne. Deltakelsen ble mulig både fordi voksne mennesker tilrettela for det og fordi barna selv tok aktiv del i feiringen og var bidragsytere. På denne måten ble det mulig å holde ved like en tradisjon over flere generasjoner.

I løpet av denne oppgaven har jeg kommet frem til at Mikuláš-feiringen slik den feires av TNF er en tradisjon som bygger på folkereligiøsitet. Allikevel er religiøse overbevisninger ikke avgjørende for feiringens betydning for nasjonal identitet. Fokus på tradisjoner og nasjonalitet som en erstatning for religion er noe det kommunistiske regimet prøvde å tilrettelegge for. I dagens feiring slik den foregår hos TNF er det mye fokus på tradisjoner knyttet til det nasjonale. Det er mulig at et slikt fokus på nasjonalitet og tradisjoner har blitt påvirket av det kommunistiske regimets propaganda. Min studie har fokusert på feiringen slik den foregår hos TNF i Norge. Nettopp det at feiringen har blitt geografisk flyttet mener jeg gjør fokuset på det nasjonale ekstra tydelig. Nasjonal identitet og familieverdier er i fokus på TNFs Mikuláš-feiring. Dette utelukker ikke at personlig religiøs tro og forhold utenfor familien kan være viktige deler av TNFs Mikuláš-feiring.

Forord

Denne oppgaven hadde ikke vært mulig å gjennomføre uten hjelp og støtte fra flere grupper og personer. Først og fremst vil jeg takke organisasjonen TNF for at de har stilt opp som forskningsarena for denne oppgaven. Jeg vil også takke andre grupper som samarbeider med TNF for at de har stilt opp og latt meg delta på og observere deres aktiviteter. Dessuten vil jeg også gi en takk til alle enkeltpersoner som har stilt opp for samtaler, hjulpet meg med oversettelser og hjulpet meg med å danne et nettverk av kontakter.

Jeg vil takke min veileder Nora Stene for at hun alltid har gitt gode råd, vært konstruktiv og vennlig. Videre vil jeg også takke mine medstudenter for alle samtaler vi har hatt og all støtte de har gitt. Til slutt vil jeg også takke en av mine venner som har stilt opp for å hjelpe meg med korrekturlesning.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	St. Nikolas	1
1.2	Forklaring på ord og navn	2
1.3	TNF (Tsjekkisk-Norsk Forum).....	3
1.4	Mine forskningsspørsmål	4
1.5	Hvorfor jeg har valgt å skrive om dette?	5
1.6	Oppgavens oppbygging	5
2	Teoretisk analyseverktøy.....	7
2.1	Identitet og identifisering.....	7
2.2	Etnisitet.....	8
2.3	Paradokser	9
2.4	Barndom	9
2.5	Nasjonsskap og nasjonal identitet	10
3	Metode.....	13
3.1	Feltarbeid	13
3.2	Rutiner	14
3.3	Presentasjon av samtalepartnere	15
3.4	Samtalepartnere og etikk	17
3.5	En detaljrik fremstilling.....	17
3.6	Språk.....	18
4	Tsjekkisk historie	20
4.1	Holdninger til religion i ulike perioder av tsjekkisk historie.....	20
4.2	Mikuláš-feiringens plass under kommunismen og i dag	22
5	Forberedelser.....	25
5.1	Planleggingsmøter	25
5.2	Invitasjoner	31
5.3	To undervisningsgrupper for barn og deres forberedelser til feiringen.....	32
5.4	Undervisningsgruppa «Tsjekkisk gjennom lek»	33
5.4.1	Eksempler på aktiviteter under en samling	34
5.4.2	«Tsjekkisk gjennom lek» og forberedelser for Mikuláš-feiringen.....	35
5.5	Tsjekkisk barnehage	38

5.5.1	Den tsjekkiske barnehagens forberedelser til Mikuláš-feiringen.....	39
5.6	Forberedelser i hjemmet	41
6	Feiringen.....	44
6.1	Barna på Mikuláš-feiringen	44
6.1.1	Barnas opptreden.....	45
6.1.2	Formingsaktiviteter/ «Workshop».....	47
6.1.3	Barnas møte med Mikuláš selv, og hva de fikk i gave.....	48
6.1.4	Godteriposene.....	53
6.2	Motivasjon hos de voksne	53
6.2.1	Samtaler om Mikuláš-feiringen.....	54
6.2.2	Observasjoner.....	56
6.3	Typisk tsjekkisk, norsk og slovakisk?	57
6.3.1	Bandet.....	57
6.3.2	Julepynt	59
6.3.3	Tombola	60
6.3.4	Mat og drikke	60
6.3.5	Språk.....	61
6.4	Opprydding.....	62
6.5	Tekster om Mikuláš-feiringen i TNFs medlemsblad.....	63
7	Minner	64
7.1	Variasjon i Mikuláš-feiringen.....	64
7.2	Religiøst perspektiv	70
7.3	Perspektiver fra folk som ikke er katolikker på Mikuláš-feiringen i forhold til religion	73
7.4	Religiøse elementer i TNFs Mikuláš-feiring	74
7.5	Det slovakiske elementet	75
7.6	Kjønn	77
8	Konklusjon	79
8.1	Barn og voksnes plass.....	79
8.2	Religion	81
8.3	Kommunisme.....	84
8.4	Ulike nasjonaliteter.....	86
8.5	Videre forskning	88

Litteraturliste 89

1 Innledning

1.1 St. Nikolas

Folkloristen Ane Ohrvik har skrevet boken *Nisser. Fra Helgen til Sinnatagg*. I denne boken skriver hun om helgenen St. Nikolas og hvordan han kan knyttes til norske nisser og den kjente figuren Santa Claus/julenissen.

Ohrvik påpeker at St. Nikolas fikk en sentral plass i Den katolske kirken under europeisk middelalderen. Videre understreker Ohrvik at det er usikkert hvorvidt biskopen St. Nikolas av Myra kan regnes som en historisk skikkelse. I følge beretninger kjent i Den katolske kirke skal helgenen ha blitt født i et område som i dag tilhører Tyrkia en gang på 300-tallet. Det utviklet seg mangfoldige tradisjoner rundt St. Nikolas i middelalderen, et eksempel på dette er en rik fortellertradisjon (Ohrvik 2009:20-21,22-23).

Det er imidlertid usikkert når kulten rundt helgenen fikk sin oppblomstring i Europa. I følge fortellingene om St. Nikolas fikk han etter hvert rollen som beskytter av flere ulike grupper. Ohrvik nevner for eksempel at helgenen ble kjent som beskytter av barn. Hun skriver også at bred variasjon i helgenens rolle som beskytter vitner om at han var populær (Ohrvik 2009:40,42).

Utover i høy- og senmiddelalderen utviklet St. Nikolas seg til å ha rollen som beskytter av barn og gavegiver. Ofte hadde helgenen en eller flere følgesvenner. Disse folkelige figurene var ofte skremmende. I følge Ohrvik tok utviklingen form av kirkespill om St. Nikolas. Her deltok ulike maskerte skikkelser. Slike kirkespill ble etter hvert preget av folkelige tradisjoner og flyttet ut fra kirkerommet (Ohrvik 2009:56-57,61).

På slutten av 1200-tallet og begynnelsen av 1300-tallet utviklet 6. desember seg til å bli kjent som barns dag i store deler av Europa. Merkedagen for St. Nikolas, som også var knyttet til 6. desember, smeltet etter hvert sammen med barnas dag. Dette førte til at helgenen snart fikk rollen som gavegiver til barn på denne dagen (Ohrvik 2009:61-63).

I følge Ohrvik fikk St. Nikolas en ny rolle i senmiddelalderen. Hun knytter dette opp mot periodens forestillinger om barneoppdragelse. Besøk fra helgenen og ulike skikkelser kan sees som en religiøs ide om botsgang som fikk et verdslig uttrykk. Med andre ord var besøket en

måte å disiplinere barn på: slemme barn kunne skremmes av helgenens skumle følge. Skikkelsene som opptrådte sammen med St. Nikolas liknet ofte på djevelen, eller de var djevelen selv. Ohrvik skriver at slike tradisjoner var utbredt i middelalderens Europa i for eksempel land som Frankrike, Nederland og Tyskland (Ohrvik 2009:69-70).

Min oppgave går utover Ohrviks materiale og handler om feiring av St. Nikolas blant tsjekkere i Norge i organisasjonen Tsjekkisk- Norsk Forum (TNF). Denne feiringen har blitt geografisk flyttet fra Tsjekkia til Norge med migranter. Jeg har studert feiringen og relaterte aktiviteter i 2015 og 2016 i Norge. I tillegg vil jeg også se på norsk-tsjekkeres/slovakers minner fra feiringen i Tsjekkia og Slovakia.

1.2 Forklaring på ord og navn

Jeg vil gi en del forklaringer på ord og navn her. Noen forklaringer er nødvendige allerede fra begynnelsen av oppgaven. Andre forklaringer passer bedre å gi underveis, derfor blir det en blanding i denne oppgaven.

Ordene *Mikulášská zábava* var det begrepet som ble brukt når TNF sendte ut invitasjoner til Mikuláš-feiringen. Ordene kan oversettes direkte til «Mikuláš-underholdning». En av mine samtalepartnere som hjalp meg med mine oversettelser mente at det var mer riktig å oversette til Mikuláš-feiring. Jeg har valgt å bruke begrepet Mikuláš-feiring når jeg skriver om TNFs feiring i denne oppgaven. Jeg bruker også begrepet når jeg skriver om andre måter å markere den aktuelle tradisjonen på i Norge eller Tsjekkia.

Vanligvis når mine samtalepartnere skrev eller snakket om Mikuláš brukte de ikke begrepet *Svatý Mikuláš*/ Sankt Mikuláš, men bare navnet Mikuláš. Når helgenbetegnelsen ikke brukes understreker dette hvordan Mikuláš og Mikuláš-feiringen ofte blir omtalt i sekulære former. I denne oppgaven velger jeg å bruke navnet Mikuláš når jeg skriver om skikkelsen, og begrepet Mikuláš-feiringen når det er snakk om TNFs markering eller andre markeringer av tradisjonen. Noen av mine samtalepartnere oversatte Mikuláš til Nikolas eller Nikolaus når de skulle si navnet på norsk. Generelt sett brukte mine samtalepartnere allikevel som oftest navnet Mikuláš uansett hvilket språk de snakket. Jeg velger også å bruke den tsjekkiske versjonen av navnet fordi det var dette navnet mine samtalepartnere i all hovedsak brukte. Oppgaven ville også bli mer rotete om jeg skulle hoppe mellom ulike navn. I blant vil jeg ta i

bruk begrepet St. Mikuláš for å markere at det helt tydelig var snakk om den katolske helgenen St. Nikolas.

I denne oppgaven vil jeg bruke begrepet norsk-tsjekkisk/slovakisk. Oppgaven min handler i størst grad om tsjekkere. Allikevel kunne jeg ikke overse at TNF samarbeider med Slovakisk Forening når de arrangerer Mikuláš-feiringen. Dessuten er TNF en organisasjon som er åpen for at alle som er interessert kan delta på arrangementer og bli medlem. I følge flere av mine samtalepartnere var det TNF som hadde hovedansvaret for Mikuláš-feiringen selv om de samarbeidet med Slovakisk Forening.

På Mikuláš-feiringen arrangert av TNF kom to skikkelser sammen med Mikuláš og besøkte arrangementet. Den ene av disse skikkelsene var en engel og den andre en djevel. Jeg har blitt informert om at det går an å ha flere engler og djevlere med på en Mikuláš-feiring. I min innsamling av empiri hørte jeg som regel om én engel og én djevel. Jeg har av den grunn valgt å kalle skikkelsene engelen og djevelen. I oppgaven vil jeg også referere til skikkelsene som Mikuláš og følget hans.

I denne oppgaven vil jeg skrive kort om julesanger og vintersanger flere steder. Når jeg bruker begrepet julesanger refererer jeg til sanger med en tekst med kristent juletema. Når jeg bruker begrepet vintersanger er det snakk om sanger som handler om vinter, men som ikke kan sies å ha tekst med kristen tematikk.

1.3 TNF (Tsjekkisk-Norsk Forum)

TNF er en organisasjon som har som mål å samle tsjekkere og nordmenn. Dette gjelder folk som er i Norge av ulike grunner og i varierende perioder. Foreningens hovedmål er å kunne ta vare på tsjekkiske tradisjoner i Norge. Det betyr at alle med interesse for Tsjekkia kan engasjere seg i organisasjonen. På foreningens nettside blir Mikuláš-feiringen (som de oversetter til St. Nikolaus-feiring) nevnt som et eksempel på en tsjekkisk tradisjon. Det blir også nevnt at denne tradisjonen feires sammen med Slovakisk forening (<http://www.cz-forum.no/nb/om-oss/>).

I følge TNFs nettside kom de fleste tsjekkere som bor i Norge til landet i 1969-1970. Det har kommet tsjekkere til Norge også etter dette, ofte for å jobbe eller på grunn av ekteskap med nordmenn. Før TNF ble dannet som en egen organisasjon, fantes Forum Norge-

Tsjekkoslovakia som ble stiftet i 1989. Før dette igjen fantes organisasjonen Norsk-Tsjekkoslovakisk Hjelpeforening under Flyktningsrådet. Da Tsjekkia og Slovakia ble delt inn i to land i 1993 ble også Forum Norge-Tsjekkoslovakia delt opp. I dag finnes TNF i tillegg til Slovakisk Forening (<http://www.cz-forum.no/nb/om-oss/>). Jeg vil skrive mer om forholdet mellom tsjekkere og slovakere i kapittel 7.

På sin nettside skriver TNF også om aktiviteter og grupper som er relevante for organisasjonen. Eksempler på dette er Mikuláš-feiringen, undervisning på tsjekkisk for barn og voksne, utgivelse av medlemsblad og regelmessige sosiale møter på et spisested/bar (<http://cz-forum.no/nb/aktiviteter/>). Mine samtalepartnere fortalte meg at det også finnes kurs i Norsk språk og kultur for voksne. Flere av undervisningsgruppene er imidlertid ikke økonomisk underlagt TNF, men samarbeider allikevel tett med organisasjonen. Jeg vil komme tilbake til disse aktivitetene og gruppene i senere kapitler. Her vil jeg understreke at det er TNF som er min forskningsarena.

1.4 Mine forskningsspørsmål

Hovedspørsmålet i denne oppgaven er: hvordan kan element fra folkereligiøsitet bidra til nasjonal identitetsbygging? Dette vil jeg undersøke ved å se på hvordan en gammel helgenkult blir feiret av tsjekkere i dagens Norge. Med folkereligiøsitet mener jeg tradisjoner med tydelig religiøse røtter som ikke nødvendigvis oppfattes som religiøse når de blir praktisert i dagens samfunn. I dette tilfellet er tradisjonen Mikuláš-feiringen.

For å finne ut av det overordnede hovedspørsmålet må jeg stille en hel del del-spørsmål. Et slikt spørsmål er hvordan den tradisjonen jeg studerer gjennomføres. I den sammenheng er det nyttig å se på forberedelser, selve Mikuláš-feiringen og konsekvenser av feiringen. Dette vil gi oversikt over alle elementer ved tradisjonen. I tillegg til dette vil jeg også se på hvilke minner om og assosiasjoner folk har til Mikuláš-feiringen. Dette vil vise eventuelle variasjoner og endringer.

Enda et del-spørsmål er hvilken plass barn og voksne har på Mikuláš-feiringen. Jeg vil undersøke om barn eller voksne er spesielt viktige for feiringen. For å finne ut av dette må jeg se på hvilke roller barn og voksne har og hva dette kan si meg om status innad i gruppen.

Neste spørsmål er hvilken plass religion får på Mikuláš-feiringen i Norge. Har feiringen religiøs betydning for noen av de som deltar? Jeg vil også se på voksnes minner fra Tsjekia knyttet til religion og om disse minnene kan vise endringer knyttet til religiøse aspekter ved feiringen.

Videre vil jeg spørre om Tsjekias kommunistiske fortid har hatt noen betydning for hvordan Mikuláš-feiringen gjennomføres i dag.

På TNFs Mikuláš-feiring deltar personer med flere nasjonaliteter. Jeg vil også spørre om dette kan ha innvirkning på hvordan feiringen blir gjennomført.

1.5 Hvorfor jeg har valgt å skrive om dette?

Jeg har både personlige og faglige grunner til å skrive om temaet for denne oppgaven. En personlig grunn er at jeg er halvt tsjekkisk. Jeg mener at dette har gjort det lettere for meg å få kontakt med tsjekkere i Norge og få tilgang til TNF hvor jeg kunne gjøre feltarbeid. Jeg ble også motivert av personlig interesse for temaer som nasjonal identitet og land med kommunistisk fortid. Faglige grunner for å studere dette området inkluderer også verdien av å dokumentere et nytt felt og å kunne gi en analyse av nytt empirisk materiale.

1.6 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er bygget opp slik at leseren skal få tilgang på en hel del viktig informasjon før jeg begynner å redegjøre for mitt feltarbeid. Deretter følger kapitlene basert på min empiri. Jeg har fulgt en kronologi: forberedelser kommer først, så feiringen og til slutt aktiviteter etter feiringen. Etter dette samler jeg minner og andre temaer i et eget kapittel.

Kapittel 2 kommer til å handle om den teorien jeg vil bruke for å gjøre analyser gjennom oppgaven. Jeg vil fokusere på teori knyttet til identitet og spesielt nasjonal identitet. Kapittel 3 vil handle om hvilke metoder jeg har brukt i oppgaven. Eksempler på dette er deltakende observasjon og mange og lange samtaler. I dette kapittelet vil jeg introdusere mine samtalepartnere og se på hvilke etiske vurderinger jeg har måttet gjøre. Kapittel 4 vil gi et innblikk i ulike deler av tsjekkisk historie. Denne delen vil gi et bakteppe som leseren trenger å ha med seg for å bedre forstå resten av oppgaven.

I neste kapittel begynner jeg å redegjøre for mine funn og mitt feltarbeid. Kapittel 5 handler om de forberedelsene som ble gjort i forkant av Mikuláš-feiringen. Her er det snakk om forberedelser som ble gjort både av barn og voksne. Kapittel 6 handler om selve Mikuláš-feiringen slik TNF gjennomførte den. Dette kapittelet inneholder blant annet en detaljert beskrivelse av Mikuláš, følget hans og hva disse skikkelsene foretok seg på feiringen. Til slutt i kapittel 6 skriver jeg også om hva som skjedde etter Mikuláš-feiringen og om utgivelse av tekster om Mikuláš-feiringen i TNFs eget medlemsblad. Etter dette, i kapittel 7, vil jeg fokusere på voksnes minner fra Mikuláš-feiringen fra Tsjekkia og hva disse minnene kan fortelle om variasjon og endring. Dette kapittelet vil også fokusere på religiøse elementer ved feiringen, religiøse personers meninger om feiringen, forholdet mellom slovakere og tsjekkere, samt kjønnsperspektiv. I hvert av de tre kapitlene som er nevnt i dette avsnittet bruker jeg empiri samlet inn fra både 2015 og 2016. En liten andel informasjon fikk jeg også i 2017. Mitt feltarbeid har med andre ord strukket seg fra oktober 2015 til februar 2017.

Siste kapittel vil gi en oppsummerende analyse. Her vil jeg komme tilbake til mine forskningsspørsmål og drøfte dem i lys av teori og innsamlet empiri.

2 Teoretisk analyseverktøy

Jeg vil benytte denne delen av oppgaven til å skrive om mitt teoretiske rammeverk. Identitet og spesielt gruppeidentitet vil være gjennomgående viktige teoretiske perspektiver. Teorien vil brukes gjennom hele oppgaven for å forstå samtalepartnerne og deres forhold til TNF og Mikuláš-feiringen. I denne delen av oppgaven vil jeg forklare hvorfor ulike teoretiske perspektiver er nyttige.

2.1 Identitet og identifisering

Religionssosiologien C. T. Rooijackers (2016) understreker at identitet er sosialt konstruert. Det vil si at identitet ikke er noe en har men noe som gjøres. Det er to sider ved identitet, nemlig selvidentifisering og identifisering fra utsiden (Rooijackers 2016:12,395). Sosiologen Richard Jenkins (2012) skriver også om Identitet, og bruker i likhet med Rooijackers også begrepet *identification*, for å understreke at det er noe som gjøres (Jenkins 2012:3; Rooijackers 2016:12). Det vil være nyttig å bruke identitet som verktøy når jeg ser på hvordan TNF og Mikuláš-feiringen blir gjennomført og hvilken betydning dette har. Jeg vil se på hvordan menneskene jeg studerer kommuniserer og hvordan Mikuláš-feiringen styrker en felles identitet.

Rooijackers understreker at hun ønsker å undersøke hvordan fellesidentitet kan konstrueres og opprettholdes, og hvordan slike identiteter kan endre seg over tid (Rooijackers 2016:11,13). Jenkins skriver at identifisering er en måte å klassifisere mennesker på. Det er en form for kommunikasjon der en setter seg selv og andre inni og utenfor ulike bokser av kollektiv og individuell identitet. Han påpeker at identifisering opererer ganske likt enten det er snakk om det kollektive eller det individuelle. Dette er fordi all identifisering oppstår gjennom kommunikasjon mellom mennesker (Jenkins 2012:3).

Identitet og spesielt gruppeidentitet vil være gjennomgående viktig for å forstå mine samtalepartnere og deres forhold til TNF og Mikuláš-feiringen. Et av de store spørsmålene i denne oppgaven er jo nettopp hvordan en bestemt feiring kan være med på å skape gruppeidentitet. Om Rooijackers har rett er denne gruppeidentiteten avhengig av produksjon og opprettholdelse. Jeg vil undersøke om Mikuláš-feiringen kan være del av en slik prosess og i så fall hvilken identitet, eventuelt hvilke identiteter, som blir produsert og opprettholdt.

Dessuten vil jeg se på endringer. Mikuláš har blitt feiret av TNF i Norge i flere år, og det er tydelig at feiringen har endret seg med tiden.

2.2 Etnisitet

Jenkins bruker begrepet etnisk identifisering i sin bok *Being Danish. Paradoxes of Identity in Everyday Life*. Begrepet etnisk identifisering er interessant i denne oppgaven fordi det viser hvordan og hvorfor bestemte grupper av mennesker kan identifisere seg med hverandre. Jeg vil se på hvordan dette foregår i praksis. Jenkins understreker også at identifisering og etnisk identifisering rommer paradokser og er ikke alltid forutsigbart, jeg vil illustrere dette poenget med eksempler fra det norsk-tsjekkiske/slovakiske miljøet.

Modell for etnisk identitet

I følge Jenkins kan en lage en modell som beskriver etnisk identitet. Jenkins modell har fire hovedpunkter (hvor viktig de ulike punktene er vil variere med kontekst):

1. Etnisitet er en oppfatning (ikke nødvendigvis objektiv) av kulturelle likheter og ulikheter.
2. Etnisk identifisering er en prosess som blir mulig gjennom kommunikasjon. Denne kommunikasjonen foregår innad i grupper, og mellom innsidere og utsidere av grupper.
3. Det er mulig å endre etnisk identifisering enten kollektivt eller individuelt. Allikevel er ikke etnisk identifisering ubegrenset flytende og formelig. Etnisk identifisering kan være ganske robust, dette avhenger imidlertid av kontekst.
4. Etnisk identifisering er kollektiv og personlig på samme tid. Selvidentifisering er nødvendig for at en skal kunne identifisere seg som del av en gruppe (Jenkins 2012:4).

Alle punktene ovenfor beskriver en modell for etnisk identifisering. I denne oppgaven vil denne modellen brukes for å se på hvordan etnisk identifisering kan danne grupper. Det vil også bli undersøkt hva slags rolle en Mikuláš-feiring kan ha i produksjonen av etnisk identifisering. Hva kan en slik rolle eventuelt fortelle om bygging av nasjonal identitet?

2.3 Paradokser

Både identifisering og etnisk identifisering er fullt av paradokser ifølge Jenkins. Han nevner fire punkter:

- Identitet kan være både flytende, formelig og relativt motstandsdyktig. Spesielt identitet som innføres i tidlig liv er ofte motstandsdyktig mot endring, men ikke alltid. Dette avhenger av kontekst.
- Individuell og kollektiv identitet kan forstås på samme vis rent teoretisk, men dette betyr ikke at de er det samme. Når en person tilhører et kollektiv så avgjør ikke nødvendigvis dette kollektivet hva en enkeltperson gjør og sier.
- Det er vanlig at folk sier, mener og gjør ting som er paradoksalt.
- En kan finne ulike former av etnisk identifisering i for eksempel ideologi. Men det er i hverdagen en kan finne produksjonen og reproduksjonen av etnisk identifisering (Jenkins 2012:18).

Videre trekker Jenkins også frem andre paradokser. For å være en gruppe må det finnes oppfatninger av å ha likheter, men samtidig vil det være ulikheter innad i en gruppe fordi gruppen består av individer (Jenkins 2012:116). Et annet poeng er at det er vanlig å ha flere identiteter på en gang. Det er mulig at en person har to identiteter som ikke passer godt sammen eller motsier hverandre (Jenkins 2012:17).

I forbindelse med feltarbeidet til denne oppgaven var det nyttig å ha med seg en teori om paradokser. Denne teorien gjør det lettere å navigere i det kompliserte landskapet av relasjoner og identiteter som samtalepartnerne mine er del av. Videre var teorien også viktig for å være bevisst på å ikke trekke for raske slutninger om samtalepartnerne. Gradvis ble et komplekst bilde av relasjoner og meninger synlig.

2.4 Barndom

Som nevnt i forrige avsnitt skriver Jenkins at identitet som dannes tidlig i livet ofte kan bli robust. Ifølge Jenkins dannes deler av både personlig identitet og personlige egenskaper allerede i barndommen. Det legges også fundamentet for å delta i kollektiv identifisering.

Etnisitet kan være del av en slik kollektiv identifisering. Denne kan bli viktig også for individuell identitet senere i livet.

Jenkins trekker frem at barn former både kollektiv og personlig identitet gjennom sosialisering og opplæring med andre mennesker, men også på egen hånd. Han skriver at om han har rett i at barndom er viktig for dannelsen av etnisk identifisering, så er barndom viktig for forståelsen av hvordan etnisitet oppstår og opprettholdes (Jenkins 2012:292,173).

Hos Jenkins beskrives tidlig liv og barndom som potensielt viktig for dannelsen av robuste identiteter. Dette inkluderer identitet knyttet til etnisitet. I min oppgave er dette viktig fordi jeg undersøker en feiring der barn er utpreget synlige. Det blir også tatt mye hensyn til barns behov under og før feiringen. Jeg vil undersøke barnas rolle før og under feiringen og hva disse rollene eventuelt kan fortelle. I den forbindelse har jeg sett på hva voksne har sagt om barns deltakelse på Mikuláš-feiringen.

Jeg har fokusert på barn i dette avsnittet. Flere av mine voksne samtalepartnere har gitt meg detaljerte beskrivelser av deres forhold til Mikuláš-feiringen slik de husker det fra barndommen. Det er viktig å huske på at de voksne personene jeg har snakket med også har hatt en barndom som har hatt betydning for deres i identitet. Disse barndomsminnene er derfor en viktig kilde til å forstå spørsmål knyttet til nasjonal identitet i denne oppgaven.

2.5 Nationness og nasjonal identitet

Mikuláš-feiringen er en aktivitet som deltakerne knytter til bestemte land. Oppgaven vil ta for seg hvordan folkereligiøsitet kan være med på å bygge nasjonal identitet. Etnisitet og nasjonal identitet er begge viktige begreper i min oppgave. Nedenfor skriver jeg kort om hvordan begrepene nasjonal identitet og etnisitet brukes i denne oppgaven.

Jenkins understreker at han forstår nasjonal identitet som en variasjon av etnisitet. Mange mennesker med en bestemt nasjonalitet vil antakelig ikke kjenne seg igjen i påstanden om at de kan betraktes som en etnisk gruppe (Jenkins 2012:6). Det som er viktig her er at begrepene jeg bruker har blitt tillagt en bestemt betydning i denne oppgaven. Begrepet nasjonal identitet vil være særskilt nyttig i min oppgave. Det er både fordi begrepet er spisset i forhold til oppgavens tematikk, og fordi begrepet har vært lettere å relatere seg til for mine samtalepartnere.

Jenkins påpeker at det er viktig å se forskjellen mellom nasjonalisme (*nationalism*) og nasjonal identitet (*national identity*). Han skriver at Borneman forklarer nasjonalisme som en offentlig ideologi og identifisering med staten. Dette skiller Borneman fra det han kaller *nationness* som beskrives som «a tacit sense of being the kind of person, or living the kind of life, that's appropriate to membership of a particular state» (Borneman I Jenkins 2012:16). Her kan en forstå begrepet *nationness* som det Jenkins beskriver som nasjonal identitet.

Måten Jenkins definerer begrepet nasjonal identitet er litt for smalt for denne oppgaven. Det er derfor hensiktsmessig å utvide det til også å inkludere tilhørighet til flere stater parallelt. I dette tilfellet er aktiviteten som omtales over som «living the kind of life», Mikuláš-feiringen og den nasjonale tilhørigheten Tsjekkia, Norge og Slovakia.

Nasjonal identitet er viktig i denne oppgaven fordi det er tydelig at Mikuláš-feiringen er noe som oppfattes som typisk for tsjekkisk og slovakisk kultur, men ikke for norsk kultur. De fleste nordmenn (uten tsjekkisk/slovakisk tilknytning) jeg har snakket med har ikke hørt om denne tradisjonen i sin tsjekkiske eller slovakiske form.

Ifølge Jenkins er det viktig å se forskjellen mellom statlige former for nasjonalisme og hverdagslige former for nasjonalisme (*state and vernacular nationalisms*) (Jenkins 2012:16). Han understreker videre at det også er viktig å ha et historisk perspektiv. Forholdet mellom nasjonen og hverdagen er et produkt av historien. Det er allikevel viktig å ikke lage et for skarpt skille mellom hverdag, politikk og stat. Politikk og stat er også en del av hverdagen til ulike mennesker i større eller mindre grad. Jenkins presiserer at nasjonalisme ikke kan eksistere uten en hverdagslig følelse av nasjon, men nasjonal identitet kan eksistere uten en følelse av nasjonalisme (Jenkins 2012:16-17). Gjennom dette viser Jenkins et skille mellom nasjonalisme og nasjonal identitet. Dette er et skille som er nyttig å være klar over når en skal skrive om nasjonal identitet.

I min oppgave danner Tsjekkias/Tsjekkoslovakias historie et viktig bakteppe. Dette vil inkludere statens kommunistiske fortid. Bakteppet vil gi bedre forståelse av Mikuláš-feiringens plass før og nå. Det vil også gi en bedre forståelse av hvordan forholdet mellom religion og stat har hatt betydning for religiøs praksis og tradisjoner med religiøse røtter. Bakteppet vil gjøre det lettere å forstå mine samtalepartnere og deres barndomsfortellinger. Bakgrunnsteppet vil også gi forståelse av hvordan Mikuláš-feiringen fikk den formen den har i dag.

Mikuláš-feiringen og TNF er åpen for personer med sammensatt og ulik nasjonal bakgrunn og identitet. Dette betyr at nasjonal identitet ikke er så enkelt som at en person er fra ett land og en annen person er fra et annet land. Jenkins understreker at eksklusjon og inkludering, likheter og ulikheter er nødvendige for identifiseringsprosessen. Det er ikke alltid så lett å lage en modell eller en fasit for hvordan denne prosessen fungerer i praksis. Hva en person eller gruppe legger vekt på av likheter og ulikheter vil variere med kontekst. Inspirert av Jenkins er min hypotese at tsjekkere og slovakker opplever hverandre som ulike, og samtidig som like sammenliknet med nordmenn (Jenkins 2012:76).

Det å ha en nasjonalitet handler som nevnt om å gjøre ting som er typiske for personer som tilhører denne nasjonaliteten. Jenkins skriver at det som gjør denne identiteten så sterk er at folk flest ikke tenker over den og anser slike identiteter som selvfølgeligheter (Jenkins 2012:292). Dette var et viktig teoretisk perspektiv å ha med seg når jeg skulle snakke med og skrive om mine samtalepartnere. Deres nasjonale identitet var viktig selv om den også var en selvfølge for dem.

3 Metode

3.1 Feltarbeid

I forbindelse med denne oppgaven startet jeg min kontakt med organisasjonen TNF i september 2015 da jeg ble medlem av TNF. Innen oktober 2015 hadde jeg bestemt meg for at jeg ville skrive en oppgave om TNF og Mikuláš-feiringen. Derfor begynte jeg å informere TNF om mitt prosjekt og å danne et nettverk av samtalepartnere. Feltarbeidet ble avsluttet i februar 2017. Det vil si etter omtrent 1 år og 4 måneder. Jeg har lagt vekt på å bruke lang tid på feltarbeidet, for å skaffe meg et rikt materiale. Mitt feltarbeid har foregått på flere måter. Målet var å delta ikke bare på Mikuláš-feiringen, men også på andre aktiviteter i det norsk-tsjekkiske/slovakiske miljøet. Jeg har derfor både vært med på undervisningstimer for voksne og barn, konsert, foredrag, juleverksted, feiring av ulike merkedager og hatt gruppesamtaler og samtaler med én person av gangen. For meg var det viktig å prøve å bli kjent med mine samtalepartnere og å delta på ulike arrangementer for å få bedre forståelse for det miljøet jeg har studert.

En annen grunn til at jeg har valgt å involvere meg i flere av det norsk-tsjekkiske/slovakiske miljøets aktiviteter er at jeg ønsket å få god tilgang på mine samtalepartners meninger og følelser. Jenkins skriver at nærhet til samtalepartnere gir utfordringer i forbindelse med objektivitet. Som forsker vil en aldri klare å være helt objektiv og en må forsøke å være bevisst på dette i det en skriver og gjør. På samme tid mener Jenkins at nærhet til samtalepartnere gir muligheten til å få innsikt utover offisielle meninger, i de situasjonene der folk ikke er på vakt. I disse situasjonene mener han at folk lettere gir innsyn til sine personlige meninger (Jenkins 2012:31-32). Det Jenkins skriver om forhold til samtalepartnere er i høyeste grad relevant for min oppgave. Jeg vil si at jeg både var på innsiden av organisasjonen TNF som aktivt medlem, på samme tid var jeg bevisst på min rolle som forsker med et utenfra perspektiv. Jeg var en deltakende-observatør. Dette betyr at jeg måtte være bevisst på min rolle som forsker med mål om objektivitet. På samme tid jobbet jeg aktivt for at mine samtalepartnere skulle være villige til å snakke med meg om sine meninger, uten å være for mye på vakt. Min rolle som deltakende observatør i TNF gav meg muligheten til å være til hjelp på ulike områder. Jeg mener dette gjorde mine samtalepartnere mer villige til å

hjelp meg med mitt prosjekt. Min mening er at dette også ga et jevnere maktforhold mellom meg og mine samtalepartnere, enn om jeg bare hadde søkt hjelp fra dem.

Jenkins skriver at hvilken rolle en har som feltarbeider og hvem en blir kjent med har noe å si for hva en finner ut av som forsker (Jenkins 2012:36). I denne oppgaven er det også slik at jeg hadde en bestemt rolle og ble kjent med bestemte personer. Objektiviteten var som nevnt noe jeg hele tiden prøvde å jobbe med i min rolle som deltakende observatør. Under mitt feltarbeid ble jeg klar over at det var enklere for meg å få kontakt med kvinner enn menn. Dette vises tydelig blant mine samtalepartnere der en stor overvekt er kvinner. Jeg mener at dette skjedde fordi jeg hadde lettere for å bli kjent med kvinner som kvinne. Dessuten ble jeg referert videre til andre kvinner gjennom mine kvinnelige samtalepartnere. Dette hadde antakelig også sammenheng med at det ofte var en liten overvekt av kvinner som enten deltok på eller arrangerte de aktivitetene jeg var med på. Jeg vil skrive mer om kjønnsroller knyttet til Mikuláš-feiringen og TNF i kapittel 7.

3.2 Rutiner

Når det gjelder rutiner har jeg funnet inspirasjon i Jenkins som har skrevet om hvordan penn og papir kan ødelegge en god samtale. Ifølge Jenkins brukte han en notatbok i blant, men hadde den ikke alltid med når han skulle samle empiri fra ulike personer. Jenkins skriver også om hvordan det kan være nyttig å ha en tydelig tanke om hva en ønsker å spørre om når en skal ha en samtale (Jenkins 2012:34,32). Når jeg nærmet meg mine samtalepartnere valgte jeg å ikke ha med opptaksutstyr. Grunnen til dette er at jeg ville prøve å gjøre mine samtalepartnere avslappet nok til å kunne snakke relativt fritt. Jeg hadde ofte med en notatbok, i tilfelle jeg skulle trenge å skrive ned et tips fra en av mine samtalepartnere. Jeg skrev også ned noen viktige spørsmål i denne boken slik at jeg alltid kunne huske hva som var viktig for min oppgave. Notatboken ble aldri brukt til å sitte og skrive ned alt mine samtalepartnere sa og gjorde. Jeg satt allikevel og skrev ned mye mer i de få situasjonene der jeg bare var observatør, og ikke deltakende observatør. Dette var bare tilfelle da jeg observerte undervisning for barn. Under disse observasjonene var deltakelse ikke aktuelt. Jeg satt derfor bare og så på slik som en del andre foreldre. Da var det også greit å sitte og skrive i blant fordi fokuset var på læreren og barna, ikke på meg. Jeg vil komme tilbake til mine observasjoner av undervisning for barn i kapittel 5.

Jeg valgte å gjøre både observasjoner og samtaler for å samle mest mulig empiri. Jeg har valgt å bruke begrepet samtalepartner om den jeg hadde lengre samtaler med. Før hver samtale tenkte jeg på hva jeg ville snakke om, men jeg la opp samtalene slik at det var stor fleksibilitet og mulighet for andre temaer. Ordet samtalepartner vil naturlig nok ikke være relevant i de situasjonene der jeg bare observerte og ikke deltok eller hadde samtaler. Dette gjelder enkelte grupper i min ytre sirkel og alle i min utvidede sirkel. Jeg vil skrive mer om dette i del 3.3. i dette kapitlet.

Jenkins skriver at hans observasjoner ble skrevet ned så fort som mulig, enten samme dag, eller dagen etter at han hadde samlet inn informasjon (Jenkins 2012:33). Jenkins fremhever at det er viktig å ha gode rutiner i forhold til dokumentasjon av empiri. For meg innebar dette at jeg har satt meg ned og skrevet notater så fort som mulig etter at jeg har snakket med mine samtalepartnere eller observert aktiviteter. Jeg gjorde de fleste av mine observasjoner og samtaler om kvelden eller ettermiddagen, og skrev notater samme dag eller dagen etter. Mine samtalepartnere har jeg møtt på arrangementer i regi av TNF, gjennom aktiviteter som kan knyttes til det norsk-tsjekkiske/slovakiske miljøet, noen har bedt meg hjem til dem og noen har jeg møtt på en cafe eller bar. I ett tilfelle var det en samtalepartner som jeg bare snakket med per telefon. Jeg har også sendt mail til mange av mine samtalepartnere for å stille spørsmål.

3.3 Presentasjon av samtalepartnere

I løpet av mitt feltarbeid har jeg hatt ulike samtalepartnere og mennesker jeg har observert. Jeg vil sette disse personene inn i ulike kategorier. Dette vil vise hvordan et nettverk av ulike personer har vært avgjørende for å skaffe empiri til denne oppgaven.

Den første kategorien av personer vil jeg definere som min indre sirkel av samtalepartnere. Dette var personer jeg hadde kontakt med ved flere anledninger i min rolle som deltakende observatør. Foruten å ha møtt disse personene og samarbeidet med dem ved flere anledninger, hadde jeg også en eller flere private samtaler med hver av dem. Noen få personer i min indre sirkel skilte seg ut som nøkkelpersoner. Disse nøkkelpersonene hadde jeg mye kontakt med. De hjalp meg med å bygge et nettverk i det tsjekkisk-norsk/slovakiske miljøet og en av dem hjalp meg også med oversettelser fra tsjekkisk til norsk.

Neste kategori vil jeg definere som min ytre sirkel. Dette var personer jeg pratet med i varierende grad. Samtalene i min ytre sirkel var enten planlagte møter eller tilfeldige samtaler. Eksempler på personer i min ytre sirkel var voksne som deltok i undervisningsgrupper for å lære norsk, barn som deltok i undervisningsgrupper på tsjekkisk, personer jeg hadde korte tilfeldige samtaler med, og noen få jeg hadde planlagte samtaler med. Jeg fikk mindre informasjon om personene i min ytre sirkel enn de i min indre sirkel. For eksempel er det flere av personene i min ytre sirkel som jeg ikke fikk med meg navn og alder på.

Siste kategori jeg vil definere er personer som var utenfor både min ytre og indre sirkel. Jeg kaller denne kategorien min utvidede sirkel. Personene i den utvidede sirkelen var med på arrangementer i regi av TNF. Disse personene pratet jeg sjeldent med om temaer som var relevant for min oppgave, men de var del av en mengde mennesker som jeg observerte på Mikuláš-feiringen. I denne kategorien kan ingen av menneskene jeg hadde kontakt med defineres som samtalepartnere.

Alderen på mine samtalepartnere og de jeg observerte var varierende. Jeg velger å ikke fortelle om konkret alder knyttet til mine samtalepartnere. Grunnen til dette er at å angi konkret alder på en samtalepartner kan føre til at det er lett å avsløre deres identitet. I min indre sirkel var det syv personer. Dette var Irena, Roman, Gabriela, Dorota, Milan, Aneta og Edita. Tre av dem er født på 80-tallet, tre på 70-tallet og én på 60-tallet. Alle ble født i Tsjekkoslovakia.

I min ytre sirkel var det større variasjon i alder. Enkelte personer som Zuzka, Daniela og Jakub fikk jeg hatt private samtaler med. Andre personer observerte eller snakket jeg med i grupper, eller tilfeldig på ulike arrangementer. Barna fra to undervisningsgrupper var enten født i Norge eller Tsjekkia, men alle var selvfølgelig født etter kommunismens fall. De voksne personene som deltok på undervisningsgrupper for å lære norsk var i veldig varierende alder, noen var født under kommunismen i Tsjekkoslovakia, andre var født etter kommunismens fall. Det var ti damer og tre menn som jeg møtte i undervisningsgruppene for voksne, enkelte av dem møtte jeg ved flere anledninger. I undervisningsgruppen med eldre barn var det 6-7 barn som var oppmeldt, men det var ikke alltid alle barna deltok på undervisningstimene. I 2015 og 2016 var det mellom 14 og 23 barn som var oppmeldt til undervisningen med yngre barn (barnehagen). Det varierte hvor mange barn som deltok i denne gruppen også. Jeg opplevde både at det bare var en håndfull barn som deltok og at nesten alle var tilstede. Jeg vil gi en grundig forklaring av undervisning for barn i kapittel 5.

Personene i min utvidede sirkel hadde et bredt spekter av ulike aldre. Denne gruppa inneholder babyer, barn, tenåringer, voksne uten barn, foreldre og besteforeldre. Her har jeg ikke tall på hvor mange mennesker det er snakk om. En av mine samtalepartnere mente det var rundt 80 barn som deltok på Mikuláš-feiringen i 2016. Jeg vil anslå at det var mellom 150-200 personer som deltok på Mikuláš-feiringen begge årene. Av disse vil jeg anslå at mellom 60 og 80 var barn.

3.4 Samtalepartnere og etikk

Jenkins skriver at han har måttet ta etiske vurderinger i forbindelse med egen skriving. Disse vurderingene dreide seg om hvilke steder og personer som skulle anonymiseres. Jenkins forklarer at det er viktig å anonymisere for å beskytte mot eksponering. Han skriver om et lite sted i Danmark som han bevisst velger å identifisere med virkelig navn. Han skriver at dette var nødvendig for å kunne bruke for eksempel lokalavisen som kildemateriale. Videre skriver også Jenkins at han mener det er umulig å anonymisere alle i et samfunn, med mindre samfunnet er veldig lite (Jenkins 2012:34-35). Flere av mine samtalepartnere mente selv at det ikke var viktig å skjule deres identitet. Jeg mener allikevel at det er viktig å anonymisere fordi dette bevarer privatlivet til mine samtalepartnere. Personene som nevnes ved navn i denne oppgaven har pseudonymer. Videre har jeg også endret på detaljer for å skjule ulike personers identitet. Jeg har for eksempel endret på detaljer om bakgrunnen til enkelte personer. Jeg har gjort mitt beste for å bevare mine samtalepartners anonymitet. Til en viss grad har jeg også prøvd å holde navn på steder ute fra oppgaven, men disse stedene kan ikke skjules fullstendig fordi TNF er åpne på sin hjemmeside og på facebook om hvor de har sine arrangementer. Til sist er det også en del personer som har offentlige verv i TNF og tilknyttede organisasjoner. Når jeg for eksempel skriver om at lederen for TNF holdt en kort tale ved åpningen av Mikuláš-feiringen er dette derfor ikke helt anonymt. Jeg mener allikevel at talen jeg beskriver er av en så nøytral art at det ikke er nødvendig med mer omfattende anonymisering.

3.5 En detaljrik fremstilling

I min oppgave vil jeg ha med mange detaljer. Dette er et bevisst valg fra min side, og det er flere grunner til at jeg ønsker å gjøre det på denne måten. Nedenfor har jeg laget en modell som viser hvorfor detaljer er viktig i denne oppgaven.

- 1) Det første punktet jeg vil trekke frem er at jeg skriver om et felt som det ikke har blitt samlet empiri om tidligere. Jeg ønsker derfor å dokumentere dette feltet på en grundig og detaljert måte.
- 2) Mine studier er basert på Mikuláš-feiringen og Mikuláš-skikkelsen. Ved å dokumentere på en detaljert måte vil min empiri kunne brukes, også av andre forskere.
- 3) Ved å ha en detaljert beskrivelse vil både leser og forfatter kunne se komplekse forhold. Dette vil gi større sjanse for å ikke forenkle eller overse situasjoner og forhold.
- 4) Sist, men ikke minst mener jeg at å ha med mange detaljer vil gi leseren et levende bilde av Mikuláš-tradisjoner og nærliggende elementer. Detaljer vil gi et levende bilde som gjør oppgaven lettere tilgjengelig.

3.6 Språk

Det er viktig å gi leseren forståelse av mine språkkunnskaper i denne oppgaven. Dette vil gi bedre forståelse av hvordan jeg kommuniserte med mine samtalepartnere. Det var en utfordring for meg å definere mine språkkunnskaper da jeg skulle i gang med dette prosjektet. Grunnen til dette var at jeg hadde brukt mine tsjekkiske språkkunnskaper lite siden barndommen. Jeg var rett og slett ikke sikker på hvor mye jeg ville forstå, og måtte derfor finne ut av det.

Mine tsjekkiske språkkunnskaper ble mer tydelige for meg da jeg observerte en undervisningsgruppe for barn på tsjekkisk fra 1-3 klasse. Denne undervisningsgruppen ble kalt «Tsjekkisk gjennom lek». Dette var en undervisningsgruppe som var del av ulike undervisningsgrupper som enten var direkte underlagt TNF eller samarbeidet med TNF. De ulike undervisningsgruppene jeg deltok i og observerte vil bli presentert nærmere i kapittel 5 og 7.

Da jeg deltok i undervisningsgruppen forsto jeg nesten alt som ble sagt. Unntaket var enkelte ord, men disse ordene ble som regel forklart av læreren i gjennom bilder, oversettelse eller forklaringer på tsjekkisk. Jeg vil definere språket som ble brukt i gruppen som grunnleggende. Fokuset var på å lære seg nye ord på tsjekkisk og å holde enkle samtaler. Jeg vil derfor definere mine språkkunnskaper i tsjekkisk som at jeg kan forstå en del enkle samtaler og snakke litt. Samtidig har jeg ofte opplevd å ikke forstå noe som helst.

Fordi mine språkkunnskaper var begrensede ble mange av mine samtaler holdt på norsk. Det var imidlertid ikke mulig å gjøre alle observasjoner og samtaler på norsk. For eksempel når jeg var med på planleggingsmøte for Mikuláš-feiringen ble dette gjennomført på tsjekkisk. I situasjoner der jeg ikke kunne forstå språket sørget jeg for å spørre om hva det ble snakket om. Selvfølgelig var det ikke mulig å få med seg alt som ble sagt til enhver tid, det er også mulig at det har oppstått misforståelser som jeg ikke har fått med meg. Jeg har imidlertid forsøkt å få med meg så mye som mulig, etter beste evne, uten at jeg kan garantere at misforståelser ikke har oppstått.

Det var en del slovakere som deltok på flere av TNFs arrangementer. Når det gjelder slovakisk trengte jeg alltid oversettelse uansett situasjon. De fleste tsjekkerne jeg ble kjent med gjennom TNF forsto slovakisk. Det var allikevel hovedsakelig tsjekkisk og norsk som var de språkene jeg hørte mest i forbindelse med mine studier for denne oppgaven.

Når det har vært nødvendig har jeg brukt tsjekkiske ord og setninger i oppgaven. Dette gir lesere som kan tsjekkisk en forklaring på hvilke ord som faktisk ble brukt. Det er ikke alltid hensiktsmessig eller gjennomførbart med direkte ord for ord oversettelse for å få frem mening. I noen tilfeller har jeg allikevel gitt direkte oversettelser for å illustrere nettopp språklige forskjeller og kompleksitet. Alle tsjekkiske ord er satt i kursiv, med unntak av stedsnavn og personnavn som for eksempel Mikuláš. Direkte oversettelser står i gåseøyne, mens oversettelser som går kun på betydning ikke gjør det. Jeg har fått hjelp fra en av mine samtalepartnere med å godkjenne eller forbedre oversettelser. Tsjekkiske ord som brukes i oppgaven vil forklares fortløpende første gang de brukes i oppgaven.

Alle de skriftlige kildene jeg har brukt i denne oppgaven knyttet til teoretisk analyse, Tsjekkias historie og Mikuláš-feiringens historie er på norsk og engelsk. Utenom dette har jeg gjort noen oversettelser fra tsjekkisk til norsk basert på tekst. Eksempler på dette er dikt, sanger og én kort tekst fra TNFs medlemsblad. I forbindelse med oversettelsene fra tsjekkisk til norsk har jeg bedt om hjelp når det var nødvendig.

4 Tsjekkisk historie

4.1 Holdninger til religion i ulike perioder av tsjekkisk historie.

I dette kapittelet vil jeg bruke seks forskere som har skrevet om tsjekkisk historie, religion og Mikuláš-feiringen. Jeg fant ikke mye stoff om disse temaene og har derfor brukt alle de relevante kildene jeg kunne finne. Det er imidlertid skrevet en god del om feiring av St. Nikolas i andre land som Nederland og Tyskland. Alle artiklene handler om holdninger til religion i Tsjekkia. Ved hjelp av artikler vil jeg gi et overblikk over endrede holdninger til religion i Tsjekkia og hvilke historiske hendelser som har hatt betydning for disse endringene. Dette avsnittet vil gi leseren et historisk bakteppe for å bedre forstå Mikuláš-feiringens plass i historien og det religiøse landskapet.

Religionshistorikeren og sosiologen Zdeněk Nešpor skriver at religion ikke har vært mye studert i Tsjekkia. Han skriver at det er mange som har sett Tsjekkia som et lite religiøst land, og han mener slike meninger kan knyttes til en religionsfiendtlig kommunistisk fortid (Nešpor 2004:277-278). Dette stemmer overens med de erfaringene jeg gjorde når jeg lette etter stoff om Mikuláš-feiringen i Tsjekkia. Det var rett og slett ikke lett å finne forskningsbasert stoff om temaet. Samtidig var det mange av mine samtalepartnere som mente at det ikke er så vanlig å være religiøs i Tsjekkia.

Sosiologen Joan O'Mahony skriver at det har vært store endringer med tanke på religionsfrihet i Tsjekkia siden kommunismens fall (O'Mahony 2003:179). Dette kan vises tydelig med Den katolske kirke i Tsjekkia som eksempel. Under kommunismen ble Den katolske kirke undertrykket selv om den ikke offisielt var ulovlig. Dette betød at kirken mistet kontroll over sin økonomi, eiendom og praksis. I tillegg ble enkelte religiøse personer fengslet og satt i arbeidsleirer (O'Mahony 2003:180). Sammen med historiker og sosiolog Zsolt Enyedi skriver O'Mahony at det har oppstått en antikirkelig kultur i Tsjekkia. Dette har sammenheng med gjentatte konflikter mellom katolisismen og tsjekkiske nasjonale bevegelser (Enyedi og O'Mahony 2004:172).

I følge Nešpor og sosiologen Dana Hamplová kan en ikke forklare antikirkelige holdninger i Tsjekkia bare ved å se på landets kommunistiske regime. De skriver at negative holdninger til

kirker begynte i Tsjekkia allerede sent i det 19-århundret. Nasjonalistiske holdninger betød at det var mye motstand mot Habsburg dynastiet og Den katolske kirke som dynastiet støttet. Nešpor og Hamplová skriver at selv da Habsburg dynastiet ble oppløst var det fortsatt mye motstand mot Den katolske kirke, som ble sett som anti-nasjonalistisk (Hamplová og Nešpor 2009:590-591). Ateisme og nasjonalisme ble sett som en kontrast til katolisisme. Hamplová og Nešpor skriver at dette ikke betyr at folk sluttet å være religiøse eller spirituelle (Hamplová og Nešpor 2009:593). Den europeiske- og tsjekkiske-reformasjonen og opplysningskritikk av Den katolske kirke hadde også effekt på negative holdninger til religion i perioden (Hamplová og Nešpor 2009:591). Hamplová og Nešpor skriver at da det kommunistiske regimet fikk makten i Tsjekkoslovakia forsterket dette negative holdninger til organisert religion som allerede hadde slått rot (Hamplová og Nešpor 2009:592).

Enyedi og O'Mahony skriver at kristnes undertrykte posisjon under kommunismen førte til at de hadde liten makt opp mot kommunismens fall. Dette førte til at Den katolske kirke fikk desto mer sympati og troverdighet, moralsk og politisk etter kommunismens fall i 1989 (Enyedi og O'Mahony 2004:172). Det ble etablert religionsfrihet i Tsjekkia etter 1989. Kirke og stat ble også separert. Separasjonen var imidlertid ikke total. Kirke og stat var fortsatt knyttet sammen økonomisk og det kan sies at staten har vært med på å bevare kristen religiøs arv (Enyedi og O'Mahony 2004:173). Sosialantropologen Olga Nešporová og Nešpor skriver at kommunismens fall førte til en opptur i religiøs praksis. De to skriver at kvantitative data allikevel gir indikasjoner på at det har blitt færre religiøse personer i Tsjekkia mellom 1991 og 2008 (Nešporová og Nešpor 2009:1219). I følge Hamplová og Nešpor er ikke dette synonymt med at tsjekkere ikke var eller er religiøse eller spirituelle. De to skriver at de vil bruke et begrep som *unchurched* om den tsjekkiske befolkningens forhold til religion. Med dette viser de til lav deltakelse i aktiviteter knyttet til kirker (Hamplová og Nešpor 2009:586).

Til sammenlikning skriver Nešpor at Den katolske kirke i Polen og Slovakia ikke har hatt like stor nedgang i tilhengere som Tsjekkia (Nešpor 2010:68-69). Nešporová og Nešpor skriver at det finnes mange tsjekkere som er skeptiske eller negative til kristendom i organisert form, og til religion som har politisk eller annen makt. De skriver at særlig den generasjonen som ble oppdratt under kommunismen er skeptiske til religion. De mener at det kommunistiske regimet gjorde folk uvitende og kunnskapsløse i forhold til religion. I følge de to er yngre generasjoner ikke like skeptiske, men heller ikke spesielt interesserte i religion (Nešporová og Nešpor 2009:1233-1234).

4.2 Mikuláš-feiringens plass under kommunismen og i dag

I dette avsnittet bruker jeg Martin Franc som plasserer Mikuláš-feiringen i det politiske, sosiale og religiøse landskapet som utviklet seg under kommunismen i Tsjekkoslovakia (2006). Jeg mener at et innblikk i Mikuláš-feiringens plass i denne delen av historien vil gi leseren bedre forståelse av den empirien og de analysene jeg presenterer i denne oppgaven.

Historikeren Martin Franc har skrevet en artikkel om hvordan julen ble feiret i Tsjekkoslovakia på 50- og 60-tallet, altså under deler av kommunismen. Han skriver i all hovedsak om den tsjekkiske delen av Tsjekkoslovakia. Franc understreker at St. Mikuláš-dagen/-feiringen (St. Nicholas day) og nyttårsfeiringene ble assosiert med julen. Videre skriver han at det fundamentale rammeverket for julens festdager har forblitt det samme som på 50- og 60-tallet. Franc kaller feiringen av St. Mikuláš en øvelse eller et forspill for julen og viktige festdager som skulle komme senere i desember. Han beskriver hvordan St. Mikuláš sammen med engler og djevler besøkte hus og leiligheter, og dette gjøres fortsatt. Snille barn får frukt og søtsaker. Dette gjaldt praktisk talt alle barn. Ifølge tradisjonen kan barn også få kull og poteter om de har oppført seg dårlig. Noen barn blir også fortalt at de kan bli sendt til helvete av djevelen på grunn av dårlig oppførsel (Franc 2006:238-239).

Franc skriver at rammene rundt Mikuláš-feiringen har forblitt de samme fra 50- og 60-tallet frem til i dag. Noe Franc imidlertid ikke nevner er variasjonene i denne tradisjonen. Under min innsamling av empiri oppdaget jeg at Mikuláš-feiringen kan praktiseres på mange ulike måter. Jeg er allikevel enig med Franc i at det finnes visse rammer, for eksempel tanken om at dagen dreier seg rundt Mikuláš og at han gir gaver til barn på denne dagen. Franc bruker navnet Mikuláš (Nicholas) og St. Mikuláš (St. Nicholas) om hverandre uten å gi noen forklaring på denne variasjonen. I denne oppgaven har jeg imidlertid allerede gjort det klart hvorfor jeg velger å ikke bruke betegnelsen St. i de fleste situasjoner. Franc påpeker at det kommunistiske regimet påvirket hvordan julefeiringene foregikk i Tsjekkoslovakia. Fordi det kommunistiske regimet hadde en ateistisk ideologi, så var alle religiøse elementer ved julen et problem. I stedet for å fokusere på et religiøst budskap fokuserte derfor regimet på elementer rundt familien og barn som viktige i forbindelse med julen og Mikuláš-feiringen. I følge Franc var fokus på barn og familie imidlertid et element allerede i fokus før kommunistene fikk makten. Det kommunistiske regimet forsøkte å fokusere på religiøse elementer som en

del av tradisjonell folkekultur, og ikke som noe religiøst. Det kommunistiske regimet hadde imidlertid problemer med ideen om at Jesusbarnet var den som kom med julegaver på julaften i Tsjekkoslovakia. De prøvde derfor å bytte ut Jesusbarnet med den russiske figuren «Father frost». Dette ble ikke vellykket fordi ingen aksepterte erstatningen. Siden ble det også forsøkt å bruke «Father frost» som en erstatning for St. Mikuláš på enkelte arrangementer, men dette fungerte heller ikke (Franc 2006:245-247). Flere av mine samtalepartnere hadde hørt om «Father frost», men de hadde lite å fortelle om dette. Da jeg pratet med mine samtalepartnere ble det klart at fokus på familie, barn og tradisjoner er viktig for mange i forbindelse med Mikuláš-feiringen. Det ble imidlertid tydelig at det ikke bare er barn, familie og tradisjoner som er viktig i forbindelse med denne tradisjonen. Alle jeg snakket med hadde sine egne grunner til å delta på TNFs Mikuláš-feiring. Det at Mikuláš-tradisjonen har blitt flyttet til Norge har hatt betydning for hvorfor folk praktiserer tradisjonen.

Et annet problem for det kommunistiske regimet var at befolkningen forventet eksotisk mat som klementiner og sjokolade i forbindelse med St. Mikuláš-feiringen og julen generelt. Dette betød at regimet måtte importere varer fra land utenfor Sovjet blokken, noe som var et økonomisk problem. Regimet prøvde allikevel å tilfredsstille etterspørselen til St. Mikuláš-feiringen, og Mikuláš-feiringen ble en øvelse for resten av julen (Franc 2006:240). Fokuset på juletiden som en tid for forbruk kunne det kommunistiske regime bruke som en erstatning for fokuset på religion i juletiden. De fokuserte også på julens forbruk som en belønning for arbeidet i det året som hadde gått. Økningen i forbruk kunne det kommunistiske regimet bruke som et eksempel på sin suksess. Problemet med julen som en tid for forbruk var at regimet måtte bedrive kommersiell handel for å kunne tilfredsstille etterspørselen. Kommersiell handel var noe regimet så som en negativ påvirkning fra den vestlige verden. (Franc 2006:247).

Franc skriver at forbruket rundt juletid i Tsjekkoslovakia var høyt og det kostet penger for regimet å imøtekomme etterspørselen. Allikevel ønsket styresmaktene å tilfredsstille befolkningen. Dette handlet mye om et ønske om å beholde roen i landet og å minimere den misnøyen som fantes i befolkningen. (Franc 2006:248). På tross av anstrengelser kunne det kommunistiske regimet i Tsjekkoslovakia ofte ikke tilfredsstille befolkningens etterspørsel etter varer. Da hjalp det lite at kjøpekraften var høyere enn i mellomkrigstiden. Franc skriver at det kommunistiske regimet var redde for å prøve å endre juletradisjonene fordi det var

tydelig at juletradisjoner var viktige for befolkningen, likevel gjorde de enkelte forsøk (Franc 2006:250-252).

Min hypotese er at det kommunistiske regimets behandling av religion har påvirket hvordan tsjekkere og slovakker praktiserer Mikuláš-feiringen. Jeg vil anta at dette også har noe å si for hva folk tenker om tradisjonen og aspekter knyttet til den. Dette skal jeg ta opp i kapittel 7 og 8.

5 Forberedelser

I dette kapitlet vil jeg skrive om forberedelser til Mikuláš-feiringen i 2015 og 2016. Dette innebærer både forberedelser i regi av organisasjonen TNF, forberedelser som ble gjort av en undervisningsgruppe for barn, en barnehage og forberedende aktiviteter utenom felles arrangementer. I dette kapitlet vil jeg starte en diskusjon om barns rolle, dette vil også kunne si noe om barns status i siste kapittel.

I dette kapitlet vil jeg vise flere utfordringer som oppsto innad i TNF. Flere av mine samtalepartnere var både for og imot det som ble kalt «Flat struktur». TNF hadde konkurrerende elementer. Organisasjonens medlemmer ønsket på den ene siden å fokusere på barn, voksne, tradisjoner og det sosiale. På den andre siden opplevde organisasjonen allikevel begrensninger på grunn av økonomi og tilgang på frivillige. Nasjonal identitet ble tydelig under TNFs møter fordi det var mye fokus på aktiviteter som var typiske for Tsjekkia og Slovakia. Disse aktivitetene og elementene var ikke nødvendigvis typiske for Mikuláš-feiringen, men viser at elementer med tsjekkisk og slovakisk nasjonalt opphav ble verdsatt. Sist, men ikke minst var håndtering av barn i fokus på planleggingsmøtene begge årene.

5.1 Planleggingsmøter

År 2015

Jeg har ikke tatt med alle diskusjonene som foregikk på møtet i denne beskrivelsen. Dette er fordi mange av samtalene handlet om rent praktiske sider av Mikuláš-feiringen som ikke vil belyse mine forskningsspørsmål. Det var heller ikke mulig å få med seg alle samtaler. Under mine observasjoner fokuserte jeg på å få med meg de samtalene som representantene fra styret i TNF trakk frem som viktige.

I november 2015 hadde TNF et planleggingsmøte i forbindelse med feiringen av Mikuláš. Møtet var åpent for alle som ønsket å bidra til Mikuláš-feiringen. TNF pleier å ha månedlige sosiale møter som er åpne for alle. TNFs planleggingsmøter for Mikuláš-feiringen ble holdt i forbindelse med den månedens sosiale møte. Derfor var møtet en blanding av planlegging til feiringen og et sosialt arrangement. En av personene på møtet sa selv at vedkommende bare var der for å være sosial.

Folk ankom møtet til ulik tid, men fire representanter for styret i TNF møtte opp tidlig. Det var fjorten personer som deltok på møtet. For å melde seg som frivillig var det ikke nødvendig å være medlem av TNF. Møtet ble ledet av representanter for styret i TNF. Disse personene sørget for å ta opp alle temaene som det var planlagt å snakke om. Det var et par av deltakerne på møtet som hadde slovakisk bakgrunn ellers hadde alle tsjekkisk bakgrunn. Slovakere og tsjekkere har ofte ikke noe problem med å forstå hverandres språk og derfor ble begge språk brukt. Norsk ble bare brukt i enkelte tilfeller der det var en fordel for samtalen, eller for å forklare meg når det var noe jeg ikke forsto.

Under møtet ble jeg vist en liste over ulike gjøremål og ansvarsområder som skulle fordeles og diskuteres før feiringen. Flere ansvarsområder var allerede fordelt før møtet. Programmet for feiringen ble også laget før møtet, det var inspirert av tidligere feiringer. Dette viser at det var en slags uoffisiell planlegging før møtet som ble styrt av personer med mye innflytelse og ansvar. Både programmet og ansvarsområdene var åpne for forhandlinger på møtet. De ulike ansvarsområdene på listen var lokaler, dekorasjon, ansvar for å ta imot inngangspenger, ansvar for ulike deler av underholdningsprogrammet, rollene som Mikuláš, engelen og djevelen, gaver til tombola og godteriposer, salg av mat, hvem som skulle lage gulasj og kaker, workshop for barna, drift av kjøkkenet, ansvar for tombola og rydding og frakt av bandet.

Et tema som ble tatt opp i forbindelse med dekorasjoner var hvorvidt det trengs et juletre til feiringen. Juletrær er en del av tsjekkisk og slovakisk julefeiring, men ikke nødvendigvis en typisk Mikuláš-feiring. I neste kapittel kommer jeg tilbake til om det finnes noe slikt som et typisk tsjekkisk juletre. Alle så ut til å være enige om at de ikke ønsket et kunstig juletre fordi de ikke syntes det var fint. Samtidig uttrykket flere personer at det ikke var ønskelig å bruke masse penger på et juletre fordi det var bedre å bruke pengene på noe annet. Her ble det tydelig at økonomi ville bli avgjørende for hvorvidt et juletre skulle anskaffes. Samtidig var det tydelig at et juletre var en dekorasjon som flere ønsket seg. Tradisjon og økonomi ble stilt opp mot hverandre som utfordrende elementer på dette området.

Et tema det ble brukt mye tid på å diskutere var hvem som skulle måtte betale mat og inngangspenger. I den forbindelse ble jeg forklart at organisasjonen ikke var ute etter å tjene penger, men at det var dumt å gå i underskudd. Det var nødvendig å ta inngangspenger og betaling for mat og drikke på en del av TNFs arrangementer for å ikke gå i underskudd. Samtidig var det mange av aktivitetene organisasjonen arrangerte som ikke kostet penger. Det

var viktig for flere av medlemmene i TNFs styre å understreke at de ikke var ute etter å tjene penger. Dette ble nevnt ved flere anledninger av flere av mine samtalepartnere. Det var tydelig at de som satt i styret i organisasjonen ønsket å tydeliggjøre dette for meg. Det ble også klargjort på flere av TNFs invitasjoner til Mikuláš-feiringen at et eventuelt overskudd ville bli brukt på organisasjonens arrangementer.

Under planleggingsmøtet ble jeg fortalt at TNF får økonomisk støtte fra Den Tsjekiske Ambassade i Oslo, men denne støtten dekket ikke alle utgifter organisasjonen hadde. Den årlige medlemsavgiften var også en viktig kilde til inntekter. Selv om en ikke var medlem av TNF kunne en være med på ulike arrangementer som for eksempel Mikuláš-feiringen. Inngangsprisen var noe høyere for de som ikke var medlemmer. TNF prioriterte sine medlemmer om det skulle skje at arrangementer ble fullbooket, men dette var vanligvis ikke noe problem. Som på tidligere feiringer ble det planlagt å kunne tilby medlemskap i TNF på feiringen.

Det ble tatt opp om de frivillige skulle måtte betale inngangspenger og mat, men til slutt ble det fastslått at de ikke trengte det. De frivillige skulle slippe å betale, men deres familier og venner måtte betale om de ikke også var frivillige. Argumentet som ble trukket frem var at de frivillige brukte mye av sin tid og krefter, derfor burde de slippe de økonomiske utgiftene. Samtidig ble det til slutt enighet om at barna som optrådte på feiringen skulle måtte betale for mat og inngang selv om de bidro med underholdning. Dette tema ble diskutert frem og tilbake i lang tid. Arrangørene hadde tidligere fått negative tilbakemeldinger fra foreldre som syntes det var urettferdig at barna måtte betale for inngang.

Spørsmålet så ut til å dreie seg om hvorvidt barna skulle regnes som frivillige på lik linje med andre frivillige bidragsytere eller ikke. En av argumentene for at barna skulle måtte betale var at de fikk utdelt en godtepose som kostet penger. Det var også enkelte som så barnas opptreden som en mulighet til å delta og ikke som en jobb. Det så ut til at de økonomiske aspektene vant frem til slutt. Samtidig var de fleste enige om at de gjerne skulle ha vært gratis om det var mulig. Det ble argumentert for at grensen måtte trekkes et sted for at ikke organisasjonen skulle gå i minus. Her vil jeg tolke det som at det var snakk om konkurrerende elementer i TNF. På den ene siden ønsket alle de voksne at barna skulle kunne slippe å betale, men det ble allikevel ikke slik. Dette dreide seg om økonomi, men jeg vil hevde at det også dreier seg om barns rolle og status. Jeg vil komme tilbake til dette i kapittel 6 og 8.

Salg av produkter under feiringen var noe nytt i 2015. De frivillige diskuterte derfor hvordan dette skulle fungere. De kom frem til at de ikke ville ta noen betaling fra de som skulle selge ting. Grunnen var at det var usikkert om salget ville gå bra. De frivillige bestemte seg heller for å be om en liten gave til tombola fra selgerne. Alle på møtet ble påminnet om at det ville bli satt pris på om de som hadde mulighet tok med seg noe fra Tsjekkia som kunne brukes som gaver i tombola eller i godteposene som skulle gis til barna. Gaver som ikke var typisk tsjekkiske var imidlertid også velkomne. Det ble diskutert å tilrettelegge for allergier i barnas godteposer og eventuelt i forbindelse med annen mat. Det ble derfor avgjort at nøtter ikke skulle være del av barnas godteposer. Men ellers ble det sagt at det ble umulig for TNF å holde styr på alle allergier, så foreldrene måtte ta ansvar for dette selv.

Under møtet den 18.11 fikk jeg møte de ulike personene som skulle kle seg ut som og spille Mikuláš, engelen og djevelen. Engelen skulle spilles av en kvinne og de to andre karakterene skulle spilles av menn. Jeg ble fortalt at det alltid er én person som spiller Mikuláš, men at det kan være flere engler og djevlere. Det ble planlagt at de tre personene som skulle kle seg ut skulle sminke og ordne seg selv og hverandre før de viste seg for alle på feiringen. Jeg ble fortalt av flere av de frivillige at det er best å holde det hemmelig for barna hvem som har kledd seg ut. Grunnen var at det ville bli mer spennende slik. Jeg vil tolke det som at barna og deres opplevelse ble satt i fokus her.

Det ble diskutert hvor lang tid hvert barn skulle få med Mikuláš, engelen og djevelen. Tidligere hadde de frivillige fått tilbakemeldinger om at det tok for lang tid når alle barna skulle få møte Mikuláš. Denne problematikken ble nevnt av foreldre i 2015 og 2016. Problemet var at ventingen kunne bli kjedelig og slitsom for barna. Det ble diskutert å prøve å begrense hvert barns tid for at det ikke skulle trekke ut i timevis. Samtidig var en sentral del av feiringen at barna fikk møte Mikuláš og fremføre en sang eller et dikt for ham. I praksis var det vanskelig å gi hvert barn en bestemt tid, men de frivillige ville prøve å være effektive. Her var det fokus på barnas møte med Mikuláš som ble veid opp mot hvor slitne og lei barna kunne bli. De frivillige så ut til å bli enige om at en måtte prøve å finne en slags balanse, men at det ikke var forutsigbart hvordan det ville gå. Jeg vil på nytt tolke det som at barna ble satt i fokus her, men også de voksne og deres ønsker om å opprettholde både effektivitet og tradisjon.

Folk forlot møtet litt etter litt. De siste av personene på møtet pratet litt sammen om andre temaer enn Mikuláš-feiringen. Til slutt forlot de spisestedet/baren sammen. Videre planlegging av arrangementet fortsatte frem til arrangementsdagen.

På et senere tidspunkt snakket jeg med to av mine samtalepartnere om hvordan de tar avgjørelser i organisasjonen. Jeg ble fortalt at de hadde det de kalte en flat struktur. Det ville si at alle kunne delta om de ville og at alles mening var viktig. De sa at de diskuterer seg fram til avgjørelser. Samtidig betydde dette at det noen ganger kunne ta lang tid å komme frem til en beslutning. Gabriela mente at dette kanskje var en typisk norsk struktur, og noe de hadde vendt seg til ved å bo i Norge. Noen ganger hadde hun tenkt at det ville være bedre om noen kunne ha mulighet til å ta flere avgjørelser alene. Selv om alles mening var viktig var det tydelig at enkelte hadde tatt på seg mer ansvar enn andre. Gabriela nevnte at en av grunnene til at hun ønsket å bidra til organisasjonen var at dette også betød at hun kunne være med på å bestemme.

Når jeg spurte Dorota om hvordan de tar avgjørelser i organisasjonen fortalte hun at det er riktig at de har en struktur som åpner for at alle skal kunne være med på avgjørelser. Det kan være utfordrende å komme til en enighet i blant. Det er dumt når folk klager over avgjørelser som de ikke valgte å engasjere seg i. Dorota så det som en utfordring at TNFs arbeid var bygget på frivillighet hvor ingen fikk betalt. Mange ville være med på å bestemme, uten å være med å jobbe, mente hun. Dorota håpet på nytt engasjement i organisasjonen. Det beste hadde kanskje vært om noen uten barn, som har mye fritid, kunne hjelpe til.

En annen av mine samtalepartnere, Roman, fortalte at medlemmene i organisasjonen vanligvis kommer til en enighet gjennom å diskutere, noen ganger stemte de når alle var til stede. Ofte diskuterer de over mail. Han fortalte også at om noen andre har tatt en avgjørelse i en diskusjon han ikke engasjerte seg i, så går det fint for ham.

Irena uttalte seg også om dette temaet. Hun sa at det ikke var vits å klage over avgjørelser og engasjement. Det var en utfordring at alt var frivillig og ingen fikk betalt. Personene som alltid engasjerte seg ble slitne. Irena sa at det var viktig med nye engasjerte mennesker. Hun sa at det kanskje kunne vært en fordel om noen i TNF kunne få lønn. Irena mente at det ikke var umulig at TNF vil bli tvunget til å ta betalt for flere av sine aktiviteter i fremtiden.

Min analyse er at mer ansvar gav mer innflytelse i organisasjonens avgjørelser. Mer ansvar betød mer jobb, men også muligheten til å påvirke hvordan en skulle løse de oppgavene en hadde ansvar for. Samtidig var ressurser ofte avgjørende selv om fokus på tsjekkisk kultur var viktig.

År 2016

Planleggingsmøtet ble holdt på samme sted som fjorårets planleggingsmøte. En stor forskjell fra året før var at det bare var syv personer som deltok på møtet inkludert meg selv. Igjen var det en person som bare var med for å være sosial. Møtet var fortsatt en blanding av planlegging og samtaler om andre temaer enn den kommende festen. Jeg fikk høre at det hadde vært færre frivillige som hadde meldt seg dette året. Alle som var med på å planlegge fikk utdelt ark med oversikt over punkter som skulle diskuteres. Punktene var de samme som året før.

Planleggingen gikk fortere i 2016 enn året før, det tok omtrent en og en halv time. En av grunnene til dette var at det rett og slett gikk fortere å diskutere med færre mennesker til stede. Dessuten var planene i 2016 mye av det samme som året før, og det var mange av de samme personene som hadde de samme ansvarsområdene. Dette betød at mange av punktene vi skulle igjennom allerede var kjente områder.

Et stort tema i 2016, som i 2015, var økonomi. Det ble igjen diskutert om de frivillige skulle få gratis mat, og om barna som skulle opptre skulle få noe gratis. Dette var en av de største diskusjonene slik som året før. Det ble foreslått at alle frivillige skulle få kuponger slik at en kunne holde orden på hvem som hadde fått gratis mat. Til slutt kom de frivillige frem til at alle som regnes som frivillige skulle få gratis mat. De som ble regnet som frivillige var de voksne som gav av tiden sin for å organisere og jobbe under arrangementet. De som bare kom med kake skulle ikke få gratis mat.

Det ble nevnt at det var mye kake til overs året før. Derfor kom de frivillige frem til at barna som skulle opptre skulle få kake etter at de hadde hatt sin opptreden. Det hadde i flere år vært diskusjon rundt om barna burde få noe for sin opptreden. Nå ble det mulig uten økonomiske problemer. Det var vanskelig å forutse hvor mye kake det kom til å bli på feiringen og hvor mye som ville bli solgt. Derfor bestemte de frivillige seg for å ta avgjørelsen om gratis kaker til barna på selve feiringen. De frivillige ble enige om at kaker kunne deles ut gratis til alle om

det skulle bli for mye mot slutten av kvelden. Slik kunne problemet som oppsto i fjor med for mye kaker løses. Barna måtte fortsatt betale inngangspenger i motsetning til de frivillige. Økonomi var et tema som fortsatt var viktig i 2016. Det var tydelig at de voksne frivillige ønsket å gi barna som opptrådte på feiringen en belønning. Min tolkning er at diskusjonene om økonomi og belønning kan fortelle mye om barns rolle og status. Jeg vil komme tilbake til dette i kapittel 6 og 8.

Det ble diskutert at det var for mange gaver til tombola i fjor, og det tok lang tid å dele dem ut. I 2016 hadde det allerede blitt kjøpt inn en del gaver av TNF. Det ble også oppfordret til å gi gaver til tombola på invitasjonene. Derfor var det vanskelig å si hvor mange gaver det kom til å bli, og det var vanskelig å regulere. Diskusjonen endte derfor med at det ikke var vits for TNF å kjøpe inn for mye. Her var både tid og økonomi et spørsmål.

Til slutt ble det diskutert hvilke priser som skulle gjelde på mat og drikke. De frivillige ble enige om å beholde prisene slik som planlagt. De ville ikke gå i minus, men ville ikke ha det for dyrt. Da ville salget kanskje bli lavt. Flere hevdet at folk antakelig var forberedt på norske priser.

Da alle punkter var ferdig diskutert ble det mye prat om andre ting enn planleggingen. Møtet ble avsluttet med at alle frivillige forlot lokalet sammen. Under forberedelsene i 2016 tok de frivillige opp mye av de samme problemstillingene som i 2016. De temaene som gikk igjen begge årene var hvor lang tid ulike ting skulle ta, som tombola og barnas møte med Mikuláš. Det ble også diskutert kostnader og hvem som skulle måtte betale for hva. Som alltid under TNFs arrangementer var det et spørsmål om hvor mange frivillige en ville få tak i og hva de kunne bidra med. Det var også fokus på barn, hvilke roller barna hadde og hvordan en kunne tilrettelegge for barna. Sist, men ikke minst var det fokus på hvilke tsjekkiske/slovakiske elementer de frivillige ønsket å ha med på feiringen. Jeg vil skrive mer om nasjonal identitet og det typisk tsjekkiske i kapittel 6.

5.2 Invitasjoner

I november 2015 og 2016 ble det sendt ut invitasjoner til Mikuláš-feiringen. Det var mye praktisk informasjon på invitasjonene om for eksempel priser og tider. Det sto at TNF og Slovakisk forening inviterte til feiringen. Noe av programmet for kvelden sto oppført på invitasjonen som underholdning fra det tsjekkisk-slovakiske bandet og flere

undervisningsgrupper for barn. Videre sto det og at Mikuláš, engelen og djevelen skulle komme med gaver til barna, det ville også bli andre aktiviteter for barn samt salg av typisk tsjekkisk mat og drikke. Øverst på invitasjonene var det et stort fotografi fra en tidligere feiring. Identiske versjoner av disse invitasjonene ble publisert på TNFs facebook-side. Min tolkning er at det var fokus på nasjonal identitet i invitasjonene. Tsjekkiske og slovakiske tradisjoner ble fremhevet. Invitasjonene fokuserte på nasjonal identitet beregnet på både barn og voksne. Til sist var det også fokus på økonomiske og praktiske aspekter. Jeg tolker det som at praktiske aspekter og økonomi alltid spilte en rolle ved siden av fokus på ulike aldersgrupper og nasjonal identitet.

5.3 To undervisningsgrupper for barn og deres forberedelser til feiringen

Jeg var med på å observere to grupper for barn i 2016, en undervisningsgruppe for store barn og en for mindre barn. Tsjekkisk var det språket som ble brukt i begge gruppene, i tillegg ble norsk brukt når det trengtes en oversettelse. Når det gjelder de to undervisningsgruppene var jeg kun observatør, ikke deltakende observatør. Når det ble arrangert spesielle aktiviteter for de to gruppene som juleverksted og andre spesielle festdager, benyttet jeg meg av deltakende observasjon. Jeg pratet med lærerne for de to gruppene for å få informasjon, og jeg har også sett på hva som står på TNFs hjemmeside om de to gruppene. Noen foreldre valgte å flytte barna fra en undervisningsgruppe til en annen ettersom de ble gamle nok, andre gjorde ikke det.

Denne delen av oppgaven viser hvordan det ikke bare var Mikuláš-feiringen som bygget opp under barnas nasjonale identitet. Fokus på temaer som geografi, tsjekkiske merkedager og tsjekkisk språk i undervisningsgruppene bidro også til dette. Samtidig var ikke alle aktivitetene fokusert rundt tsjekkisk nasjonalitet. Læreren kunne fortelle om en tsjekkisk merkedag en del av timen og snakke om frukt og grønnsaker neste del av timen. Jeg tolker dette som at språket bidro med en rød tråd som sørget for stadig fokus på nasjonal identitet. I tillegg til språket valgte lærerne å fokusere på ulike temaer som bidro mer eller mindre til økt fokus på nasjonal identitet.

Som nevnt i teorikapittelet beskriver Jenkins tidlig liv og barndom som potensielt viktig for dannelsen av robuste identiteter. Dette inkluderer nasjonal identitet. Mine observasjoner fra

undervisningsgruppene viser hvordan barn forberedte seg til feiringen. Barna markerte flere nasjonale tsjekkiske høytidsdager og fridager, men bare til Mikuláš-feiringen forberedte barna opptredener. Mikuláš-feiringen fikk mer oppmerksomhet enn noen annen dag, jeg vil tolke dette som at feiringen har en spesiell plass i utformingen av nasjonal identitet.

5.4 Undervisningsgruppa «Tsjekkisk gjennom lek»

Jeg fikk vite at læreren som ledet den ene undervisningsgruppa for barn som jeg observerte hadde til sammen fire grupper. Den gruppa jeg observerte ble kalt «Tsjekkisk gjennom lek», de tre andre gruppene ble alle kalt «Forberedelse til tsjekkisk skoleeksamen». Jeg ble fortalt at gruppa jeg observerte hadde tospråklige barn, nivået var varierende og barna trengte å øve på å bruke tsjekkisk språk. På grunn av dette pleide læreren å tilpasse nivået på undervisningen avhengig av elevenes ferdigheter. Barna i «Tsjekkisk gjennom lek» gikk i 1-3 klasse. Gruppa fokuserte på konversasjon, ordforråd, tsjekkiske tradisjoner og eventyr, tsjekkisk samfunnsfag og geografi. I denne gruppa var enkelte foreldre med for å observere eller hjelpe til. De tre andre gruppene fulgte læreplanen for tsjekkisk språk på grunnskolen. Disse gruppene gikk gjennom grammatikk som var pensum for de ulike trinnene i grunnskolen. Barna som deltok gikk i 1-8 klasse.

På nettsiden til TNF var det generell informasjon om ulike typer undervisningsgrupper for barn. «Tsjekkisk gjennom lek» blir beskrevet som at barna beriker sitt ordforråd og kommunikasjonsferdigheter gjennom fortellinger, tegning, lek, dikt og så videre. Den andre typen undervisning ble beskrevet som forberedelser til sammenlikningsprøver på tsjekkiske skoler etter læreplaner for grunnskoler. Det ble også opplyst at gruppene varer 90 minutter per gang og at kursene går gjennom hele skoleåret (<http://cz-forum.no/nb/aktiviteter/>).

Jeg deltok bare på gruppen «Tsjekkisk gjennom lek» fordi det bare var denne gruppen som også fokuserte på andre sider ved det tsjekkiske enn kun språk. Jeg fikk beskjed om at det bare var sistnevnte gruppe som snakket om Mikuláš-feiringen. De andre gruppene snakket lite om feiringen, men øvde på sangene som skulle brukes på opptredenen under Mikuláš-feiringen. Det ble liten tid til å øve på sanger og snakke om Mikuláš-feiringen i «Forberedelse til tsjekkisk skoleeksamen», derfor måtte de øve mest hjemme. I «Tsjekkisk gjennom lek» måtte barna øve hjemme i tillegg til å øve flere ganger sammen med læreren. Dette var fordi denne gruppa trengte å øve ekstra på språket og uttale. Alle fire gruppene øvde med den faste

læreren og med en sanglærer som kom for å hjelpe til. Under opptredenen på Mikuláš-feiringen ble de fire undervisningsgruppene kalt *Kroužek českého jazyka*, som direkte oversatt blir «Ringene for tsjekkisk språk». Disse gruppene vil jeg også kalle tsjekkisk-klasser.

5.4.1 Eksempler på aktiviteter under en samling

Samlinger for gruppen «Tsjekkisk gjennom lek» handlet om flere ulike temaer. Gjennom mine observasjoner fikk jeg bekreftet at gruppen gjorde de samme tingene som det ble skrevet om på TNFs nettside. Fokuset var først og fremst på å ha samtaler på tsjekkisk. Det var også noe fokus på å skrive på tsjekkisk, men dette var minimalt. Hverdagslige ting som årstider, og helgens aktiviteter fikk nokså stor plass. Dessuten ble geografiske kunnskaper om både Norge og Tsjekkia tatt med. Ved tsjekkiske merkedager som Tsjekkias nasjonaldag ble det tsjekkiske satt ekstra i fokus. Gruppa kom også innom hver enkeltes tsjekkiske tilknytning, men dette var minimalt og mest i forbindelse med å bli kjent.

Det varierte litt fra gang til gang hvor mange barn som møtte opp på undervisningen. Her kommer jeg med noen eksempler på programmet for flere av undervisningsøktene. Læreren ledet alltid undervisningen på tsjekkisk. Når barna hadde problemer med å forstå hjalp læreren dem enten ved å oversette til norsk eller forklare på tsjekkisk.

I en av de første timene jeg deltok, øvde barna på å si hva de het og på hvilket klassetrinn de gikk. Barna ble vanligvis spurt hver time om hva de hadde gjort i helgen eller den siste uken. Da kurset startet opp etter ferien ble barna spurt om hva de hadde gjort i løpet av sommeren. Læreren lurte på om noen hadde vært i Tsjekkia. Det ble tatt frem et kart der alle barna sammen kunne finne ulike land. Læreren understreket at det var helt greit om barna hadde vært i Norge i ferien. Barna fikk også tegne det de likte best fra sommerferien og så snakket læreren med barna om hva de hadde tegnet. Et annet tema som ble tatt opp i flere av undervisningstimene var årstider. Barna pratet for eksempel om været i de ulike årstidene, de snakket også om hvilke plagg som passet til bestemte årstider.

En annen gang snakket læreren om 28. oktober, som ble beskrevet som Tsjekkias bursdag. Barna skulle lage en liten plakate som de kunne ta med hjem. På plakaten fikk barna instruksjoner om å tegne et kart over Tsjekkia, på kartet skulle de markere Praha. De fikk også tegne et flagg å ha på plakaten. Barna fikk velge bilder av ulike steder i Tsjekkia og typisk tsjekkiske

ting som de kunne lime på plakaten. Læreren hjalp barna med ulike ord de kunne skrive på tsjekkisk på plakaten.

Samme dag tok læreren igjen frem et kart. Først skulle barna finne Norge og så skulle de finne nabolandene. Deretter skulle de gjøre det samme med Tsjekkia. Læreren pratet om folketall og størrelse på Tsjekkia og Norge, barna fikk utdelt et kart der de skulle fargelegge og skrive navn på Tsjekkia, Norge og nabolandene. På slutten av timen fikk barna utdelt en premie hver for å svare på noen spørsmål på tsjekkisk. De fikk en tsjekkisk sjokoladepenge. Dette var kopier av en gammel tsjekkisk penge, sa læreren.

St. Václav (*Sv. Václav*) sin festdag er en offentlig fridag i Tsjekkia. Dagen ble markert både av den tsjekkiske barnehagen og «Tsjekkisk gjennom lek». Noen av barna var med på St. Václav feiringen, og læreren spurte barna om opplevelser fra feiringen. Så fortalte hun litt om St. Václav. Hun hadde med seg en bok om konger og viste noen bilder av St. Václav og familien hans. Hun fortalte at St. Václav var konge i Tsjekkia for lenge siden, og at han var en god konge som ikke ville ha krig. Men han hadde en bror som til slutt tok livet av ham, broren var uenig med St. Václav og sjalu. Når mine samtalepartnere snakket om St. Václav eller St. Václav-feiringen brukte de alltid helgenbetegnelsen St. foran navnet Václav. Derfor bruker jeg også denne betegnelsen til forskjell fra når jeg skriver om Mikuláš-feiringen eller Mikuláš.

Læreren viste en tegnefilm om St. Václav der helgenens liv ble oppsummert. Læreren forklarte innholdet i filmen som at St. Václav lærte mye av moren sin, blant annet å være religiøs. Hun fortalte at han er beskytter for Tsjekkia. Han er også beskytter for de som jobber på vingårder fordi han jobbet med dette selv. Læreren forklarte at St. Václav er en helgen i den katolske kirken og han er den mest kjente helgenen fra Tsjekkia. «Litt slik som Olav den hellige i Norge», sa læreren.

5.4.2 «Tsjekkisk gjennom lek» og forberedelser for Mikuláš-feiringen

Barna i undervisningsgruppen «Tsjekkisk gjennom lek» fikk allerede i oktober beskjed om hvilke to sanger som skulle fremføres på Mikuláš-feiringen. Foreldre og barn ble gjort oppmerksom på at barna skulle øve i undervisningstimene, men de måtte også øve hjemme. Jeg ble fortalt at årets tema var folkesanger.

Under en av timene hadde læreren spesielt fokus på sangene barna skulle synge under feiringen, og betydningen av teksten i de ulike versene. Noen av detaljene fra innholdet i de to sangene er spesielt viktig å få med seg i denne oppgaven. Begge sangene handler om steder i Tsjekkia, og begge sangene ble ansett som tsjekkiske folkesanger. Stedene i sangene ble vist på et kart. Jeg vil derfor tolke disse sangene som en del av en undervisning med mål om å styrke nasjonal identitet. Ved å ha kunnskap om Tsjekkia og å synge folkesanger drev barna med en type aktivitet som kan knyttes til nasjonal identitet. Dette passer med det Jenkins skriver om at bestemte aktiviteter er viktige for nasjonal identitet.

Siste gang jeg observerte gruppas undervisning var samlingen før Mikuláš-feiringen. Læreren spurte hvilke høytidsdager eller helgener som feires i Norge og Tsjekkia i desember. Noen av barna nevnte Mikuláš-feiringen, andre sa julaften. I Norge feires også St. Lucia i desember, sa læreren. Alle barna fikk i oppgave å tegne noe fra julen og vinteren. Noen ville tegne juletre mens andre ville tegne julenissen. Videre lurte læreren på om barna visste hva eller hvem som feires i julen. Barna var litt usikre. Læreren forklarte at det er Jesu fødsel og at han var en gave til menneskene. Derfor gir vi hverandre gaver i julen.

Barna fikk se et bilde av Mikuláš og ble bedt om å fortelle hvem som var på bildet. Flere visste at det var Mikuláš. Så skulle barna fargelegge bildet. Etter at barna hadde fått litt tid til å fargelegge spurte læreren hva snille og slemme barn får av Mikuláš. En av barna sa at slemme barn blir tatt med til helvete. Både læreren og barna smilte og lo av dette. Så sa læreren at slemme barn får poteter, og snille barn får noe godt som gave. Jeg tolker det som at læreren ville minne barna på deres egne kunnskaper om Mikuláš. Hun ønsket også å bidra til barnas kunnskaper om, og opprettholdelse av egen nasjonal identitet. Dette gjorde hun ved å supplere barnas egne uttalelser og ved å fortelle mer om Mikuláš, og om feiringen i Tsjekkia.

Læreren fortalte to fortellinger om Mikuláš. Den ene begynte med at Mikuláš levde for lenge siden i Hellas omtrent i år 350 e.Kr. Han kom fra en rik familie som var snill og han arvet alt da foreldrene døde. Med pengene sine hjalp han de fattige. Han ble etter hvert biskop og fortsatte å hjelpe de fattige. Det ble forklart at Mikuláš er en helgen i Den katolske kirken på samme måte som St. Václav. Læreren fortalte en fortelling om at Mikuláš skal ha hjulpet en familie med fire nesten voksne jenter. De var fattige og derfor ville faren at jentene skulle gjøre det læreren kalte «En fæl jobb». Mikuláš gav penger til familien for at jentene skulle slippe jobben. Derfor er det tradisjon for å gi gaver på Mikuláš-dagen, fortalte læreren. Det er fordi Mikuláš var kjent for å gi gaver og for å hjelpe folk. Tradisjonen med å legge gaver i

vinduskarmen på Mikuláš-dagen er inspirert av Mikuláš selv, forklarte læreren. Læreren unngikk å fortelle barna hva den fæle jobben jentene skulle gjøre, gikk ut på. I den originale fortellingen, som enkelte av mine samtalepartnere kjente til, er den fæle jobben prostitusjon. Min tolkning er at læreren ikke ønsket å fortelle barna om dette, fordi hun ønsket å skjerme dem for ubehagelige detaljer i fortellingen om Mikuláš. Samtidig sparte også læreren seg selv for en vanskelig forklaring. Med andre ord: det ble tatt hensyn til både barna og de voksne.

Neste aktivitet i timen var å øve sammen på sangene som skulle fremføres på feiringen. En dame kom på besøk til barnas undervisning, det var sanglæreren. Barna skulle øve på sangene sammen med henne. Toneleie og tempo ble diskutert og øvet på. Det ble informert om at barna også skulle få øve sammen med sanglæreren på Mikuláš-feiringen, og barna fikk ros fordi de var flinke til å synge.

Etter dette hadde læreren et ark med nok en fortelling om Mikuláš som barna skulle lese sammen med de voksne. Underveis mellom barnas lesing forklarte læreren fortellingen. Forklaringen var omtrent slik: Det var en familie som var naboene til Mikuláš. De var fattige, og jentene i familien hadde ikke penger til medgift og derfor ville ingen gifte seg med dem. Mikuláš bestemte seg for å hjelpe familien. Han dro til naboens hus om natten. Der kastet han en haug med gull inn gjennom vinduet. Familien ble veldig glade og dette skjedde tre ganger. Faren lurte på hvem som hadde gitt pengene, den tredje natten gikk han ut for å se og fant Mikuláš. Mikuláš ville ikke at noen skulle vite at han gav bort penger, og ba faren om å ikke fortelle det til noen. Grunnen til at Mikuláš ikke ville at noen skulle få vite om gavene var at han gav for å være snill, men ikke for å få oppmerksomhet. Jeg tolker dette som at enkelte elementer ved fortellingene om Mikuláš ble sett som viktigere for barna å kjenne til enn andre. Det ble fokusert på de positive elementene som at Mikuláš er snill og hjalp ulike mennesker. I de to fortellingene som læreren fortalte ble verken fattigdom eller prostitusjon utdypet.

Etter at læreren hadde forklart fortellingen ble barna spurt om de kunne fortelle hvorfor man feirer Mikuláš. Barna kom med ulike svar som: «Han var en snill biskop», «Han gav penger til jentene» og «Han gav penger til de fattige og ville ikke at alle skulle vite det».

Neste spørsmål læreren stilte barna var hvordan Mikuláš feires i Norge og Tsjekia. Læreren lurte på om Mikuláš pleide å komme alene. Barna svarte «Nei» og «Han har med seg engelen og djevelen». Så spurte Læreren barna om de ville bli redde når Mikuláš kom. En av barna

svarte «Nei». Deretter lurte læreren på om Mikuláš stiller spørsmål til barna. «Ja», sa en av barna. «Han vil at vi skal synge en sang», sa et annet barn. «Synger du alene?», spurte læreren. «Nei», svarte barnet og forklarte at moren og søsken også måtte synge. Læreren lurte på om Mikuláš spurte barna om hvordan de hadde oppført seg. En av barna svarte at «Det gjør han» og «Han spurte mamma om hvordan hun hadde oppført seg, og så måtte hun også synge». Læreren spurte hva barna fikk i gave fra Mikuláš. Et barn nevnte «Mandariner og kanskje poteter». Læreren var enig i at noen kanskje får poteter.

Neste oppgave under samlingen var å se på et bilde av en julefeiring og snakke om hva en kunne se. Til slutt spurte læreren om barna gledet seg til Mikuláš-feiringen på lørdagen. Alle barna sa «Ja». Læreren spurte også om hvem som gledet seg til jul. Alle rakk opp hånden for å vise at de gledet seg.

Jeg vil tolke barnas forberedelser før Mikuláš-feiringen på flere måter. For det første fikk barna en kontekst å knytte feiringen til gjennom fortellinger om helgenen Mikuláš. For det andre ble barna forberedt på hva som ville skje under Mikuláš-feiringen. og for det tredje ble alt dette knyttet opp mot en tsjekkisk nasjonal identitet.

5.5 Tsjekkisk barnehage

Česká školka betyr direkte oversatt «Tsjekkisk barnehage». Alle mine samtalepartnere brukte begrepet barnehage når de snakket om denne undervisningsgruppen på norsk. Den tsjekkiske barnehagen var allikevel ikke som en typisk norsk barnehage. Gruppen med barn var organisert slik at barna kom sammen med en voksen. Det var en dame som var barnehagelærer og hun gjennomførte sitt opplegg med både barn og voksne. De voksne deltok på noen av aktivitetene, ellers så de på mens barna deltok på aktivitetene. Alderen på barna i barnehagen varierte, men jeg ble fortalt at barna pleide å være fra 2-5 år gamle.

På TNFs hjemmeside står det at den tsjekkiske barnehagen har møter annenhver uke som varer i nitti minutter. Møtene blir beskrevet som en mulighet for barn og voksne til å møte andre tsjekkiske- og tsjekkisk-norske familier. Barnehagen er et sted for å få venner, og å lære. Det står også at læreren ville fokusere på tsjekkisk språk, tradisjoner, høytider, tsjekkiske steder og tsjekkisk kultur. Dette ville foregå gjennom lek og underholdning (<http://cz-forum.no/nb/aktiviteter/>).

Jeg deltok på flere av barnehagens møter i 2016. Deltakende observasjon ble benyttet når jeg ble bedt om å hjelpe til på felles arrangementer for barnehagen og «Tsjekkisk gjennom lek». Jeg ble fortalt at barnehagen også hadde en del fokus på motorikk. Mitt inntrykk var at barnehagen hadde mer fokus på fysisk lek enn «Tsjekkisk gjennom lek».

Jeg fikk vite at den tsjekkiske barnehagen og gruppa «Tsjekkisk gjennom lek» hadde eksistert i omtrent syv år. Da de ulike gruppene for barn startet opp fikk lærerne tilbakemeldinger om at foreldrene og barna var godt fornøyde. Jeg ble fortalt at da gruppene ble startet hadde lærerne sett undervisningen som en arena for tsjekkisk språk. De hadde ikke tenkt så nøye gjennom at barnehagen kunne bli viktig for tsjekkere som ønsket å skape nettverk i et nytt land. En av mine samtalepartnere sa at undervisningsgruppene gir foreldre og barn mulighet til å møte andre i en liknende situasjon, lage nettverk og dele erfaringer. En forelder sa til meg at den tsjekkiske barnehagen er veldig kreativ og at hun gledet seg til å ta med sitt barn. Hun var usikker på ved hvilken alder hun ville ta med barnet. Grunnen til dette var at hun syntes programmet var sent på dagen, noe som kunne føre til slitne barn.

5.5.1 Den tsjekkiske barnehagens forberedelser til Mikuláš-feiringen

Mange av aktivitetene i barnehagen handlet ikke direkte om Tsjekkia. Min tolkning er at alle barnehagens aktiviteter allikevel på ulike måter handlet om nasjonal identitet fordi det var fokus på tsjekkisk språk, musikk og fordi en kunne møte andre med tsjekkisk bakgrunn. Flere merkedager som Tsjekkias nasjonaldag fikk også spesiell oppmerksomhet. Mikuláš-feiringen hadde en spesiell plass i barnehagen fordi det ble brukt mye tid på å forberede seg til og å snakke om denne dagen.

Under et av møtene i den tsjekkiske barnehagen ble barna for første gang introdusert for sangen og diktet de skulle fremføre på Mikuláš-feiringen. Sangen og diktet fikk barna og foreldrene vite om allerede i oktober. Læreren fortalte at det fortsatt var lenge til, men at det skulle komme en mann på besøk med hvitt skjegg og stor lue som het Mikuláš. Læreren forklarte at barna skulle øve på sangen og diktet som de skulle fremføre på Mikuláš-feiringen. Teksten til sangen og diktet fikk foreldrene utdelt på ark. Noen av foreldrene og barna hadde hørt sangen og diktet før. Foreldrene ble bedt om å øve hjemme med barna. Læreren understreket at det var lenge til de skulle fremføre sangen og diktet. Hun understreket også at de skulle øve masse sammen før de skulle fremføre og at det kom til å gå veldig fint. Diktet heter *Vánoční perníková chaloupka* som kan oversettes til «Julepepperkakehus». *Perník* er en

type kake som lages i Tsjekkia, den kan minne om en norsk pepperkake i utseende og smak. Alle tsjekkerne jeg snakket med brukte selv oversettelsen pepperkake når det var snakk om en tsjekkisk *perník*. Mens barna hadde pause fikk jeg høre fra læreren at barna skulle kle seg ut som pepperkaker. Sangen barna og foreldrene skulle synge heter *Maminčin perník* som kan oversettes til «Mammas pepperkaker».

Etter spisepausen øvde barna på sangen og diktet sammen med læreren og foreldrene. Læreren leste først opp diktet og så sa barna, foreldrene og læreren diktet sammen flere ganger. Da barna skulle øve på sangen leste læreren opp refrenget og satte på musikk med sang. Slik fikk barna og foreldrene høre teksten og melodien. Deretter sang alle sangen mens musikken spilte i bakgrunnen. Barna fikk ros for at de hadde vært flinke til å øve. Resten av møtet var uten fokus på Mikuláš-feiringen.

En av mine samtalepartnere fortalte at det kan være litt vanskelig å finne et tema for barnas opptreden. Noe av grunnen til dette var at det har vært så mange opptredener tidligere og læreren ønsket å være litt original. Det skulle heller ikke være for vanskelige sanger og dikt. Temaet pepperkaker ble valgt fordi det kan knyttes til jul, fordi læreren fant en passende sang og et dikt med dette tema og fordi de relativt enkelt kunne lage kostymer som ville passe til temaet. Min tolkning er at ikke alt knyttet til Mikuláš-feiringen trengte å handle om Mikuláš. Det holdt at fokuset var på noe som enten handlet om jul eller det tsjekkiske. Jeg vil komme tilbake til denne tematikken i kapittel 7.

Det siste møtet med den tsjekkiske barnehagen før Mikuláš-feiringen var i slutten av november. Møtet begynte som vanlig med at læreren og barna sang en sang. Etter dette snakket læreren om at de skulle øve på sangen og diktet til Mikuláš-feiringen. Mens barna øvde fikk de ros for at de husket teksten. Læreren beroliget de som ikke kunne sangen og diktet med at det fortsatt var en stund til feiringen. Både sangen og diktet ble gjennomgått uten musikk, etterpå gjentok de sangen og diktet med musikk i bakgrunnen. Før fremføringen av diktet ble barna delt opp i ulike grupper der noen sa én del av diktet og andre sa en annen del av diktet. Diktet hadde også bevegelser som hørte til, for eksempel å tegne en firkant i luften for å illustrere vinduet i pepperkakehuset. De øvde på sangen på samme måte som med diktet, men barna sang hele sangen som én gruppe. Barna øvde på sangen og diktet med bevegelser flere ganger. Bevegelsene til sangen innebar at barna skulle stå og vugge fra side til side mens de holdt hender.

Barna fikk også øve på å ta pepperkaker fra en tallerken. Planen var at barna skulle plukke med seg en papptallerken med kake som sto klar etter opptreden. Mens barna øvde satte læreren opp en kosedyrhest som skulle vise barna hvor publikum kom til å være. Læreren snakket om at det kom til å bli mange mennesker i stedet for kosedyrhesten på selve feiringen.

Neste tema på programmet var å lage kostymer som barna skulle ha på seg. Læreren sa at de voksne måtte hjelpe barna med å lage kostymene. Læreren hadde kjøpt inn brune tights og t-skjorter. Disse skulle dekores med hvite, bølgete kanter som skulle limes på med limpistol. Det skulle også fargelegges og klippes ut røde og hvite knapper til kostymet. Det varierte litt hvor mye de ulike barna bidro til å lage kostymene. Læreren hjalp også til. Kostymepyntingen ble en sosial aktivitet for voksne og barn. Flere av barna lekte med andre ting mens de voksne tok hovedansvar for kostymene. Når alle så ut til å være ferdige med kostymepyntingen ble det ryddet og læreren avsluttet kvelden.

Det var noen store forskjeller på den tsjekkiske barnehagens forberedelser til Mikuláš-feiringen og «Tsjekkisk gjennom lek» sine forberedelser. Barna i barnehagen fikk ikke høre fortellinger om helgenen Mikuláš. For de minste barna ble det heller ikke presisert at Mikuláš-feiringen er en typisk tsjekkisk tradisjon. Barnehagen fokuserte på at barna skulle være forberedt på sin opptreden. Barna ble også fortalt at de skulle få møte Mikuláš, men det var ikke mye fokus på dette. Jeg tolker det som at barnas alder hadde betydning for hvordan de ble forberedt på Mikuláš-feiringen. De voksne anså barna i barnehagen som for små til å kunne forstå mange av de forberedelsene som «Tsjekkisk gjennom lek» fikk oppleve.

5.6 Forberedelser i hjemmet

Jenkins skriver om hvordan nasjonal identitet kan knyttes til det å gjøre bestemte ting. Siste del av kapittelet handler om forberedelser som ble gjort til feiringen på et privat plan. For de personene jeg har snakket med var disse forberedelsene ofte knyttet til å forberede barn på feiringen.

Flere foreldre sa at de ikke hadde hatt besøk av Mikuláš hjemme fordi han skulle komme på TNFs arrangement. Flere voksne gjorde praktiske forberedelser til TNFs feiring, men disse anser jeg ikke som private fordi de var avtalt på forhånd av TNFs frivillige.

Dorota fortalte at hun pleide å fortelle sine barn om Mikuláš. Hun forklarte barna at Mikuláš holder øye med om barna er snille. Dette kunne fungere slik at barna ble ekstra oppmerksomme på hvordan de oppførte seg. I følge Dorota var det bare like før feiringen at en slik påminnelse ville fungere på barna. Videre forklarte Dorota at Mikuláš-feiringen forbereder barna på julen. Dorota mente at det også var viktig å forklare barna hva som skulle skje når de skulle få møte Mikuláš, engelen og djevelen.

En gang da barnet til Dorota hadde oppført seg dårlig hadde hun lagt en sekk med grillkull på verandaen. Etterpå sa foreldrene at det var Mikuláš med sitt følge som hadde lagt kullet der på grunn av dårlig oppførsel. Da hadde barnet blitt litt betenkt og bestemt seg for å oppføre seg bra. Dorota sa at barna alltid fikk noen godsaker hjemme den 5. desember, og foreldrene fortalte om Mikuláš. Dette var ikke religiøst ladet for Dorota, og det var ikke religiøse fortellinger om helgenen som ble fortalt. I tillegg kom TNFs feiring. Familien hadde ikke Mikuláš på besøk hjemme. Det var fordi Dorota mente det ville være rart om Mikuláš kom både på TNFs arrangement og hjemme. Det yngste barnet var for lite til å forstå noe av Mikuláš. Det eldste barnet var nysgjerrig og litt bekymret for å møte Mikuláš før feiringen, fortalte Dorota.

Zuzka mente at foreldre kanskje ikke alltid har vært så flinke til å fortelle barna om hva som vil skje på Mikuláš-feiringen. Hun sa at det er viktig for barnas psyke at de ikke blir for skremt, og at det er viktig at foreldrene er forsiktede med å skremme barna. Selv hadde hun prøvd å sørge for at barna var klare over hva som skulle skje. Irena var også av den oppfatningen at det var viktig å forberede barna på hva som vil skje. Hun var enig med Zuzka i at foreldre ikke alltid har vært flinke til dette, men at dagens foreldre antakelig er flinkere enn før. Zuzka og barna hennes pleide å få en telefon fra familien i Tsjekkia som ønsket dem en god feiring.

Aneta fortalte at hun prøvde å lage den samme stemningen i Norge som hun opplevde i Tsjekkia som barn. Da barna hennes var små pleide hun å ta dem med på TNFs feiring i tillegg til å forsøke å lage den samme stemningen hjemme. Det ble ikke så lett fordi hun savnet et religiøst fokus i TNFs feiring. Dessuten savnet hun de fine kostymene hun var vant med fra Tsjekkia og muligheten til å gå ut i byen for å se utkledder grupper. Selv pleide Aneta å be til helgenen Mikuláš den 6. Desember.

Irena fortalte meg at under Mikuláš-feiringen i 2015 eller 2016 hadde det vært et barn som hadde bakt pepperkaker for å ha med når hun skulle møte Mikuláš og følget hans. Irena hadde hørt at pepperkakene var dekorert slik at de så ut som en djevleskikkelse med horn i pannen. Barnet hadde hatt tre pepperkaker og knekte hodet av dem da hun fikk møte Mikuláš med engelen og djevelen. I følge Irena skal mannen som var utkledd som djevelen ha syntes at dette var litt ekkelt. Irena mente at barnet hadde planlagt å knekke hodet av pepperkakene på egenhånd. Uansett om barnet fikk hjelp av foreldrene eller ikke så viser denne fortellingen at det må ha blitt gjort noen forberedelser.

Generelt sett har jeg inntrykk av at mange barn har fått høre en god del om hva som skal skje på Mikuláš-feiringen på forhånd. Flere av barna som møtte Mikuláš i 2015 og 2016 hadde øvd på en sang eller et dikt som de fremførte for helgenen. Flere av de frivillige bekreftet også at de mente at flere av barna hadde planlagt noe å fremføre. Barna som hadde deltatt i undervisningsgrupper hadde selvfølgelig også blitt forberedt av sin lærer på hva som skulle skje. Flere barn var store nok til å huske hva som skulle skje ut i fra erfaring og var dermed forberedt.

Mange av de forberedelsene som de voksne gjorde var enten for egne barn eller for å forberede det praktiske rundt TNFs arrangement. Jeg tolker dette som at barn ble oppmuntret til å delta i å bygge opp og/eller vedlikeholde nasjonal identitet. Å bygge opp og/eller vedlikeholde nasjonal identitet gjennom Mikuláš-feiringen ble ansett som noe som kunne begynne allerede i tidlig barnealder. Det ble også ansett som del av en positiv introduksjon til tsjekkisk kultur.

6 Feiringen

Dette kapittelet er delt inn i tre deler og en innledning. I denne innledningen vil jeg skrive kort om programmet for Mikuláš-feiringen. Jeg tar med dette fordi det vil gi en bedre oversikt over feiringens struktur. Denne oversikten vil bidra til en bedre forståelse av hvordan feiringen gikk for seg. Programmet for Mikuláš-feiringen så omtrent slik ut begge årene:

- Klokken 15.00 åpnet festen, så ble det holdt en åpningstale.
- Etter dette spilte det tsjekkisk-slovakiske bandet.
- Deretter optrådte den tsjekkiske barnehagen.
- Så spilte det tsjekkisk-slovakiske bandet på nytt.
- Neste på programmet var en opptreden fra *Kroužek českého jazyka* «Ringene for tsjekkisk språk».
- Det tsjekkisk-slovakiske bandet spilte enda en gang rett før besøket fra Mikuláš, engelen og djevelen.
- Etter besøket fra Mikuláš og følget hans var det tombola.
- Så spilte det tsjekkisk-slovakiske bandet på nytt.
- Klokken 19.30 var det slutt på festen.
- Salg av gjenstander og mat foregikk under hele Mikuláš-feiringen.
- Workshopen for barn ble tilgjengelig omtrent når Mikuláš ankom festen i 2015 og litt før i 2016.

6.1 Barna på Mikuláš-feiringen

Jenkins skriver om barndom som potensielt viktig for dannelsen av identitet og nasjonal identitet. Den første delen av dette kapittelet handler om barn og hvordan Mikuláš-feiringen inneholdt aktiviteter som først og fremst var beregnet på barn. Jeg tolker det som at disse aktivitetene hadde aspekter med potensiale til å bygge og/eller vedlikeholde barns nasjonale

identitet på et personlig plan, men også til å bygge og/eller vedlikeholde kollektiv nasjonal identitet. Barna fikk muligheten til å identifisere seg med andre voksne og med barn som hadde samme eller liknende nasjonal identitet. Mikuláš-feiringen kan sees på som et eksempel på en aktivitet knyttet til tsjekkisk nasjonal identitet. Jeg vil også løfte frem hvordan TNFs feiring også er et eksempel på Jenkins teori om at det er vanlig å ha flere identiteter på en gang. I dette eksemplet vises flere nasjonale identiteter samlet i en feiring, både tsjekkisk, norsk og slovakisk.

6.1.1 Barnas opptreden

Å opptre i grupper for et stort publikum er ikke en aktivitet som noen av mine samtalepartnere så på som typisk for Mikuláš-feiring. En kan derfor si at denne typen opptreden heller kan knyttes til en tsjekkisk- norsk identitet. På den andre siden ble barnas opptreden fremført på tsjekkisk og opptredenene besto av tsjekkiske sanger og dikt. Noen av sangene og diktene lærte barna også om tsjekkiske folkesanger og tsjekkisk geografi. Jeg tolker det som at både språk og innhold i opptredenene viser til fokus på nasjonal identitet. Nedenunder vil jeg komme med eksempler på flere av barns roller i forbindelse med Mikuláš-feiringen. Disse rollene var for eksempel underholdere og mottakere av gaver. I siste kapittel vil jeg skrive om hvordan barnas ulike roller på Mikuláš-feiring kan si noe om status.

Opptreden 2015

Irena fortalte at hun mente mye lyd fra mennesker som pratet var typisk for tsjekkere i store sosiale samlinger. Hun sa at det kan oppleves litt voldsomt om en ikke er vant med det. Irena mente også at hun ikke trodde det ville vært like mye bråk på et tilsvarende norsk arrangement. Mine observasjoner bekreftet at det var mye lyd under hele feiringen. Flere av mine samtalepartnere fortalte at de skulle ønske det var mer ro under opptredenene til barnas undervisningsgrupper. For å høre og se bedre trakk folk nærmere mot scenen når barna skulle opptre begge årene. Støynivået som Irena beskrev kan sees som noe enkelte voksne og muligens barn knyttet til det å være tsjekker eller slovak.

Den tsjekkiske barnehagen ble presentert av en programleder fra styret i TNF. Det ble bedt om ro i salen før opptreden. Når den tsjekkiske barnehagen ble introdusert, ble oppmerksomheten rettet mot barna og de voksne som fulgte barna opp på scenen for å opptre. Selv om det ikke ble helt stille så det ut til at dette ikke hindret de ulike opptredenene fra å få

oppmerksomhet og interesse fra publikum. De som opptrådte så også ut til å få til det de hadde planlagt å fremføre.

Barna fra den tsjekkiske barnehagen var utkledd som engler med vinger, hvite klær og stjerner i pannen. Barna stilte seg opp på en rekke foran publikum. Bak hvert barn sto en voksen person som hjalp til med opptreden. Barna sang, sa dikt på tsjekkisk og gjorde bevegelser. Sangen barna fremførte heter *Bílý vánoční slon* (Hvit jule-elfant) og diktet heter *Anděl* (Engel).

Foran barna, med ryggen til publikum, var en kvinnelig barnehagelærer som ledet barna gjennom opptreden. En av bevegelsene under opptreden gikk ut på å kaste glitter opp i luften. Mellom hver sang eller dikt barna fremførte ble det klapping i salen.

Videre på programmet var undervisningsgruppene for de eldre barna som ble presentert for publikum som *Kroužek českého jazyka* (som jeg tidligere har forklart at direkte oversatt betyr «Ringene for tsjekkisk språk» eller tsjekkisk-klasser). Gruppen sang to tsjekkiske sanger, men hadde ikke kledd seg ut slik som barna fra barnehagen. Også for disse barna ble det klappet mellom hver sang. Begge sangene kan sies å handle om vinter og vintervær. Den ene sangen hadde i tillegg kristne religiøse elementer som en del av teksten. Jeg vil derfor si at det var en julesang og en vintersang. Barna hadde med seg læreren sin som ledet sangen for dem og hjalp til.

Opptreden 2016

Opptreden i 2016 var ganske lik som året før, men det var noen endringer. Barna fra barnehagen hadde nye kostymer og sang og fremførte det de hadde planlagt for feiringen i 2016. Barna fikk også hver sin tallerken med kake etter at de var ferdige med å opptre, slik det ble foreslått på planleggingsmøtet samme år. Som året før var det en del støy under opptreden.

Kroužek českého jazyka (tsjekkisk-klassene) kom opp på scenen etter barnehagen. Gruppen ble presentert som året før, men det ble også forklart at læreren for gruppa hadde fått hjelp fra en sanglærer som skulle lede sangen med barna. Sanglæreren sto og dirigerte, mens læreren sto oppe på scenen og sang med barna. Det så ut til at barna sang høyere og mer selvsikkert enn året før. Noen grunner til dette var at barna måtte høres over bandet som var med og spilte til sangene dette året. En annen grunn var at det hjalp å ha en ekstra voksen som var sanglærer på

opptreden. Når barna var ferdige med de to sangene sine klappet publikum. Deretter fikk sanggruppa tilrop fra publikum om å synge på nytt. Det ble litt forvirring blant barna på grunn av dette, men lærerne fikk samlet barna og sunget en av sangene på nytt. Etterpå ble det stor applaus fra publikum, og flere reiste seg for å klappe. Entusiasmen for opptreden til *Kroužek českého jazyka* var tilsynelatende større i 2016 enn i 2015. Det var tydelig at barnas opptreden var viktig for flere av de voksne. Jeg tolker dette som at opptreden fra barna gav potensiale for å bygge opp og/eller vedlikeholde barn og voksnes nasjonale identitet.

6.1.2 Formingsaktiviteter/ «Workshop»

Dílno pro děti var noe de fleste av mine samtalepartnere oversatte som «Workshop for barn». I praksis var det snakk om ulike formingsaktiviteter for barn. Enkelte av formingsaktivitetene som ble tilbudt på workshopen var aktiviteter som de voksne hadde valgt ut fordi de husket å ha utført denne typen formingsaktiviteter som barn før jul i Tsjekkia. Workshopen for barn var ikke noe som mine samtalepartnere knyttet til en typisk tsjekkisk Mikuláš-feiring. Jeg tolker det derfor som at denne typen aktivitet kan knyttes til en tsjekkisk- norsk identitet, mer enn til en rent tsjekkisk identitet.

2015 og 2016

Workshopen begynte omtrent samtidig som Mikuláš selv kom for å møte barna i 2015. Jeg ble fortalt at det var bra for de barna som var ferdig med å møte Mikuláš å ha noe å holde på med. Disse formingsaktivitetene kan forstås som et ønske om å tilrettelegge for barnas trivsel. Barna kunne ha noe å gjøre mens de ventet på at Mikuláš skulle bli ferdig med å møte de andre barna. Jeg fikk mer tid til å observere workshopen i 2016 og har derfor mer empiri fra det året.

I 2016 fikk jeg se de tre tingene det var planlagt at barna skulle kunne lage. Tingene som skulle lages var dekorasjoner som en av mine samtalepartnere kunne husket at hun selv hadde laget som barn i adventstiden. En av dekorasjonene barna kunne lage var et eple som det ble satt et stearinlys i. Barna måtte få hjelp fra de voksne til å skjære et hull til lyset i eplet. Etter at lyset var satt i eplet, kunne eplet pyntes med tørket frukt og granbar. Videre var det også klippet ferdig papirfugler som kunne festes til en snor for å skape en illusjon av en fugl som beveget seg. Barna kunne dekorere disse fuglene, dette var en enklere oppgave for små barn, fikk jeg vite. Den siste planlagte dekorasjonen var jule-lenker i papir. Utover dette kunne

barna være kreative som de ville og lage ulike ting ut av papir, lim, glitter og annet som var tatt med til formingsaktivitetene.

Det var stor pågang på workshopen i 2016. Pågangen var størst når workshopen åpnet. Etterpå gikk det i bølger, men minsket med tiden. Både barn og voksne deltok på workshopen sammen. I 2016 var det noen salgsboder i samme rom som workshopen, det var en endring fra året før. Det var også noen ledige bord og stoler i samme rom som workshopen. Disse bordene og stolene ble flittig brukt av personer som spiste, pratet og så videre. Det var stadig noen som satt ved de to ledige bordene, kanskje fordi det var en relativt rolig del av lokalene eller fordi de ventet på barna som deltok i workshopen

Etter at de største barna hadde optrådt fikk de muligheten til å få gratis kake. To kaker ble satt frem på et bord i rommet med workshop for barn. Læreren bestemte seg for å sitte ved bordet og dele ut kake til barna.

6.1.3 Barnas møte med Mikuláš selv, og hva de fikk i gave

Som jeg skal vise i neste kapittel finnes det mange ulike måter å gjennomføre en Mikuláš-feiring på. Dette gjelder også møtet med Mikuláš og følget hans. Det kan derfor være vanskelig å vurdere om barnas møte med Mikuláš, engelen og djevelen i TNF er typisk tsjekkisk. Jenkins modell om etnisk identitet er derfor særskilt nyttig for denne delen av oppgaven. Modellen understreker at etnisitet er en oppfatning (ikke nødvendigvis objektiv) av kulturelle likheter og ulikheter. I følge Jenkins kan nasjonal identitet forstås som en form for etnisitet. Det viktige her er at mine samtalepartnere oppfattet Mikuláš-feiringen som noe de hadde felles. Samtidig var alle mine samtalepartnere enige om at feiringen til TNF var en blanding av flere kulturer og dermed annerledes enn en feiring i Tsjekkia.

Det var tydelig at de frivillige i TNF ønsket å lage et hyggelig møte med Mikuláš for alle barna. Det var mye fokus på å ta hensyn til barna. I avsnittet ovenfor nevnte jeg at det kan være vanskelig å vite hva som egentlig er et typisk tsjekkisk møte med Mikuláš og følget hans. Det er også mulig å snu denne tanken på hodet og heller fokusere på at det er mange elementer i feiringen som i hvert fall ikke er norske. For eksempel finnes det ikke noen tradisjon i Norge for å la barn møte Mikuláš eller en liknende skikkelse som St. Nikolas. Det finnes heller ikke noen tradisjon for å la barn møte et følge med Mikuláš, engelen og djevelen.

Jeg tolker det derfor som at møtet med Mikuláš og følget hans er et eksempel på kommunikasjon av nasjonal identitet.

2015

Da Mikuláš skulle komme, gikk programlederen for kvelden frem foran publikum. Hun foreslo at alle skulle synge julesanger for at Mikuláš skulle dukke opp. Julesangene hadde kristent religiøst innhold. Disse sangene hadde på forhånd blitt avtalt sammen med bandet. Da jeg på et senere tidspunkt spurte hvilke sanger det var som ble brukt, var det ingen som så ut til å være helt sikre på det. Jeg ble fortalt at det ikke var så viktig hvilke sanger en brukte. Det var likevel tydelig at det var vanlig med tsjekkiske/slovakiske julesanger. En av mine samtalepartnere som hadde vært med på feiringen mange ganger før, sa at hun visste hvordan det kan gjøres når en vil lokke frem Mikuláš. Fordi det var første gang TNF skulle ha med et band når de skulle lokke frem Mikuláš, måtte de planlegge hvordan dette skulle løses. Programlederen sa til publikum at hun skulle ringe i en bjelle for å få frem Mikuláš, hun sa også at hun trodde han kommer frem fra bak scenen. Alle så derfor opp mot scenen for å se om Mikuláš kom til å dukke opp der.

Plutselig kunne det høres en bjelle fra et annet sted i rommet. Deretter så alle at Mikuláš og følget hans, kom utenfra og inn gjennom to store dører. Slik Gabriela forklarte det til meg forsto hun det som at Mikuláš pleide å komme fra kirken ifølge tsjekkiske tradisjoner. Derfor passet det bra at det lå en kirke rett ved siden av lokalene TNF leide. Det kunne dermed se ut som om Mikuláš kom fra denne kirken, forklarte Gabriela. Flere av mine andre samtalepartnere hadde imidlertid ikke gjort seg opp noen tanker om hvor Mikuláš pleide å komme fra.

Da Mikuláš og følget hans hadde kommet inn gjennom døren, sa Mikuláš: «God kveld». Djevelen småløp rundt i storsalen og klirret med en bjelle, mens han lo for seg selv. Djevelens bjelle minnet om den typen bjelle en kan finne rundt halsen på beitedyr. De bjellene som programlederen og Mikuláš brukte så mer ut som pyntegenstander i gult og blankt metall. Engelen og djevelen fulgte etter Mikuláš da han gikk opp på scenen. Helt siden begynnelsen av arrangementet hadde det stått tre stoler oppe på scenen, vendt mot publikum. Den ene av dem var dekt med svart stoff og de to andre med lyst stoff. De to stolene med lyst stoff hadde også saueskinnsfeller på seg. Det endte opp med at djevelen satt på den svarte stolen, engelen på den ene lyse stolen og Mikuláš i midten. Fargene på stoffet var tilfeldige, sa Gabriela. Det

passet allikevel godt med mørkt stoff til djevelen og lyst til de to andre karakterene, mente hun. Dorota fortalte meg at hun mente at fargene på stolene passet bra fordi de symboliserte hvilke karakterer som var gode og onde. Symbolikk med gode karakterer som engelen, og onde karakterer som djevelen er vanlige i tsjekkiske eventyr, fortalte hun. Det passet derfor bra at den mørkeste stolen skulle være til den onde karakteren, mente hun.

Mikuláš hadde på seg en bekledning jeg vil tolke som en fri etterlikning av en prestekjole med en messehagel over. Prestekjolen var hvit og messehagelen var også hvit med gullfargede kanter og et bronsefarget kors over forsiden. Han hadde falskt krøllete hvitt hår og skjegg. På hodet hadde han en bispelue. Hodeplagget var hvitt med gullfargede kanter og et stort gullfarget kors i midten. Mikuláš hadde også en krum bispestav med sølvglitter. Han hadde hvite hansker på. Med seg bar Mikuláš også en tykk rød bok med gull-kors på. Han brukte den røde boka som en fiktiv liste over barn og deres oppførsel. Djevelen var malt med mørke farger og rødt i ansiktet, på halsen og på hendene. Han hadde svarte klær, svart falskt hår, røde horn på hodet og en hale. Engelen hadde vinger og hvite hansker, hun bar en liten hvit lykt med et lys inni. Engelen var kledd i en hvit lang kjole og hadde en sølvglitrende glorie på hodet.

Da Mikuláš hadde satt seg oppe på scenen spurte han om barna hadde vært snille, og så ba han barna om å komme opp til ham. Etter dette dannet det seg en stor klynge med voksne og barn som ville opp til Mikuláš. Gabriela fortalte meg at det var vanlig at barna fremførte en sang eller et dikt på tsjekkisk og så fikk de en godtepose. Det ble også godtatt om barnet ønsket å fremføre på norsk. Dessuten godtok de også om barna ikke ønsket å si noe, eller om barna ikke vil møte Mikuláš. Mikuláš lot som om han sjekket barnas navn og oppførsel i den røde boken sin. Noen ganger spurte han hvordan barna hadde oppført seg i året som hadde gått. Gabriela fortalte at om en kjente barna og foreldrene så kunne barna bli spurt om spesifikke hendelser knyttet til dårlig oppførsel. Noen barn mente hun at en kunne erte litt ekstra med djevelen, men Gabriela mente det var viktig å se an hvilke barn som tålte dette

I mine observasjoner av barnas møte med Mikuláš så jeg en rekke ulike former for interaksjon. Jeg så at Mikuláš, engelen og djevelen prøvde å tilpasse sin oppførsel til hvert enkelt barn. Det så ut som om det var de største barna som ble ertet av djevelen som også klirret med bjellen sin. Små barn eller barn som så skeptiske ut ble tatt hensyn til. Da prøvde engelen og Mikuláš å være hyggelige og hjelpsomme, og djevelen var helt rolig. Mange av barna fikk også hjelp av foreldrene sine. Jeg så barn fra under ett år som fikk møte Mikuláš.

De eldste barna var i barneskolealder. Det var mange barn som ville møte Mikuláš og det tok derfor en del tid. Noen barn brukte kort tid og andre barn brukte lengre tid. Til sammen tok det i overkant av en time før alle barna fikk møtt Mikuláš og følget hans.

Samtidig som barna fikk møte Mikuláš foregikk det også andre ting. Til å begynne med så det ut til at de fleste fulgte med på hva som skjedde når Mikuláš kom inn og barna skulle møte ham. Etter en stund mistet mange fokuset på hva som foregikk oppe på scenen. Dette var nok delvis fordi utsikten til scenen ble helt tildekt av alle barna og de voksne som sto i kø for å møte Mikuláš. En måtte derfor reise seg opp og stille seg nær scenen for å se hva som foregikk. En annen grunn til at folk etter hvert fokuserte på andre ting var at opplegget rundt scenen tok lang tid. Det var mange som kjøpte seg mat og drikke, og det satt mange rundt bordene i storsalen og pratet mens barna møtte Mikuláš. De som hadde stått i kø for å møte Mikuláš begynte også å finne på andre ting når de var ferdige. Barna lekte i lokalene og barn og voksne besøkte workshopen for barn.

Når det ikke var flere barn som ville møte Mikuláš og følget hans, bestemte de tre utklede personene seg for å forlate festen. Alle tre reiste seg, og Mikuláš takket for sangene og diktene som barna hadde fremført for ham. Han minnet også om at han kom til å komme igjen neste år, så barna måtte huske å være snille. Etter dette gikk de tre utklede personene ut fra storsalen samme vei som de kom.

2016

I 2016 var programmet rundt Mikuláš sin ankomst til festen mye av det samme som året før, men det var noen forskjeller. Programlederen sa flere ganger over mikrofon at Mikuláš kom til å komme snart. Plutselig ble mesteparten av lyset slukket i rommet. De frivillige planla dette for å få ro og oppmerksomhet. Mikuláš og følget hans kom inn gjennom samme dør som året før. Noen barn hadde forutsett hvor han ville komme fra, og sto derfor og ventet på ham ved døren. Da Mikuláš kom med engelen og djevelen var det tydelig at det utklede følget hadde fått nye klær. Jeg ble senere informert om at alle klærne var nye og at de gamle var slitt. Djevelens hodeplagg var laget av et materiale som så ut som pels eller ull med en lysebrun farge. På overkroppen hadde han en vest med lysebrun ull, og en skjorte. Han hadde ører og horn som stakk ut av ulla på hodet. Djevelen hadde også en bunt med bjeller som klirret. Ansiktet var malt med svart og rødt, han hadde en svart hale med pels. Også buksene hans var dekket med pels, men den var svart. Mikuláš var kledd i det jeg tolker som en fri etterlikning

av en hvit prestekjole med en rød korkåpe over. Både korkåpen og prestekjolen var dekorert med gullkanter. Bispestaven hans var også ny, og han hadde en ny rød og gullfarget bispelue med kors på. Som i fjor hadde Mikuláš også stort hvitt skjegg og hår. Engelen hadde en hvit og gullfarget kjole med vinger, og en langhåret blond parykk med gullbånd rundt hodet. Hun hadde også klistret stjerner på huden på armene.

Mikuláš satte seg oppe på scenen, sa «God kveld» og at han hadde kommet for å høre på sanger og dikt og høre om barna hadde vært snille. Dette året var djevelens stol dekorert med svart stoff og de to andre stolene var dekorert med rødt stoff. De frivillige var fornøyde med fjorårets stoler i forskjellige farger og gjentok derfor dette. En av de frivillige hadde tydelig fokus på dette under pyntingen av lokalene. De fleste barna så ut til å synes at det var gøy eller spennende å få møte Mikuláš. Men som i fjor var det blandede reaksjoner. Et nytt triks i 2016 var at djevelen smurte litt svart sot på noen av barnas kinn når de hadde vært oppe for å få gave. Det var mye støy i storsalen og Mikuláš og djevelen reiste seg hver sin gang for å be om ro for å kunne høre barna. Dette så ut til å ha relativt liten effekt på støynivået.

På et tidspunkt ble det usikkerhet rundt om det var nok godteriposer til barna, men det viste seg at de hadde nok. Milan sa til meg at han syntes det hadde vært veldig synd om det ikke hadde vært tilstrekkelig med gaver til barna. Jeg ble senere fortalt at det vanligvis har vært et par av de frivillige fra TNF som går rundt i storsalen og lager ro og hjelper til med å finne flere godteposer ettersom det tar slutt. I 2016 var det ingen som passet på, derfor ble det litt kaos. Det var stor pågang for å komme opp til Mikuláš og det ble også litt kaos rundt hvilket barn som skulle få oppmerksomhet når. Flere av de frivillige fortalte at det hadde vært mer stressende med Mikuláš møte med barna i 2016 enn i 2015. Bekymringen for manglende godteriposer, støy og stor pågang var de faktorene som bidro til dette. Her visste de voksne at de ville opplevd det som ubehagelig dersom noen av barna ikke fikk godteriposer som forventet. Det var viktig at forventninger skulle ivaretas i denne delen av feiringen. Her vil jeg understreke hvordan gavene til barna er en viktig del av tradisjonen. Jeg tolker derfor gavene som et forsøk på å styrke en nasjonal identitet.

Til slutt dro Mikuláš, når alle som ville hadde fått møte ham. Han sa at han kom til å se dem igjen neste år, og han sa at han var overrasket over at det bare var snille barn. Når Mikuláš tok avskjed var barna spredt på ulike steder, avskjeden var derfor ikke noe alle fikk med seg. Dette gjaldt begge årene. Jeg snakket med noen barn og foreldre etter feiringen. Ingen av barna ga uttrykk for at djevelen eller noen av de andre i følget var skumle. Noen av foreldrene

sa at det ble mye venting, derfor var de yngste barna slitne og lei da det ble deres tur. Noen foreldre la til at det var uvant for barna å skulle fremføre et dikt eller en sang på tsjekkisk.

6.1.4 Godteriposene

Når det gjelder barnas gaver fra Mikuláš var det fokus helt fra planleggingsfasen på at barna skulle få noe tsjekkisk godteri. Det var også fokus på at godteriposene skulle ha motiver som var typiske for Mikuláš-feiringen. Det var med andre ord fokus på at barna skulle oppleve nasjonal identitet gjennom det de spiste og så. Fordi godteriet var en blanding av norsk og tsjekkisk, kan innholdet også omtales som av blandet nasjonal karakter.

Det ble flere godteposer til overs under begge feiringene. Jeg fikk dermed muligheten til å se hva barna fikk fra Mikuláš. Det første året var godteriposen dekorert med et bilde. Bildet forestilte Mikuláš sammen med engelen og djevelen. På bildet var det gaver og en sekk ved siden av djevelen. Mikuláš hadde på seg en bekledning som liknet en katolsk biskops med bispestav, bispelue, prestekjole og messehagel. Engelen hadde vinger og en stjerne i pannen, djevelen hadde horn og hale.

Oppi godteposen var det det en del tsjekkisk godteri, men også godteri som jeg fikk vite at ble kjøpt i Norge. Jeg la merke til at det var litt variasjon i innholdet fra pose til pose. En typisk tsjekkisk *perník*-kake var med i posen. Den versjonen som var i godteposen var fabrikkprodusert. Utenpå kaken *perník* var det i 2015 en innpakning med bilde av Mikuláš avbildet i et mørkt snødekt landskap. Oppi posen lå også et par klementiner. Posens utseende og innhold var mye av det samme året etter. Frukt (spesielt klementiner), sjokolade og nøtter var noe flere av mine voksne samtalepartnere var vant med å få i sine godteriposer som barn. Med andre ord kan vi se spor av kontinuitet mellom dagens godteriposer i TNF og de godteriposene som mine samtalepartnere fikk som barn.

6.2 Motivasjon hos de voksne

Mine observasjoner viser at det var fokus på barn både under planleggingsfasen og under selve Mikuláš-feiringen. Alle de voksne som var med på å gjennomføre og planlegge feiringen bidro til å fokusere på og tilrettelegge for barn direkte eller indirekte. Ved første øyekast har feiringen mange viktige elementer der barn er i fokus, for eksempel møtet med Mikuláš og workshopen for barn. På samme tid var flere av de voksne av den oppfatning at

feiringen var like mye for voksne som barn, eller at feiringen ikke nødvendigvis var veldig barnefokuseret.

Mikuláš-feiringen er en feiring der barn er utpreget synlige, men dette trenger ikke å bety at feiringen hovedsakelig er for barn eller handler bare om barn. Denne delen av kapittelet vil vise hvordan de voksnes nasjonale identitet ble konstruert og opprettholdt gjennom feiringen. Jeg vil vise at flere av de voksne ikke nødvendigvis tenkte på barn som det mest sentrale ved Mikuláš-feiringen.

Her vil jeg ta i bruk Jenkins teori om paradokser. I følge denne teorien er det ikke uvanlig å ha flere ulike identiteter på en gang som kan motsi hverandre. På den ene siden hadde mine samtalepartnere en identitet som voksne som tilrettelegger mye for barn, på samme tid mente flere av de frivillige at barn egentlig ikke var det mest sentrale i feiringen. Bygging og/eller vedlikehold av nasjonal identitet knyttet til barn var i fokus, samtidig var vedlikehold og/eller byggingen av voksne menneskers nasjonale identitet og sosiale liv også i fokus. Det så ut til at disse identitetene eksisterte side om side uten at dette ble oppfattet som et problem. Her vil jeg illustrere mine poenger med henvisning til min empiri. Derfor har jeg med mange uttalelser fra mine samtalepartnere som handler om motivasjon for å delta på Mikuláš feiringen.

6.2.1 Samtaler om Mikuláš-feiringen

Dorota fortalte meg om hvorfor hun deltok på Mikuláš-feiringen og i TNF. Hun sa at da hun først kom til Norge var det fint å møte andre tsjekkere. Hun syntes ikke alltid det var lett å orientere seg på egenhånd som utlending. Derfor var det fint å dele ideer og erfaringer med andre fra Tsjekkia.

Dorota mente at feiringen er viktig fordi det er en feiring som alle fra Tsjekkia kjenner og er glade i. Hun beskrev det som en av de store feiringene i Tsjekkia, kanskje den største. Dorota var imidlertid usikker på om barna har en sentral rolle under feiringen. Feiringen er ikke bare for barn, sa hun.

Da jeg snakket med Roman sa han at han noen ganger ikke var helt sikker på hvorfor han deltok på Mikuláš-feiringen og TNFs arrangementer. Det kunne noen ganger være slitsomt å bidra til arrangementene. Roman forklarte at når han så hva barna fikk ut av Mikuláš-

feiringen, så var det verdt alt strevet. Han sa at det også er sosialt og at han møtte noen av sine første venner i Norge gjennom TNF. Han mente at det var mange tsjekkere i Norge som laget nettverk gjennom TNFs arrangementer. Selv om det var mye jobb, var det viktig for hans identitet å vedlikeholde tsjekkiske tradisjoner, sa han. Det var også viktig for ham å vise barna den kulturen de er del av. Han var av den oppfatningen at feiringen ville berike barna. Videre forklarte han at det ikke handlet om å være nasjonalistisk, men heller om å sette pris på tradisjoner. Roman forklarte at da han kom til Norge ville han være del av og akseptere norsk kultur. Han ønsket at folk kunne akseptere andre kulturer så lenge kulturen ikke skadet noen, forklarte han.

Roman snakket om at Mikuláš-feiringen gjør rom for alle aldre og personer. Han beskrev også feiringen som enkel å organisere, selv for mange mennesker. Basert på deltakelse er Mikuláš-feiringen den største feiringen som blir arrangert av TNF, sa han. Det var en periode da TNF ikke hadde andre arrangementer enn Mikuláš-feiringen. Siden den gang har feiringen blitt bedre organisert og større, fortalte han.

Irena forklarte meg at feiringen er viktig fordi den er noe typisk tsjekkisk, ikke norsk. Feiringen passer også for alle, mente hun. Hun sammenliknet Mikuláš-feiringen med en opplevelse der hun hadde sett nordmenn feire nasjonaldagen i utlandet. Hun mente at nordmenn feirer nasjonaldagen sin i utlandet fordi de knytter den til noe positivt som de savner. Det er også derfor tsjekkere har Mikuláš-feiringen i Norge, mente hun. Irena var usikker på om barna egentlig er hovedfokus i feiringen. Hun mente allikevel at det er viktig med barn og at de får mulighet til å oppleve og ta del i den tsjekkiske kulturen. Da jeg spurte Irena om hennes motivasjon for å delta på feiringen sa hun at det var for barna, men også for det sosiale. Hun forklarte at det er fint å møte venner og å lage et nettverk.

Milan sa at han ble medlem av TNF fordi han ønsket å få flere kontakter og et nettverk. Dessuten ønsket han å finne en måte å bli kjent med Norge. Han trodde mange mener at det er fint at barn kan få bli kjent med tsjekkisk kultur. Milan forklarte at det var naturlig å delta på Mikuláš-feiringen fordi han hadde små barn da han kom til Norge. Han forklarte også at alle i TNFs styre må hjelpe til. Milan sa at feiringen er viktig også i Tsjekkia, den får mye oppmerksomhet og er synlig, dessuten er den typisk tsjekkisk, sa han.

Jeg snakket med Edita og Aneta sammen om deres motivasjon for å være med på Mikuláš-feiringen. Edita sa at motivasjonen handlet om savn etter hjemlandet og behov for å føle seg

hjemme. Hun ønsket også en mulighet til å sosialisere med folk med samme bakgrunn som henne. Aneta sa at Mikuláš-feiringen er en hyggelig tradisjon som de er glade i. De to var enige om at tradisjon og det sosiale aspektet var det viktigste med feiringen. Edita sa at om hun hadde hatt barn så ville hun tatt dem med for å kunne oppleve tradisjonen.

Gabriela fortalte at TNF var mindre aktive da hun kom til Norge. En av de få tingene som ble arrangert var Mikuláš-feiringen. Hennes motivasjon for å være med var at hun hadde det gøy, slik hun også hadde det gøy under feiringen da hun var barn. Samtidig forklarte hun at det å bidra gir en viss status og innflytelse i TNF. Hun ønsket å være med på å forme organisasjonen og Mikuláš-feiringen. I tillegg så hun feiringen som en mulighet for sosialt samvær med venner. Gabriela sa at det ville være å lyve om hun sa at hun deltok på Mikuláš-feiringen bare for barnas skyld. I følge henne handler feiringen om alle som deltar, ikke bare barna.

Zuzka forklarte at hennes motivasjon for å delta på Mikuláš-feiringen var at barna hennes skulle oppleve en tradisjon som hun var glad i. Zuzka likte TNFs måte å feire på, men skulle samtidig ønske at barna kunne ha opplevd den tsjekkiske versjonen. Hun deltok også for å møte venner. Jakub forklarte at han sluttet å delta på feiringen i TNF da hans barn ble store. For ham var opplevelsen av feiringen i TNF veldig annerledes fra det han var vant med fra Tsjekkia. Han forklarte at han ikke opplevde TNFs feiring som religiøs. Han understreket at han savnet det religiøse tradisjonelle aspektet som han var vant med. Jeg vil skrive mer om hvordan mine samtalepartnere, som var katolikker, opplevde Mikuláš-feiringen i neste kapittel.

6.2.2 Observasjoner

Som jeg har vist understreket flere av mine samtalepartnere at en viktig grunn for å delta på feiringen som voksen var det sosiale. Enkelte voksne samtalepartnere fortalte også at feiringen var viktig for egen nasjonal identitet. Mine observasjoner viser at de voksnes sosiale aktiviteter foregikk gjennom hele feiringen, også når hovedfokuset var på aktiviteter som tilsynelatende var for barn. De voksne sosialiserte for eksempel med andre voksne og barn mens de spiste, mens de danset, mens de så på opptredener, mens de var med barna på workshopen og mens de var med barna for å møte Mikuláš og hans følge. De frivillige sosialiserte i tillegg mens de forberedte og jobbet for TNF. En kunne se de frivillige fra TNF og enkelte andre voksne samle seg på kjøkkenet, rundt bord og i kjelleren for å prate, barna

ble også inkludert i dette. Generelt sett var det høye lydnivået på feiringen grunnet i mye prat blant både voksne og barn. Både barn og voksne var ivrig på å sosialisere med jevnaldrende og på tvers av aldersgrupper. Jeg tolker dette som potensiale for bygging og/eller vedlikehold av nasjonal identitet gjennom kommunikasjon på tvers av aldersgrupper.

6.3 Typisk tsjekkisk, norsk og slovakisk?

Den tredje delen av dette kapittelet handler om ulike deler av Mikuláš-feiringen og hvorvidt disse delene kan regnes som viktige for å underbygge tsjekkisk, slovakisk eller norsk nasjonal identitet. Her bruker jeg Jenkins definisjon av nasjonal identitet, og skriver derfor om bestemte aktiviteter som viktige for nasjonal identitet.

I dette kapittelet har jeg allerede trukket frem ulike aktiviteter som kan sees som konstruksjon og/eller vedlikehold av nasjonal identitet. Eksempler på dette er barnas møte med Mikuláš og følget hans, og barnas opptredener. Jeg har også argumentert for at feiringen underbygger nasjonal identitet for både barn og voksne. Her vil jeg se på flere elementer fra Mikuláš-feiringen som gir et bilde av opprettholdelse og konstruksjon av nasjonal identitet.

6.3.1 Bandet

Bandet var typisk tsjekkisk og slovakisk i den forstand at de spilte tsjekkiske og slovakiske sanger og enkelte personer brukte slovakiske folkedrakter. Jeg ble også forklart at flere av instrumentene var typiske for tsjekkisk og slovakisk folkemusikk. Noen av mine slovakiske samtalepartnere hadde også opplevd band med tsjekkisk folkemusikk som spilte under Mikuláš-feiringen da de var barn.

Bandet hadde ikke deltatt på TNFs feiring før 2015 og 2016, men ble tatt veldig godt imot. På grunn av den tsjekkiske og slovakiske musikken kan bandet sies å være en faktor som bygget og/eller opprettholdt nasjonal identitet. Samtidig var det flere av mine samtalepartnere som ikke var vant med å høre et band på Mikuláš-feiringen. Dette kan knyttes til Jenkins modell om etnisk identitet. Bandet underbygger en oppfatning (ikke nødvendigvis objektiv) av kulturelle likheter og ulikheter gjennom den musikken som blir spilt. Musikken gir et sett av referanser som er like for tsjekkere og slovakere, men som utenforstående ikke deler. Det betyr ikke at alle hadde samme forhold til musikk og band i forbindelse med Mikuláš-feiringen.

Bandet ble introdusert på feiringen i 2015 og 2016 som *Česko-slovenské kapely* som kan oversettes til Det tsjekkisk-slovakiske bandet. Etter velkomsttalen på begynnelsen av feiringen spilte bandet flere sanger. I bandet var det en slovak som var vokalist, derfor ble tekstene sunget på slovakisk. Det var flere ulike instrumenter i bandet som piano, en sekkepipe, fiolin, fele, bass og tamburin. Ikke alle instrumentene og personene var med begge årene. Vokalisten og den som spilte sekkepipe var kvinner, ellers var resten menn. Noen av de som spilte instrumenter sang også litt i blant.

Under en samtale fikk jeg vite at bandet som regel var tilfeldig sammensatt. Det vil si at bandet pleide å bestå av de instrumentene og personene som var tilgjengelige. Det var allikevel en kjerne av personer som vanligvis var med når bandet skulle opptre. Disse personene var slovakere. Når jeg spurte om bandet pleide å øve sammen fikk jeg høre at de ikke pleide det. Det var ikke alltid så lett fordi mange av de som deltok i bandet bodde langt fra hverandre.

Det var allikevel noe av musikken som var planlagt. Bandet hadde fått forslag fra TNF om noen tradisjonelle julesanger. Jeg ble fortalt at det var noen faste julesanger som var viktige å ha med hvert år. I musikkheftet som alle fikk utdelt på feiringen var noen av disse sangene skrevet på tsjekkisk, andre på slovakisk (temaet språk behandles i større detalj i et eget avsnitt under). Enkelte av sangene i heftet ble ikke brukt. Jeg fikk vite at hvilket språk sangene sto skrevet på ikke var så viktig, fordi alle sangene kunne synges på begge språk. Ellers spilte bandet de sangene som de følte for å spille. Det var mange julesanger og det jeg vil definere som vintersanger i 2015. I 2016 var det også flere sanger som ikke var knyttet til noen årstid eller jul.

Bandet spilte mellom de ulike opptredenene i 2015 og 2016. I 2015 oppfordret bandet til allsang av tsjekkiske og slovakiske sanger, dette ble ikke gjort i 2016. Etter tombola i 2015 oppfordret vokalistene i bandet alle barna til å komme opp mot scenen for å danse. Mange barn kom etter hvert opp for å danse, flere av barna hadde med seg voksne. Dansingen var spontan, men det ble dannet en ring der voksne og barn holdt hender og danset. Samtidig danset andre utenfor ringen. Etter en stund ble det færre barn som danset, og flere voksne. Flere av de voksne danset pardans. Noen voksne gjester ble igjen en liten stund etter festens offisielle avslutning, mens bandet fortsatte å spille musikk.

I 2016 hadde flere av medlemmene i bandet på seg slovakiske folkedrakter, dette var noe nytt sammenliknet med året før. Etter at de to barnegruppene hadde fremført sin underholdning begynte bandet å oppfordre barn og voksne til å komme opp mot scenen for å danse. Skillet mellom bandet og publikum fløt etterhvert ut ettersom bandets medlemmer også var med på å danse og enkelte fra publikum også sang.

Etter tombola spilte bandet på nytt begge årene. Da jeg pratet med noen av mine samtalepartnere om bandet sa flere at bandet spilte lengre utover kvelden i 2015 enn 2016. Disse samtalepartnerne forklarte at det følte som om det ble mer voksentid da bandet spilte lengre og færre barn deltok i dansingen mot slutten av kvelden. Bandet hadde ikke mulighet til å spille like lenge i 2016, fikk jeg vite. Tidligere hadde TNF forsøkt å utvide Mikuláš-feiringen med en fest bare for voksne på kvelden. Dette ble ikke populært fordi det betød at oppryddingen ble forskjøvet til neste dag. Jeg tolker det som at flere voksne ønsket seg egne aktiviteter som fokuserte på voksnes nasjonale identitet.

6.3.2 Julepynt

Enkelte av mine samtalepartnere mente at det fantes noe slikt som typisk tsjekkisk eller slovakisk julepynt, andre var uenige eller usikre. Mine samtalepartnere kan derfor sies å ha vært uenige om julepynt var noe som kunne underbygge deres nasjonale identitet.

Da juletreet var ferdig pyntet det første året fikk de frivillige komplimenter for et fint juletre fra en dame som ikke var fra TNF. Damen var innom lokalene av andre grunner enn Mikuláš-feiringen da hun fikk øye på treet. Gabriela fortalte denne damen at de ønsket å pynte treet så tsjekkisk som mulig. Jeg spurte flere av mine samtalepartnere om det fantes noen typisk tsjekkisk eller slovakisk julepynt. Gabriela mente at halmfigurene som var på treet i 2016 var typisk tsjekkiske. Året etter var juletreet pyntet på en annen måte. Jeg spurte igjen om det finnes noen typisk pynt. Mine samtalepartnere Milan og en dame sa at de bare tok det de fikk tak i for å pynte treet i 2016. Allikevel mente de at fra årets pynt kunne pepperkakene *perník* i ulike fasonger, være typiske. Jeg spurte dem om dekorasjonene de hadde i fjor var typiske. Jeg fikk vite at de egentlig skulle bruke fjorårets pynt igjen, men det ble ikke tid til det. Videre sa de at egentlig pynter alle slik som de vil, så det er kanskje ikke noe som er typisk. De fortalte at før i tiden var det vanligere med nøtter og halmfigurer, i dag finnes alt mulig.

6.3.3 Tombola

På hjemmesiden til TNF sto det at Mikuláš-feiringens tombola var et «Tradisjonelt lotteri» (<http://cz-forum.no/nb/aktiviteter/>). Begge årene var det noen barn i tenårene som gikk rundt og solgte lodd etter at Mikuláš-feiringen hadde blitt startet. Jeg fikk høre av Roman at det var mange gaver til tombola i 2015, og at det var flere enn året før. Det så ut til at nesten alle som kjøpte lodd fikk gaver, og noen fikk flere gaver. Roman mente det var bra at det var mange gaver, fordi dette ville føre til godt salg av lodd. Da trekningen av lodd begynte, ba programlederen om alles oppmerksomhet. Programlederen fikk hjelp fra en annen voksen og flere barn med å dele ut gavene og å trekke lodd.

Premiene fra tombola besto av ulike gjenstander, noen fra Norge, andre fra Tsjekkia. Her trekker jeg frem noen av gavene fra begge årene som er av interesse for mine forskningsspørsmål. Eksempler på gaver som var typisk tsjekkiske var for eksempel tsjekkiske tegneserier, tsjekkiske barnebøker og plater med tsjekkisk musikk. Den tsjekkiske ambassaden gav noen gaver som blant annet besto av gjenstander i tsjekkisk krystall og tsjekkisk øl. Blant gavene var det flere tsjekkiske kaker av typen *perník*. Disse kakene hadde et plasttrekk med bilde av enten djevelen eller med bilde av Mikuláš. Jeg så også en pakke med tre spekepølser. På den ene pølsa sto det Mikuláš, på de to andre sto det *Lucifer og anděl*, som betyr Lucifer og engelen. Det var også en annen spekepølse der det sto alle datoene i desember med navnedager. På den 6. desember sto Mikuláš. Den siste av gavene der jeg kunne se at temaet var Mikuláš-feiring var et spill for barn med bilder, på et av bildene var en illustrasjon av en Mikuláš-feiring.

6.3.4 Mat og drikke

Edita og Irena fortalte meg at maten og drikken som ble solgt under arrangementet ikke var typisk for Mikuláš-feiringen. De mente at grunnen til at denne maten ble laget var av praktiske årsaker, og de mente at det egentlig ikke finnes noen felles typisk mat for Mikuláš-feiring. Maten skulle være enkel å lage, enkel å servere og enkel å like. I tillegg var det fokus på tsjekkisk mat, selv om noe av maten var norsk. Begge damene sa at de ikke nødvendigvis hadde valgt typisk tsjekkisk eller slovakisk mat og drikke om de hadde bodd i Tsjekkia eller Slovakia. Dette gjaldt også andre typisk tsjekkiske og slovakiske elementer, ikke bare mat og drikke. Irena mente for eksempel at hun kanskje ikke hadde markert Mikuláš-feiringen om

hun fortsatt hadde bodd i Tsjekkia eller Slovakia. Her kan vi derfor se et eksempel på at det typiske blir mer viktig når en flytter til et nytt land.

Begge årene ble matretten gulasj (*guláš*), laget til feiringen. Det første året ble det også laget en egen gulasj for barn, denne gulasjen skulle være litt mildere på smak og inneholdt mer barnevennlige ingredienser enn en vanlig gulasj. Det andre året ble det også laget en glutenfri gulasj for å ta hensyn til allergikere. Irena sa at ikke alle er glade i gulasj, derfor hadde de wienerpølser som alternativ. Det ble også solgt tsjekkisk øl og punsj. Når det gjelder søtsaker ble det solgt både norske og tsjekkiske varianter. Irena fortalte at hun trodde folk laget de kakene de følte seg trygge på, ikke nødvendigvis typiske tsjekkiske eller slovakiske kaker. Det var tydelig at det var viktig å kunne tilby tsjekkisk mat og drikke, samtidig var det greit med andre alternativer.

Salg av mat og drikke åpnet omtrent samtidig med resten av festen begge årene. Ved utsalget av mat var det stor pågang under deler av feiringen. Pågangen var størst til å begynne med, og gikk siden nedover. Selv om kjøkkenjobbene var hektiske, så var de også sosiale, fordi kjøkkenet ble et sted der flere av de frivillige kunne prate og spise.

6.3.5 Språk

Edita fortalte at hun hadde opplevd å møte barn som snakket det hun mente var polsk og russisk under tidligere feiringer. Når det gjaldt språk fortalte Roman at han hadde opplevd det som litt vanskelig å forklare norske barn hva den tsjekkiske Mikuláš-feiringen gikk ut på. Han syntes det var vanskelig å bruke norske ord som djevelen og helvete uten at han følte at forklaringen ble for religiøs eller skummel. De ulike språkene som ble brukt under feiringen viser mangfold og hadde derfor potensiale til å underbygge det jeg vil kalle mangfoldig nasjonal identitet. Samtidig viser min sistnevnte samtale med Roman at Mikuláš-feiringen ikke er en vanlig del av norsk kultur og nasjonal identitet. Dette medførte at oversettelser og forklaringer kunne være en utfordring.

I TNFs Mikuláš-feiringer er det flere elementer som kan knyttes til nasjonal identitet. De eksemplene jeg har kommet med i dette kapittelet viser at Mikuláš-feiringen underbygger nasjonal identitet både hos tsjekkere og slovakere. En kan også tydelig se at feiringen er preget av å ha blitt flyttet til Norge. Dessuten underbygger feiringen nasjonal identitet både hos voksne og barn.

6.4 Opprydding

Feiringen ble avsluttet med at programlederen takket for at alle kom, men mange forlot festen allerede etter tombola. I 2015 dro de fleste ved den offisielle avslutningen av festen. Alle barna forlot festen relativt fort etter avslutningen. Noen voksne ble igjen en liten stund sammen med bandet som spilte musikk. Da festen var avsluttet kom det noen ekstra voksne for å hjelpe til med å rydde, disse hadde ikke vært med på festen. Jeg fikk høre at det ble satt stor pris på de som kom for å bidra med rydding.

På kjøkkenet oppsto det en situasjon der det var en del mat og drikke til overs. Det ble derfor brukt tid på å spise og drikke på kjøkkenet. De frivillige fortalte at de ikke ønsket å kaste mat, derfor måtte maten spises, gis bort og det som kunne returneres ble tatt med tilbake til matbutikken. Dorota fortalte at de ikke ville kaste mat både fordi det var sløseri og fordi det var synd å kaste noe som hadde tatt tid og krefter å lage. Jeg tolker dette som at Dorota satte pris på den innsatsen som hadde blitt gjort. Å kaste maten ville bli som å kaste bort innsatsen. Alt fokuset på å bli kvitt mat førte til at de frivillige fikk snakket mye sammen mens de hygget seg med å spise og drikke. Flere av de frivillige var slitne og ville bli ferdige med å rydde så fort som mulig. Allikevel var oppryddingen en god mulighet for de frivillige til å være sosiale. Under feiringen var det mer hastverk med de ulike gjøremålene, nå hadde de frivillige mer tid til å ta det med ro.

I 2016 var det noen endringer i forbindelse med avslutningen og oppryddingen av Mikuláš-feiringen, sammenliknet med året før. De frivillige brukte mye kortere tid på å rydde enn året før. Noen av de frivillige sa at det antakelig var fordi bandet ikke spilte like lenge i 2016. Det var heller ikke like mye mat til overs. Det tok derfor mindre tid å finne ut av hvor denne maten skulle havne. Begge årene skiltes de frivillige med klemmer og håndtrykk etter oppryddingen. Mange av de frivillige brukte også tid på å ønske hverandre lykke til med fremtidig julefeiring og andre personlige planer.

Oppryddingen etter feiringen var den eneste delen av feiringen der det var utelukkende voksne mennesker som var i fokus. Barn var ikke med på å rydde, og det ble heller ikke pratet mye om barn. Dette er en kontrast til planleggingen av feiringen der voksne og barn brukte mye tid på å planlegge for både barn og voksne. Det er også en kontrast til selve feiringen der det var plass for barn og voksne. Med andre ord kan dette tolkes som at oppryddingen var en aktivitet som utelukkende bygget opp under voksne menneskers nasjonale identitet, og ikke

barns. Det var riktignok ikke så mye fokus på nasjonale elementer under oppryddingen, men disse elementene var allikevel tilstede gjennom språk, mat og drikke og samtaler om feiringen og om andre tsjekkiske og slovakiske temaer. Disse temaene kunne for eksempel være minner fra Tsjekkia eller Slovakia eller prat om hvor ulike personer kommer fra.

6.5 Tekster om Mikuláš-feiringen i TNFs medlemsblad

TNF har i flere år skrevet artikler i sitt medlemsblad i etterkant av Mikuláš-feiringen. Etter Mikuláš-feiringen i 2015 ble det også laget en tekst til TNFs medlemsblad. Denne teksten skrev jeg på forespørsel fra TNF. Teksten handler om opplevelser av Mikuláš-feiringen som barn i Norge og om positive erfaringer med feiringen i 2015 (TNF Tsjekkisk-Norsk Forum 2016). Etter feiringen i 2016 ble det også skrevet en tekst i bladet. Denne gangen ble teksten skrevet av en som hadde deltatt på feiringen med sine barnebarn. Teksten handler om hvordan skribenten opplevde årets feiring. I artikkelen skrev forfatteren også om hvordan TNFs feiring har blitt stor og at årets feiring ble vellykket. (TNF Tsjekkisk-Norsk Forum 2017). Begge tekstene inneholder fotografier fra det aktuelle årets Mikuláš-feiring.

Jeg tolker disse tekstene og bildene som et ønske fra TNF om å fortelle alle sine medlemmer om feiringen, enten de var med på feiringen eller ikke. Videre tolker jeg dette også som et eksempel på Rooijackers teori om at felles identitet kan konstrueres og opprettholdes. I tilfellet med tekstene i medlemsbladet til TNF blir nasjonal identitet konstruert og opprettholdt gjennom produksjonen av tekster og bilder.

7 Minner

7.1 Variasjon i Mikuláš-feiringen

I denne delen av oppgaven vil jeg på nytt bruke Jenkins teori om etnisk identifisering. Ifølge Jenkins er nasjonal identitet en form for etnisk identifisering. Jenkins skriver også at etnisk identifisering er avhengig av en oppfatning (ikke nødvendigvis objektiv) av kulturelle likheter og ulikheter. Jeg vil derfor vise de ulike erfaringene og oppfatningene mine samtalepartnere hadde av Mikuláš-feiringen.

Dorota beskrev hvordan hun som liten var så redd at hun skalv på grunn av Mikuláš og følget hans. Som regel la moren hennes en gave som besto av frukt mellom det doble vindusglasset de hadde i huset. Moren pleide å si at det var Mikuláš som hadde vært der, fortalte Dorota. Slik fortsatte det ut barneskolen. Hun husket bare to ganger i oppveksten at hun faktisk møtte Mikuláš, engelen og djevelen hjemme. Da hun ble større fikk hun fortsatt noe godt som gave, men foreldrene lot ikke lengre som om det var fra Mikuláš. Etter hvert som hun ble eldre begynte også hun å gi en liten gave til foreldrene sine i forbindelse med feiringen. Det var aldri snakk om noe stort, bare en liten oppmerksomhet, opplyste Dorota.

Eksotiske frukter var det beste å få som gave da hun var barn, fortalte Dorota. Da hun vokste opp under kommunismen var dette varer som var vanskelige å få tak i. En måtte handle på en egen frukt butikk, og fikk bare kjøpe et bestemt antall eksotisk frukter. Bananer var noe en bare fikk kjøpt «Under bordet». Dorota sa at Mikuláš-feiringen var den ene gangen i året hun fikk noe godt som var bare hennes, som ikke måtte deles.

Dorota husket ikke å ha blitt fortalt noen legender eller fortellinger om Mikuláš som barn. Hun visste bare at Mikuláš skulle komme og hadde med seg engelen og djevelen. Som barn var hun også klar over at hun måtte være snill for å få gaver fra Mikuláš, og at djevelen var skummel. Til egne barn pleide Dorota heller ikke å fortelle legender eller fortellinger. Hun pleide heller å forklare hva som kom til å skje når Mikuláš skulle komme. Jeg har skrevet mer om hvordan Dorota forberedte egne barn i kapittelet om forberedelser.

Da jeg snakket med Roman fortalte han også at han var redd for møtet med Mikuláš og følget hans. Dette til tross for at Roman beskrev seg selv som et veldig snilt barn. Roman hevdet at det ofte er de snilleste barna som blir mest redde for djevelen. Videre beskrev Roman at han

bodde i en liten landsby der noen store barn pleide å gå fra hus til hus under Mikuláš-feiringen. Disse barna fikk antakelig en belønning i form av litt småpenger eller litt ekstra godsaker, mente Roman. I byer fikk en kanskje en slektning eller noen en kjente til å kle seg ut. I dag kan folk for eksempel henge opp lapper der de søker jobb som Mikuláš.

Roman husket at han hadde gjemt seg under sengen som barn fordi han var redd for å møte Mikuláš og følget hans. En gang kom Mikuláš med en sekk over skulderen, ut av sekken stakk noen strømper. Roman trodde at Mikuláš hadde røvet med seg noen barn, dette beskrev han som en skremmende opplevelse. Flere av mine andre samtalepartnere hadde også opplevd liknende hendelser der de så strømper eller sko som stakk ut av en sekk. Alle som fortalte meg om slike opplevelser sa at det var skremmende. Ifølge Roman var det vanlig å si til barna at djevelen og Mikuláš tok med seg slemme barn. Roman husket hvordan strømper pleide å bli fylt med gaver fra Mikuláš.

Roman opplyste at Mikuláš-dagen er den 6. desember ifølge Den katolske kirken. På kvelden den 5. desember feires Mikuláš i den tsjekkiske folketradisjonen. Tsjekkiske skoler, teater og barnehager må ofte velge den dagen som er mest praktisk. Roman hadde vært ansatt i en bedrift i Tsjekkia, de pleide å tulle med at om de ikke passet på ville Mikuláš krasje med jesusbarnet som kommer med gaver på julaften i Tsjekkia. Kollegaene til Roman pleide å kle seg ut for barna til de ansatte i bedriften. Voksne ansatt i bedriften og deres barn hadde en felles feiring. I følge Roman er det greit å skremme barna litt, men en må se an barna. Ikke alle barn tåler å bli skremt, sa han. Samtidig mente Roman at barn i dag ikke er veldig lettskremte. Barna var mer lettskremte før da det ikke var så lett å finne informasjon og en måtte spørre foreldrene for å få svar.

Roman forklarte at han aldri fikk noen forklaring på hvor Mikuláš og følget hans kom fra. Slik var det bare og han stilte ikke spørsmål ved det før han ble voksen. Roman så verken jesusbarnet som kommer med gaver på julaften eller Mikuláš-feiringen som noe religiøst. Han visste bare at Mikuláš kom med gaver, og at han kunne gi kull eller poteter til slemme barn. Som barn fikk han ofte også en potet sammen med godteriet fra Mikuláš.

Det var ikke før Irena ble voksen at hun hørte om legender knyttet til Mikuláš. Hun hadde hørt en fortelling om noen søstre som måtte prostituere seg. Denne fortellingen fikk hun høre som voksen på et språkkurs. Læreren tipset Irena om denne fortellingen da hun skulle presentere tsjekkisk jul for klassen. Ifølge Irena var det ikke vanlig å tenke på Mikuláš-

feiringen som noe religiøst da hun var barn. Hun sa at hun ikke trodde det var vanlig i dag heller, selv ikke blant katolikker eller ortodokse.

Irena husket at hun og søsknene var redde og hadde gjemt seg da Mikuláš og følget hans skulle komme. Hun fortalte at slemme barn fikk potet, kull eller gulrot. De snille barna fikk sjokolade og for eksempel bananer. Eksotiske frukter var eksklusive, sa hun. Mikuláš-feiringen ble fortsatt markert da hun ble eldre, men det kom ikke noen på besøk. Da hun var omtrent seks år avsluttet familien tradisjonen med å få Mikuláš på besøk. Hun forklarte at hun tror barn slutter å tro på Mikuláš senest når de er rundt seks år. Selv var hun ikke sikker på om hun noen gang trodde på Mikuláš.

Zuzka beskrev Mikuláš-feiringen som en tradisjon hun var veldig glad i som barn og hun sa at hun fortsatt er det. Hun har gode minner fra feiringen, fortalte hun. I følge Zuzka er det vanlig å bestille en gruppe med Mikuláš, engelen og djevelen som kan komme på besøk. Da hun var barn trodde hun at de bare kom, men da hun ble eldre forsto hun at de var bestilt. Zuzka mente at det er vanlig i store byer å bestille en Mikuláš-gruppe som besto av Mikuláš og følget hans. På små steder gjør en kanskje ikke det, sa hun.

Zuzka og familien bodde i en leilighet. De pleide å feire sammen med hele familien. Besteforeldrene og en tante pleide å komme på besøk. Foreldrene laget en gave til barna hvert år, det var en pent innpakket blanding av frukt og søtsaker. I tillegg fikk barna godteri fra Mikuláš og følget hans. De voksne i familien forklarte at gaven var fra Mikuláš. Zuzka kunne huske hvordan hun og et søsken hadde pleid å stå ved vinduet og vente på å få øye på Mikuláš og følget hans. Hun sa at de kunne være så redde at de gjemte seg under stoler eller bord. Når følget kom pleide faren til Zuzka å åpne døren og si god kveld. Zuzka fortalte at det hendte at hun gråt når Mikuláš kom. Barna måtte fremføre en sang eller et dikt for Mikuláš for å få godteri fra ham. Foreldrene pleide noen ganger å advare barna om at de kanskje ikke hadde vært så snille dette året og da kunne de få kull eller poteter i stedet for søtsaker. Dette var litt skremmende, sa Zuzka. Mest skremmende var allikevel lenken som djevelen klirret med. Den laget så høy lyd, sa hun.

Zuzka tydeliggjorde at Mikuláš-feiringen var en samling for hele familien da hun var barn, men at da hun og søsteren ble tenåringer ble det helt slutt på dette. Hun og søsteren var kanskje ikke hjemme en gang. Hun var av den oppfatning at TNFs feiring er mest for barn. Hun sa at det også er fullt mulig å lage en feiring som er bare for voksne. Zuzka slo fast at det

er vanlig i Tsjekkia med fester for bare voksne med Mikuláš-tema. På slike fester trengte det verken å være besøk fra Mikuláš og følget hans eller gaver. Andre Mikuláš-feiringer kan være for familier i bedrifter, ikke ulikt fra slik TNF gjør det. Slik var det noen ganger da hun var barn. Familien dro på foreldrenes jobb og feiret en dag det var praktisk å arrangere for alle. I tillegg kom feiringen hjemme med familien på den korrekte dato.

En av mine samtalepartnere fortalte at hun var redd for Mikuláš som lite barn, og at hun flere ganger hadde gjemt seg. Hun var mer redd for Mikuláš enn djevelen, men denne frykten gikk over da hun ble større. Samtalepartneren min beskrev mange morsomme minner og fortellinger knyttet til Mikuláš-feiringen. En gang da hun var ganske liten hadde foreldrene blitt veldig overasket da Mikuláš spurte om hun kunne be, og hun svarte ja. Foreldrene hadde nemlig aldri lært henne å be, og de var ikke religiøse. Misforståelsen ble snart oppklart da det viste seg at hun hadde trodd at Mikuláš hadde spurt om hun kunne gni seg inn med såpe. Ordet for å be til gud (*modlit*), og ordet for å vaske seg med såpe (*mydlit*), er nesten like. Det endte derfor med at hun sto og lot som om hun vasket seg med såpe for Mikuláš.

Da hun ble eldre var min samtalepartner selv utkledd som enten Mikuláš, engelen eller djevelen ved flere anledninger. Hun fortalte at det ikke var uvanlig at de som kledde seg ut fikk en gave for å besøke familier med barn. Disse gavene kunne for eksempel være noe spiselig eller litt lommepenger. I blant var det ingen gaver å få for å kle seg ut. Det var uansett gøy å kle seg ut og å spille en karakter, så det var derfor de gjorde det, forklarte hun.

Samtalepartneren min pleide å ha en egen Mikuláš-feiring for voksne i Norge. På festen pleide hun å invitere venner og kollegaer. Invitasjonene gjorde hun seg flid med, de skulle se ut som om de var håndskrevet på fint papir fra Mikuláš selv. Feiringen ble gjort slik at det var noen som var utkledd som Mikuláš, engelen og djevelen. De voksne vennene hennes måtte finne noe å fremføre for Mikuláš, og så fikk de en gave. Selv voksne mennesker kunne bli litt nervøse av å måtte opptre for Mikuláš, mente hun. På festen pleide hun å invitere venner fra ulike land, dette førte til at festen ble internasjonal.

Da Edita var barn bodde hun og familien i en høyblokk. De pleide å pusse støvler til den femte desember og sette dem ved vinduet. I løpet av den femte desember ble støvlene fylt med godsaker som barna fikk høre at var fra Mikuláš. Foreldrene fikk også noen godterier å spise denne dagen. Selv om Edita aldri møtte Mikuláš i familiens hjem så var det alltid et annet sted hun kunne møte Mikuláš og følget hans. Dette kunne være en feiring på skolen

eller på foreldrenes jobb. Da ble mange barn samlet og det ble gjort på mye av den samme måten som hos TNF, opplyste Edita. Aneta var også tilstede da jeg pratet med Edita. Hun sa at på landsbygda i Slovakia der hun bodde var det slik at Mikuláš kom hjem til hvert hus med barn. Ofte hadde Mikuláš og følget hans også med seg en gruppe med musikanter. Hun husket også at de pusset støvler og fikk gaver

Edita husket Mikuláš-feiringen som en utelukkende positiv aktivitet fra barndommen. De pleide også å ha middag med hele familien denne dagen og det var på et vis en av de tradisjonene som samlet familien og knyttet sterke bånd, fortalte hun. Edita kunne huske TV-programmer for barn om Mikuláš i Slovakia, disse ble imidlertid ikke tilgjengelige før etter kommunismens fall. Flere av mine Tsjekiske samtalepartnere har også fortalt at det finnes både dokumentarer og barnefilmer med Mikuláš-tema i dagens Tsjekkia. Ingen av mine samtalepartnere kunne huske å ha sett slike dokumentarer og filmer før kommunismens fall.

Edita fikk fortsatt tilsendt en Mikuláš hilsen eller liten gave da hun flyttet hjemmefra. Men da hun flyttet til Norge ble det slutt på dette. Hun syntes det var hyggelig å få en gave selv om hun bodde hjemmefra, men hun mente det er vanlig å slutte med Mikuláš-feiringer i tiårsalderen. Ikke alle har en slik tradisjon som i hennes familie, sa hun.

Jeg hadde også flere samtaler med ulike undervisningsgrupper for voksne. I disse gruppene var formålet først og fremst at personer fra Tsjekkia eller Slovakia skulle lære norsk. Gruppene var delt inn etter språkforståelse. Læreren for disse gruppene fortalte meg at hun gjorde et poeng ut av Mikuláš-tradisjonen i disse gruppene. Dette gjorde hun ved å prate om tradisjonene på norsk og tsjekkisk. Læreren markerte feiringen den dagen det passet best. Det varierte litt hvor mye det ble gjort ut av dette temaet alt ettersom hvorvidt en samtale om Mikuláš-tradisjonen ville være nyttig for undervisningen. Noen elever hadde ikke lært så mye norsk, så da var det best å fokusere mest på mer grunnleggende språkopplæring. Andre elever kunne ha godt av å øve på å holde en samtale på norsk om Mikuláš-tradisjoner, forklarte læreren. I tillegg til samtaler om Mikuláš-tradisjonen spurte læreren elevene om de hadde vært snille, og hun delte ut noen godbiter.

Jeg fikk være med på noen av timene som gjest. En av tingene som det ble pratet om mens jeg var tilstede var om noen hadde opplevd noe negativt i forbindelse med Mikuláš-tradisjoner. Flere av elevene nevnte at de hadde vært redde som barn. Mange av elevene var også enige om at det kan være dumt å skremme barna for mye. Samtidig nevnte flere at tradisjonen tilsier

at en skal skremme litt ellers blir det ikke den samme tradisjonen. Flere av mine andre samtalepartnere som ikke var del av noen undervisningsgruppe hadde også slike meninger. På den ene siden ikke ønsket de ikke å skremme barn, men på den andre siden ville ikke tradisjonen vært den samme om den ikke var litt skremmende. Flere av mine samtalepartnere sa også at de ikke trodde det er vanlig å skremme barn i Norge, og de ønsket å ta hensyn til dette.

Folk hadde ulike meninger om hvor mye skremming som måtte til for at tradisjonen skulle være den samme. Jeg opplevde også at den samme personen kunne variere sin mening om dette temaet. Dette stemmer overens med Jenkins modell om paradokser: det er vanlig å mene og si paradoksale ting. Min tolkning er at dette viser hvordan to viktige elementer av en tradisjon som underbygger nasjonal identitet, kan være konkurrerende. Denne balansen ble hele tiden veid opp og vurdert av voksne mennesker som avgjorde hvor mye vekt som skulle legges på ulike elementer. I dette tilfellet er de to konkurrerende elementene hensyn til barna og Mikuláš-tradisjonens skremmende elementer. I tillegg ble det også vurdert om en skulle ta hensyn til oppfatninger om at en ikke pleier å skremme barn i Norge. I undervisningsgruppene for voksne ble det også nevnt at det er vanligere at barn er mindre redde i dag. Dessuten har tradisjonen blitt tonet ned både ved å fokusere mindre på å skremme og ved å forklare barna hva som vil skje.

Selv om flere av elevene i undervisningsgruppene for voksne fortalte om hvordan de var redde som barn, var det også en del som fortalte at de ikke var redde. En dame fortalte at hun aldri var redd for Mikuláš og fulget hans som barn, men hun nektet allikevel å snakke mens fulget var på besøk. Siden hun hadde nektet å snakke kunne hun ikke fremføre en sang eller et dikt. I stedet hoppet hun over en sopelime for å få gaver fra Mikuláš. Dette var et tilfeldig påfunn, sa hun. Andre fortalte at de aldri møtte Mikuláš, engelen eller djevelen, og var heller ikke redde. De fikk gaver fra Mikuláš i en strømpe, i et par støvler, eller mellom to vindusglass.

I undervisningsgruppene for voksne var det få personer som hadde vært med på TNFs Mikuláš- feiringer. Læreren spurte noen av elevene om hva de tenkte om feiringen til TNF og om det var noe de kunne tenke seg å være med på. Flere svarte at de anså det som en feiring for barn, og at de derfor ikke var interesserte. Andre svarte at det ikke blir det samme som i Tsjekkia. En dame sa at hun sluttet med tradisjonen i Tsjekkia da barna ble store, og det føltes unaturlig å skulle gjenoppta tradisjonen i Norge uten barn. De som ønsket å delta eller hadde

deltatt på TNFs feiring sa at de hadde gjort det for å være sosiale, lage nettverk og for å praktisere en tradisjon de var glade i.

7.2 Religiøst perspektiv

Mange av mine samtalepartnere var åpne om at de ikke var religiøse. Flere av dem så ikke Mikuláš-feiringen som noe religiøst. I denne delen av oppgaven skriver jeg om den lille gruppen av mine samtalepartnere som beskrev seg selv som katolikker. Denne gruppen har hatt ulike opplevelser og erfaringer med feiringen. De hadde også ulike meninger om TNFs Mikuláš-feiring og feiringens religiøse betydning. Jeg tolker det som at Mikuláš-feiringen hadde varierende betydning for mine katolske samtalepartneres identitet som katolikker.

Jeg snakket med Edita og Aneta samtidig. Edita hadde flere ganger deltatt på TNFs Mikuláš-feiring. Hun fortalte at hun ikke er fra en religiøs familie, men ble selv religiøs som barn. Selv om familien ikke var religiøs hørte hun fortellinger om Mikuláš hjemme i Slovakia. Edita husket at hun ble fortalt om hvordan Mikuláš var en helgen og en prest som før i tiden pleide å gi gaver til de som trengte det. Hun ble fortalt at helgenen hadde pleid å legge gaver i folks sko, slik kom gavene til rett person uten at Mikuláš trengte å bli sett. Slike gaver kunne for eksempel være penger. Aneta vokste opp i en religiøs familie, men kunne ikke huske å ha blitt fortalt noen spesielle fortellinger om Mikuláš som helgen eller religiøs figur. Hun husket bare at det ble fortalt at om du var snill kom Mikuláš, og om du var slem kom djevelen. Dette var litt skummelt sa hun. Barna i familien pleide også å bli fortalt at slemme barn fikk kull eller poteter, og de fikk alltid en liten kullklump eller potet sammen med godsakene. Ingen er jo bare snill, sa Aneta.

Edita sa at det er mange flere som er katolikker i Slovakia. Slovakia er mer likt Polen når det gjelder religion, mente hun. Hun sa at dette er en kontrast til Tsjekkia som er kjent som Europas minst religiøse land. For mange tsjekkere er Mikuláš-feiringen kanskje en kulturell feiring, hevdet hun. Edita fortalte at for henne var den katolske helgenen Mikuláš og den Mikuláš som blir feiret i TNF den samme. Aneta mente at hun både som barn og voksen hadde forholdt seg til at det bare finnes én Mikuláš. Så da måtte den katolske helgenen Mikuláš være den samme som ble feiret i TNFs feiring. Aneta mente imidlertid at det var vanskelig å ta stilling til dette, og at hun ikke hadde tenkt slik på det før.

En annen dame fortalte at det slovakiske området hun vokste opp i var ganske religiøst. Da hun var liten fikk barna ingen gaver når Mikuláš kom på besøk. Barna måtte allikevel fremføre sanger, dikt eller framsi bønner for Mikuláš. Hun husket det som skummelt. Da hun selv fikk barn var hun bekymret for at det skulle bli for skummelt for dem.

Jakub er fra Tsjekkia. Han fortalte at da han var barn pleide familien å gå på besøk til besteforeldrene, på veien møtte de på personer kledd ut som Mikuláš, engelen og djevelen. Hjemme hos besteforeldrene hadde de voksne bestilt en gruppe som også var utkledd som Mikuláš, engelen og djevelen. Det var ministranter fra kirken som ble bestilt for å gjøre denne jobben. Det var som regel en jente som var engel og gutter som var Mikuláš og djevelen. De utkledd personene var imidlertid så godt sminket at han ikke følte seg sikker på hvilket kjønn de utkledd personene hadde. Ifølge Jakub fikk ministrantene låne klær fra kirken til å kle seg ut som Mikuláš. Dette ga et mer autentisk utseende enn det som er vanlig når en bare kjøper kostymer i butikken, opplyste Jakub. De autentiske klærne gav en stemning som han følte mangler i TNFs feiring. Jakub var vant med at det alltid var barn eller unge som kledde seg ut og kom utkledd på besøk. Når Mikuláš kom spurte han om de hadde vært snille, foreldrene svarte at barna hadde vært snille. Barna måtte framsi bønner eller fremføre en sang eller et dikt. Deretter fikk de godteriposer med pepperkaker, nøtter og klementiner. Jakub sa at han aldri var redd. I følge Jakub var det dumt med for mye fokus på djevelen. Overdrevent fokus på djevelen var ikke vanlig i forbindelse med ministrantene som Jakub husket fra barndommen. Jakub opplevde det som at det var mest i sekulære sammenhenger at det var stort fokus på djevelen. Dette gjaldt også for TNFs feiring, mente han.

Jakubs opplevelse av å feire i TNF var at det var veldig sekulært. Han mente at Mikuláš-feiringen antakelig kunne ha blitt feiret på en liknende måte av personer som ikke er religiøse i Tsjekkia. Jakub savnet det religiøse preget han var vant til. Han fortalte at hans egne barn hadde det fint på TNFs feiring, men de fikk ikke oppleve den gode stemningen som han opplevde som barn.

I følge Jakub pleide de ikke å gjøre så mye ut av Mikuláš-feiringen i kirken i Tsjekkia. De fleste dro ikke til kirken denne dagen. Men om det var en søndag pleide folk å dra og da fikk kanskje barna noe godteri. Jakub forklarte at Mikuláš-feiringen både er en religiøs feiring, en sekulær feiring og en kulturell feiring. For Jakub var det bare én Mikuláš, og det var den katolske helgenen. Derfor skilte ikke Jakub mellom en sekulær Mikuláš og helgenen Mikuláš.

Jakub kunne ikke huske å ha hørt fortellinger om helgenen Mikuláš som barn. Det Jakub kunne huske å ha blitt fortalt var fortellinger om hvordan besteforeldrene hadde opplevd Mikuláš-feiringen da de var barn. Den fortellingen han husket best var én bestemoren hans hadde fortalt ham mange ganger. Bestemoren fortalte Jakub at hun pleide å spille fiolin som barn. Dagen for Mikuláš-feiringen hadde hun blitt fulgt av en voksen dame for å gå på fiolinøvelse. På veien til fiolinøvelsen hadde hun sett en gruppe utkledd som Mikuláš, engelen og djevelen. Bestemoren visste at djevelen pleide å ha med seg kull og sot til å smøre på barn. Bestemoren ønsket ikke å bli skitten før fiolinøvelsen og ringte på hos presten for å gjemme seg. Presten slapp henne og damen som fulgte henne inn. Uten at de visste det slapp presten også inn Mikuláš, engelen og djevelen. Bestemoren gjemte seg bak en gardin på kjøkkenet da hun forsto hva som hadde skjedd. Presten og de utkledd personene lette etter dem og da de kom til kjøkkenet skrek bestemoren til, ble funnet og fikk smurt sot på seg av djevelen. Den voksne damen som var sammen med bestemoren lette de etter over alt, til og med i grisebingen. Til slutt etter mye leting fant de henne på prestens kontor under pulten

Da Milan var barn var det som regel noen som kjente familien som kom utkledd til huset deres. Barna ble spurt om hvordan de hadde oppført seg, og så fikk de gaver. I en periode dro de også på Mikuláš-feiring på farens jobb. Det var bare fra disse arrangementene på farens jobb at Milan kunne huske å ha blitt skremt av djevelen.

Milan opplyste også om at naboene hans i Tsjekkia pleide å gjøre Mikuláš-dagen til en familiefest der de inviterte mange mennesker, og så serverte de gulasj som de kalte Mikuláš-gulasj. I Milans familie var det ikke vanlig å sette seg ned for å spise før Mikuláš og følget hans skulle videre. Det var imidlertid ikke noen spesiell middag knyttet til Mikuláš-feiringen. Milan tydeliggjorde at det finnes flere ulike måter å feire på.

Milan hevdet at den som hadde kledd seg ut som Mikuláš da han var barn hadde fått låne ekte liturgiske klær. I følge Milan pleide de ikke å gjøre så mye ut av feiringen i kirken da han var barn på grunn av kommunismen. Milan hadde imidlertid hørt om menigheter i dagens Tsjekkia som fokuserte på å markere dagen i kirken og å gi feiringen et mer religiøst preg.

Milan forklarte at han på den ene siden så Mikuláš som en katolsk helgen som hjalp fattige mennesker. På den andre siden, adskilt fra dette, så han Mikuláš-feiringen som en tsjekkisk sekulær tradisjon. Milan sa at han selvfølgelig var klar over at sekulære Mikuláš-feiringer har et religiøst opphav, men han så det ikke som et problem å skille de to tradisjonene. Jeg tolker

dette som at Milan ikke så TNFs Mikuláš-feiring som viktig for sin religiøse identitet. Feiringen var imidlertid av betydning for Milans nasjonale identitet.

Da Milan var barn fikk han høre religiøse fortellinger om helgenen Mikuláš i forbindelse med katolsk tros lære, fortalte han. Han mente at det antakelig var fordi familien var katolikker at han fikk høre disse fortellingene som barn. Som katolikk hadde han kanskje mer kunnskap om sentrale karakterer knyttet til jul enn barn fra ateistiske familier, sa han.

Milan mente at Mikuláš-feiringen ble endret etter kommunismen fordi religion ble mer akseptert. Før var Mikuláš-feiringen en privat affære og folk holdt seg hjemme eller på private arrangementer. I dag har han hørt at gjenger med Mikuláš, engelen og djevelen går utkledd på gata i Praha. Til slutt samles alle de utkleddene gruppene på et sted.

7.3 Perspektiver fra folk som ikke er katolikker på Mikuláš-feiringen i forhold til religion

Alle mine samtalepartnere som ikke var katolikker beskrev seg selv som ateister, ikke religiøse eller ikke katolikker. Her vil jeg skrive om noen av disse personene. Når jeg snakket med mine samtalepartnere som ikke var katolikker, var det tydelig at ingen av dem så Mikuláš-feiringen som noe religiøst. De fleste av dem jeg pratet med var heller ikke bevisste på at feiringen faktisk kan ha betydning for enkelte personers religiøse identitet. Jeg tolker dette for det første som manglende kunnskap om feiringens potensielle betydning for religiøs identitet. Jeg tolker det også som en tendens til å generalisere rundt feiringens betydning for ulike mennesker. For det tredje tolker jeg det også som et tegn på at nasjonal identitet var hovedfokus under Mikuláš-feiringen for mange av mine samtalepartnere. Dette gjelder også for enkelte av mine katolske samtalepartnere som vist i avsnittene ovenfor om Milan.

Som barn tenkte Irena aldri på Mikuláš-feiringen som noe religiøst. Hun sa at hun trodde ingen så feiringen som noe religiøst, selv ikke katolikker eller ortodokse. Irena forsto det som at den religiøse betydningen av feiringen hadde blitt forskjøvet, og hun mente at dette kanskje var på grunn av kommunismen. Både Mikuláš og Jesusbarnet som kommer med julegaver på julaften har mistet sin religiøse betydning, mente hun.

Zuzka beskrev seg selv som ateist. Hun forklarte at da hun vokste opp under kommunismen var det ikke greit å prate om religion. Alt dette endret seg selvfølgelig etter kommunismens

fall, men Zuzka sa at hun aldri hadde vært så interessert i religion. Hun knytter ikke Mikuláš-feiringen til religion. Det var aldri snakk om hvor hverken Mikuláš eller jesusbarnet kom fra eller hvem de var. Først da hun ble voksen fant hun ut av dette, sa hun. Zuzka kunne ikke huske noen fortellinger om Mikuláš. Hun fortalte at hun bare vet at Mikuláš er en «Helgen fra Tyrkia», og at feiringen kan knyttes til religion.

7.4 Religiøse elementer i TNFs Mikuláš-feiring

Her vil jeg se nærmere på religiøse elementer ved Mikuláš-feiringen som jeg har skrevet om tidligere i oppgaven. Jeg velger å gjenoppta disse temaene her fordi jeg ønsker å samle mine tolkninger av Mikuláš-feiringens religiøse elementer på ett sted. Dette vil gi bedre oversikt.

Det første temaet jeg vil ta opp er utkledningen til Mikuláš i 2015 og 2016. Som nevnt i forrige kapittel hadde Mikuláš ulik bekledning de to årene. Begge årene var det tydelig at bekledningen var en etterlikning etter en biskops klær. Det første året hadde Mikuláš hvit bispelue, bispestav, en hvit prestekjole og en messehagel over prestekjolen. Messehagelen hadde et stort bronsefarget kors på og bispelua hadde et gullfarget kors på. Det andre året var Mikuláš bekledning byttet ut. Bekledningen var mye av det samme, men i stedet for messehagel hadde Mikuláš en rød korkåpe på, bispeluen var også rød i 2016.

Jeg vil tolke Mikuláš bekledning som en etterlikning etter liturgiske klær. Det er tydelig at bekledningen er inspirert av avbildninger av Mikuláš. Dette er igjen inspirert av katolske og ortodokse liturgiske klestradisjoner for biskoper. Det at Mikuláš hadde en messehagel det første året og en korkåpe det andre året viser at det ikke var noen faste regler for hvordan en bekledning til utkledning som Mikuláš skulle se ut. Det var også andre forskjeller som fargen på klærne. Dette forteller meg at det var en viss tøyelighet i hva slags klær som var akseptabelt når en skulle kle seg ut som Mikuláš. Det var allikevel viktig at elementer som skjegg, bispelue og bispestav var på plass. Jeg tolker det som at enkelte elementer ved bekledningen til Mikuláš og følget hans opprettholdt og reproduiserte den nasjonale tradisjonen som Mikuláš-feiringen er.

To av samtalepartnerne i min oppgave var vant med at Mikuláš bekledning var «Ekte liturgiske klær». For en av mine samtalepartnere ble Mikuláš bekledning hos TNF derfor oppfattet lite autentisk. Dette vil jeg tolke som at utkledningene som ble brukt av TNF ikke nødvendigvis underbygget religiøs identitet.

Det andre temaet jeg vil ta opp er julesanger. Det ble brukt mange julesanger både i 2015 og 2016. Tsjekkiske og slovakiske julesanger var en selvfølgelig del av feiringen. Jeg vil tolke det som at julesanger, med sitt kristne innhold, hadde ulik betydning for ulike deltakere på Mikuláš-feiringen. Sangene kan tolkes som å ha betydning for religiøs identitet, nasjonal identitet eller begge deler.

7.5 Det slovakiske elementet

Mine samtalepartnere pratet ikke mye om forholdet mellom tsjekkere og slovakere i forbindelse med Mikuláš-feiringen. De fleste hadde ikke så mye å si om temaet. Ut ifra mine observasjoner så forholdet mellom tsjekkere og slovakere ut til å være vennlig. Det var tydelig at TNF og Tsjekkia var den organisasjonen og kulturen som hadde mest innflytelse. Dette hang sammen med at mesteparten ansvaret for organisering av feiringen lå på TNF. Allikevel fikk slovakiske elementer innpass, mest tydelig gjennom det tsjekkisk-slovakiske badets sangtekster på slovakisk. Navnet på Slovakisk forening ble skrevet på invitasjonen til feiringen, dette viser en tydelig intensjon om å inkludere både tsjekkere og slovakere. Mange elementer så ut til å passe med både tsjekkiske og slovakiske tradisjoner, som barnas møte med Mikuláš. Noen elementer var likevel utelukkende Tsjekkiske, som innslagene fra barnehagen og andre undervisningsgrupper for barn. Dessuten var det tydelig at de fleste gjestene på feiringen i 2015 og 2016 var tsjekkere.

Som vi skal se nedenfor var det allikevel noen utfordringer mellom tsjekkere og slovakere i forbindelse med feiringen. De utfordringene som mine samtalepartnere satte ord på var mest basert på praktiske ting som ansvar, økonomi og innsats. Det var lite snakk om kulturelle utfordringer. Jeg tolker dette som at konflikter rundt nasjonal identitet knyttet til tradisjoner rundt Mikuláš-feiringen ikke var noe som ble opplevd som et problem. De utfordringene som var tilstede ble det ikke vist mye engasjement for. Jeg tolker dette som at interessen for konflikt var veldig lav og at ønsket om støttespillere var høyere.

Gabriela fortalte kort om forholdet mellom slovakere og tsjekkere i forbindelse med Mikuláš-feiringen. Hun forklarte at de feirer sammen hovedsakelig på grunn av økonomiske fordeler. Felles språkforståelse og praktisk støtte i et stort arrangement ble også nevnt som viktige grunner. Gabriela sa at hun ikke hadde oversikt over hvordan slovakene var organisert i egne foreninger. Hun hadde allikevel inntrykk av at det var litt splittelser mellom slovakere som

ønsket en egen slovakisk feiring og slovaker som feiret sammen med TNF. Flere av mine andre tsjekkiske samtalepartnere hadde samme informasjon om slovakenes foreninger.

Zuzka hadde vært med på å arrangere Mikuláš-feiringen gjennom TNF i mange år. Hun mente at omtrent halvparten av deltakerne på feiringen er slovaker. Zuzka mente at slovaker er mer arbeidsomme enn tsjekkere. Samtidig mente Zuzka at det er greit at TNF feirer sammen med slovaker, men at det nok var styret i TNF som jobbet mest for denne dagen.

Dorota fortalte også kort om sine meninger om samarbeidet mellom tsjekkere og slovaker. Felles språk og historie var viktige grunner til å samarbeide, mente hun. Slovakisk forening og TNF hadde møtt på noen økonomiske misforståelser i 2015, men Dorota sa at det ikke var noe poeng i å lage en konflikt.

For Roman var det å samarbeide med slovaker noe han så som naturlig. Roman forklarte at det kom naturlig fordi de to landene hadde vært samme land. Dessuten understreket han at kulturen og språket likner på hverandre. For den yngre generasjonen er det kanskje ikke slik fordi de ikke har opplevd Tsjekkoslovakia. En annen grunn til å samarbeide er økonomi, sa Roman. Han kunne ikke komme på noen grunn til å ikke samarbeide.

Irena mente at det var naturlig å feire sammen med slovakene fordi slovaker og tsjekkere er så like. Hun mente også at enkelte av slovakene kanskje var dårlig organisert og ikke ville klare å lage en feiring alene. Irena hevdet også at om tsjekkere og slovaker feiret hver for seg så ville de to festene ha blitt veldig like, så det var ikke noe poeng. Dessuten var det en fordel å gå sammen for å minimere kostnader, sa hun. Irena sa at det egentlig ikke er så viktig om slovakene bidrar med arbeidskraft. Om de vil kan de bare komme og betale, dermed bidrar de økonomisk, sa hun. Irena slo fast at det ikke var noen grunn til å nekte noen inngang fordi de ikke har vært med på å organisere feiringen. Det at det er tsjekkere som har mest ansvar for feiringen fører til at det er mindre fokus på det slovakiske enn på det tsjekkiske. Irena hadde ikke opplevd at dette var et problem.

Jeg forstår det som at Mikuláš-feiringen slik den blir arrangert av TNF først og fremst er en tsjekkisk feiring. Grunnen til dette er at styret i TNF og frivillige i TNF først og fremst fokuserer på tsjekkiske elementer når de arrangerer feiringen. Det er allikevel slovakiske elementer i feiringen som for eksempel at vokalisten i det tsjekkisk-slovakiske bandet synger på slovakisk. Samtidig er det vanskelig å si hvor grensen mellom en tsjekkisk og en slovakisk

Mikuláš-feiring går. Både mine tsjekkiske og slovakiske samtalepartnere opplevde at de kunne praktisere sin kultur gjennom TNFs Mikuláš-feiring.

7.6 Kjønn

Jeg observerte mine samtalepartnere i deres planlegging, organisering, gjennomføring og opprydding i forbindelse med Mikuláš-feiringen. I denne delen av oppgaven vil jeg skrive om hvilke observasjoner jeg gjorde i forbindelse med fordeling av kjønn på ulike områder. Jeg vil også skrive om hva noen av mine samtalepartnere hadde å si om kjønn i forbindelse med feiringen.

Min observasjon var at både menn og kvinner deltok i stor grad under planleggingen, feiringen og oppryddingen. Jeg så også både kvinner og menn som hjalp til med de fleste typer gjøremål. I 2015 var det en mann som var styreleder i TNF, i 2016 var det en kvinne. Det var imidlertid ikke lett å holde oversikt over hva de ulike frivillige personene holdt på med hele tiden. Det eneste unntaket der jeg så tydelige kjønnsdelinger var at alle lærerne i undervisningsgruppene jeg observerte var kvinner. Dette gjelder både barnehagen, alle de andre undervisningsgruppene for barn og undervisningsgruppene for voksne. Jeg tolker dette som at kvinner hadde mest kontroll over produksjon og/eller vedlikehold av nasjonal identitet gjennom undervisningsgruppene. Derfor hadde de også mye kontroll over elementer som kan påvirke barns nasjonale identitet.

I følge Irena var det omtrent likt antall kvinner og menn blant medlemmene i TNF. I TNFs styre var det imidlertid litt flere kvinner enn menn. Irena mente at dette kunne ha sammenheng med at det var flere av kvinnene som jobbet mindre enn mennene sine, eller var hjemme med barn. Derfor hadde de mer tid til å være frivillige i en organisasjon som TNF.

Milan hevdet at det var omtrent like mange kvinner og menn i TNFs styre. Han mente også at det var omtrent like mange menn og kvinner som var med på å hjelpe til i forbindelse med Mikuláš-feiringen. Det varierer selvfølgelig litt fra år til år, mente han. Jeg vil si at det samlet sett var en liten overvekt av kvinner som var med som frivillige.

Mine samtalepartnere var uenige når det gjaldt hvorvidt Mikuláš, engelen og djevelen var roller som passet begge kjønn. En av mine samtalepartnere sa at det som regel var store gutter som ville være djevelen. Allikevel var det mange som ikke syntes djevelen trengte å være et

bestemt kjønn. Jeg fikk flere eksempler på kvinner som også hadde spilt djevelen, men djevelen var en mann under feiringen i både 2015 og 2016. Noen få av mine samtalepartnere hadde opplevd en kvinne utkledd som Mikuláš. Alle jeg snakket med var imidlertid enige om at det var vanligst med en mann til denne rollen. En mann ville se mer ut som en troverdig Mikuláš, mente noen. En av mine samtalepartnere fortalte at han hadde måttet kle seg ut som engelen en gang da han var gutt. Dette hadde vært flaut fordi han så det som en feminin rolle, og han hadde vært redd for å bli observert av klassekameratene. En slik feminin rolle kunne få en mann til å se litt homofil ut, mente han. Flere av mine andre samtalepartnere var også enige i at rollen som engelen er en typisk kvinnerolle. Allikevel var det enkelte som mente at dette med kjønn på de utkleddede karakterene ikke var så viktig, og at man fikk ta det en hadde tilgang på.

Jeg vil tolke samtalene jeg hadde i forbindelse med utkledning og kjønn som tydelige markører på holdninger og føringer rundt identitet knyttet til kjønn. Selv om det var varierte meninger rundt dette temaet så ble spesielt noen karakterer som Mikuláš og engelen oftest knyttet til et kjønn ifølge mine samtalepartnere. Dette sier noe om at kjønnsroller fantes uten at mine samtalepartnere nødvendigvis var veldig bevist på dette. Disse kjønnsrollene var imidlertid relativt åpne for ulike tolkninger og endringer.

8 Konklusjon

8.1 Barn og voksnes plass

I denne oppgaven har jeg på ulike måter beskrevet hvordan voksne mennesker tilrettela for hvordan barn skulle delta på Mikuláš-feiringen. Denne tilretteleggingen foregikk på ulike områder og av ulike grunner. Mange av de voksne fokuserte på at barna skulle være komfortable og ha en positiv opplevelse. Derfor ble det tilrettelagt med mat som de fleste barn liker og formingsaktiviteter som underholdning. Flere av de voksne nevnte også at de ønsket at barna skulle få oppleve en kjær tsjekkisk tradisjon. Mikuláš-feiringen var et forsøk på å bygge opp og/eller vedlikeholde nasjonal identitet for barn og voksne. Deltakelsen ble mulig både fordi voksne mennesker tilrettela for det og fordi barna selv tok aktiv del i feiringen og var bidragsyttere. På denne måten ble det mulig å holde ved like en tradisjon over flere generasjoner. Barna hadde rolle som aktive deltakere og aktive bidragsyttere. Barna deltok og bidro med opptredener, lek og tilstedeværelse. Jeg har diskutert hvilke roller barn og voksne hadde under feiringen. Ut ifra en analyse av disse rollene vil jeg konkludere med at barnas status var lavere enn voksnes fordi det var voksne som tok avgjørelser. Dette betyr ikke at barna ikke ble tatt hensyn til.

I mitt teorikapittel skrev jeg at Jenkins beskriver hvordan identitet som dannes tidlig i livet ofte blir robust. Flere av mine voksne samtalepartnere uttrykte at de ikke var sikre på eller enige i at barn er spesielt viktige for Mikuláš-feiringen. Jeg mener allikevel at barn kan tolkes som meget viktige for feiringen. Dette er fordi barn har kapasitet til å oppleve og ta innover seg tradisjoner som kan videreføres til neste generasjon. Sannsynligheten for videreføring vil styrkes dersom Mikuláš-feiringen blir del av en robust nasjonal identitet som dannes tidlig i livet. Dette betyr imidlertid ikke nødvendigvis at barn var et sentralt element for alle deltakere på feiringen.

Mine samtalepartnere fortalte om varierte grunner for å delta på Mikuláš-feiringen i Norge og varierte minner fra Mikuláš-feiringen i Tsjekkia og Norge. For mange av de voksne som deltok på Mikuláš-feiringen var det ikke bare barna som var viktige. Flere forklarte som nevnt at de ikke opplevde det som at barna hadde hovedrollen under feiringen. Denne rollen tok de voksne gjerne selv. Feiringen var nemlig viktig for de voksne på den måten at den gav mulighet til å danne og vedlikeholde nettverk, vennskap og å være sosial. Det ble for

eksempel diskutert hvorvidt barn som bidro til feiringen skulle regnes som frivillige slik som voksne frivillige. Det var mye diskusjon rundt dette temaet. Til slutt ble de frivillige enige om at barna ikke skulle regnes som frivillige med samme status som voksne. De voksne hadde rollen som ansvarlige for arrangementet på alle måter, de styrte for eksempel opptreder, matslag og det økonomiske. Samtidig hadde voksne også rollen som observatører, underholdere og sosiale deltakere. Jeg har beskrevet flere situasjoner der voksne gjorde noe for å tilrettelegge for barn i forbindelse med feiringen. Dette sier noe om hvordan barn og voksne hadde ulike roller under feiringen. De voksne hadde definitivt mer ansvar. Dette førte til at voksne så seg selv som mer avgjørende frivillige bidragsytere enn barn. Når det gjelder voksnes motivasjon for å delta på feiringen så varierte denne. Det som er sikkert er at ingen av mine samtalepartnere ønsket å delta eller bidra bare for barns skyld. Min tolkning er at Mikuláš-feiringen i Norge arrangert av TNF passer for flere aldersgrupper. Grunnen til dette er at feiringen er av sosial betydning for de som deltar. Dette gir tradisjonen mulighet til å bidra til en følelse av nasjonal identitet i flere generasjonsledd.

I tillegg til å delta på feiringen opplevde flere barn å kunne være med på forberedelser til feiringen. Undervisningsgruppene som jeg skrev om i kapittel 5 var en del av disse forberedelsene. Under disse forberedelsene fikk barna i undervisningsgruppen for eldre barn en hel del informasjon om hvem helgenen St. Mikuláš var. Barna i barnehagen fikk mindre informasjon om helgenen, men de fikk vite hva som skulle skje på Mikuláš-feiringen. Slike forberedelser vil jeg tolke som en bevisst eller ubevisst måte å produsere og reproducere informasjon som opprettholder Mikuláš-feiringen og den nasjonale identiteten som feiringen bidrar til.

Den tsjekkiske barnehagen fremførte en sang og et dikt på Mikuláš-feiringen begge årene. Læreren fokuserte på at det barna skulle fremføre skulle være originalt sammenliknet med tidligere fremføringer, ikke for vanskelig og relevant for vinter eller jul. Jeg vil komme tilbake til feiringens innhold med fokus på vinter og jul senere i dette kapitlet. Barna i undervisningsgruppen med eldre barn fremførte to sanger på Mikuláš-feiringen. Tema for disse sangene trengte verken å handle om jul eller vinter, og det ble fokusert på det typisk tsjekkiske i form av folkesanger i 2016. Her var det ikke så viktig at alt skulle handle om Mikuláš-feiringen eller Mikuláš til enhver tid. Dette viser at Mikuláš-feiringen kan romme ulike temaer som jul og vinter, men også nasjonal identitet. Dessuten ble det også brukt noen få engelske popsanger på feiringen, dette viser at internasjonal populærkultur også påvirket

TNFs feiring. Barna i undervisningsgruppen for eldre barn ble som nevnt undervist om Mikuláš og de andre skikkelsene som hører til feiringen. Det ble også barna i barnehagen, men på en mye mindre detaljert måte. I all undervisningen ble det også undervist i andre temaer som ikke hadde noe med Mikuláš-feiringen eller Mikuláš å gjøre. Dette var antakelig for å gi barna en pause fra å holde på med kun ett tema. Samtidig tolker jeg dette som at temaet Mikuláš og Mikuláš-feiringen godt kan blandes med andre temaer uten problemer. Minnet om og/eller tilstedeværelsen av Mikuláš eller St. Mikuláš kan derfor sees som en ramme med plass til varierte temaer og aktiviteter.

Mine voksne samtalepartnere fortalte om sine minner fra Mikuláš-feiringen som voksne og barn i Tsjekkia og Norge. Disse samtalene bidro til å vise variasjon i måten en kan gjennomføre en Mikuláš-feiring og hvilke temaer som kan inkluderes. Det ble også tydelig at de barna som forbereder og feirer i dag ikke gjør det på samme måte som foreldregenerasjonen gjorde det da de var barn. Visse likheter gjør likevel at feiringen kan sees som en felles nasjonal identitetsmarkør. Disse likhetene dreier seg om hvilke skikkelser som knyttes til feiringen og hvilke roller de har. Slike fellestrekk er Mikuláš som kommer for å undersøke oppførsel sammen med en eller flere engler og djevlere. Disse skikkelsene kommer som regel enten på besøk med en gave eller etterlater en gave uten å bli observert.

I blant kan voksne mennesker ha en Mikuláš-feiring der både de tre skikkelsene og gavene uteblir, men bakgrunnen for feiringen er allikevel den samme. Det er tydelig at en kan tøyne innholdet i Mikuláš-feiringen på mange måter. I følge Jenkins er identitet avhengig av en oppfatning av likheter. Denne oppfatningen er ikke nødvendigvis objektiv. Med Jenkins kan vi si at Mikuláš-feiringen handler om likheter, hvor norsk-tsjekker/slovaker har en felles ramme å forholde seg til.

8.2 Religion

TNFs Mikuláš-feiring blir arrangert på den datoen det passet best for organisasjonen. Dette betyr at det som regel ble feiret på en lørdag i desember. Flere av mine samtalepartnere fortalte også at det var vanlig at Mikuláš-arrangementer i Tsjekkia også blir feiret en dag det er praktisk. Den offisielle festdagen for St. Mikuláš ifølge den katolske kirken er 6. desember, og den tradisjonelle dagen for å markere Mikuláš-feiringen i Tsjekkia er 5. desember. Det at disse datoene ikke har så mye å si forteller noe om at TNFs feiring er mer fokusert rundt

praktiske aspekter enn korrekt religiøs praksis. Bruk av navnet Mikuláš uten helgenbetegnelsen sier også noe om at religiøse betegnelser ikke er viktige. Dette betyr imidlertid ikke at feiringen til TNF ikke har religiøs betydning for enkelte.

Den største andelen av mine samtalepartnere sa at de ikke hadde tenkt på Mikuláš som en religiøs helgenskikkelse da de var barn og at de fortsatt ikke gjorde det. Mange jeg snakket med hadde blitt bevisste på det kristne religiøse aspektet ettersom de ble eldre. Allikevel var det få som kunne gjenfortelle religiøse beretninger om helgenen når jeg spurte om det. Det var også en del usikkerhet knyttet til om helgenen var en historisk person, når han levde, hvor han kom fra og hvor han levde. Flere av mine samtalepartnere sa også at de ikke trodde noen tsjekkere anså feiringen som en religiøs feiring.

Når det gjaldt de av mine samtalepartnere som var katolikker, så mente flesteparten av dem at Mikuláš-feiringen er en feiring som handler om en katolsk helgen. I følge dem skiller de ikke selv mellom en sekulær Mikuláš og en religiøs versjon. En av mine katolske samtalepartnere var imidlertid uenig i dette, han mente at Mikuláš og St. Mikuláš ikke er den samme. Begge har røtter i en religiøs tradisjon, men bare den ene er en religiøs skikkelse. En av mine samtalepartnere savnet det religiøse fokuset hun var vant med fra Tsjekkia. Allikevel ville denne personen ha med sine barn på Mikuláš-feiringen til TNF. Dette vitner om et ønske om å vise barna sine en tradisjon som hun så som viktig på tross av manglende religiøst fokus. Utafra det jeg har skrevet ovenfor og tidligere i oppgaven om religion ble det tydelig at det er ytterligere variasjoner knyttet til Mikuláš-feiringen.

Det var ingen av mine samtalepartnere som sa at de oppfattet variasjonen i Mikuláš-feiringen som et problem. De fleste så heller ikke ut til å være bevisst på alle variasjonene og hvilke oppfatninger folk har av feiringen. Det var tydelig at variasjon i opplevelsen og oppfatningen av Mikuláš-feiringen knyttet til religion var noe flesteparten av mine samtalepartnere ikke var vant med å tenke på eller diskutere.

Undervisningsgruppa med eldre barn som jeg observerte hadde undervisning om St. Mikuláš. Dette var forskjellig fra det mange av mine voksne samtalepartnere hadde opplevd som barn. Et lite antall av mine voksne samtalepartnere hadde hørt om helgenen som barn. Det er heller ikke alle barn som får høre om helgenen i dag, verken de som skal delta på TNFs feiring eller andre versjoner av feiringen. Jeg vil allikevel påstå at det har skjedd en endring over tid for

flere av mine samtalepartnere. Endringen er at det ikke lengre blir sett på som noen stor sak at barna lærer om religiøse aspekter knyttet til Mikuláš-feiringen.

Det er tydelig at Mikuláš-feiringen har ulik betydning for katolikker og personer som ikke har helgener som del av sin tro, eller som ikke er religiøse. Uansett er det tydelig at Mikuláš-feiringen har røtter i folkereligiøsitet. Dette blir tydelig når en ser hvilke skikkelser som er sentrale for Mikuláš-feiringene. Dette vises også gjennom at Mikuláš sin bekledning er inspirert av en biskops liturgiske klær. Feiringen bærer i tillegg preg av andre kristne religiøse elementer som julesanger. Som nevnt blir det også brukt vintersanger under feiringen. Vintersangene kan sees som en erstatning for det religiøse julesangene og det blir fokusert på Mikuláš-feiringen som en vinterfest i stedet for en religiøs fest. Dette mener jeg kan knyttes til Tsjekkias kommunistiske fortid. Som nevnt i kapittel 4 skriver Franc at det kommunistiske regimet blant annet fokuserte på å erstatte julens religiøse budskap med en tanke om julen og Mikuláš-feiringen som belønning for arbeidet i det året som hadde gått. Med andre ord kan dette sees som en sesongbasertfest eller en vinterfest.

Mikuláš-feiringen har religiøse røtter, men hvordan religiøse elementer i feiringen oppleves i dag vil variere fra person til person. Opplevelsen varierer basert på bakgrunnskunnskap om feiringens røtter og personlig tro. Mine samtalepartnere hadde varierende meninger om religion og Mikuláš-feiringens religiøse innhold. På tross av disse variasjonene hadde Mikuláš-feiringen betydning for alle mine samtalepartneres nasjonale identitet. Alle knyttet nemlig feiringen til tradisjoner fra Tsjekkia eller Slovakia.

Det er tydelig at Mikuláš-feiringen slik den forberedes og feires i Norge er ulikt fra slik det foregikk i Tsjekkia da mine samtalepartnere feiret der. De barna som deltok på undervisningsgruppa for eldre barn har annen kunnskap om Mikuláš-feiringen enn foreldregenerasjonen. Gruppa er unik for Norge og representerer derfor en endring ikke bare i tid, men også i sted. Flere andre aspekter ved TNFs feiring i 2015 og 2016 viser også at tradisjonen har endret seg med tid og sted.

Et stort antall av mine samtalepartnere uttrykket at Mikuláš-feiringen er viktigere for dem i Norge enn den var i Tsjekkia. Dette gir tydelig uttrykk for at feiringens betydning endret seg da feiringen ble flyttet til et nytt land. Mikuláš-feiringen har fått en viktigere betydning for mange av mine samtalepartneres nasjonale identitet. For andre er denne feiringen kanskje for første gang viktig for deres nasjonale identitet. Ved å flyttes til et nytt land har dermed et

element fra folkereligiøsiteten fått fornyet betydning for nasjonal identitet. For mine samtalepartnere har dette skjedd uavhengig av hvilken religiøs tilknytning til feiringen de har. Dette trenger ikke å bety at Mikuláš-feiringen ikke har betydning for religiøs identitet også når den feires i Tsjekkia. Mitt poeng er at behovet for markører knyttet til nasjonal identitet kan forsterkes når en flytter til et nytt land.

I løpet av denne oppgaven har jeg kommet frem til at Mikuláš-feiringen slik den feires av TNF er en tradisjon som bygger på folkereligiøsitet. Allikevel er religiøse overbevisninger ikke avgjørende for feiringens betydning for bygging og/eller vedlikehold av nasjonal identitet.

8.3 Kommunisme

Tsjekkias historie kan belyse flere spørsmål som dreier seg om religionens plass i Mikuláš-feiringen. Flere av mine samtalepartnere sa også at de mente det hadde skjedd endringer i Mikuláš-feiringen som kan knyttes til Tsjekkias kommunistiske fortid. En av mine samtalepartnere fortalte at TV-programmer om Mikuláš-feiringen og St. Nikolas ikke ble tilgjengelige før etter kommunismen. Dette bekrefter det Franc skriver om at det kommunistiske regimet hadde et problem med religiøst innhold i feiringen. Å vise programmer på TV med Mikuláš-feiringen eller Mikuláš, uten å på en eller annen måte ha med religiøse elementer ville ha vært en utfordring.

Edita husket Mikuláš-feiringen som en utelukkende positiv aktivitet fra barndommen. De pleide også å ha middag med hele familien denne dagen og det var på et vis en av de tradisjonene som samlet familien og knyttet sterke bånd, fortalte hun. Edita kunne huske TV programmer for barn om Mikuláš i Slovakia, disse ble imidlertid ikke tilgjengelige før etter kommunismens fall. Flere av mine tsjekkiske samtalepartnere har også fortalt at det i dag finnes både dokumentarer og barnefilmer med Mikuláš-tema i Tsjekkia. Religion har med andre ord blitt mindre av kun en privatsak, men også et mer offentlig tema.

På samme tid som religion har blitt mer offentlig akseptert vil jeg si at personlig religiøs overbevisning ikke er godt synlig under TNFs Mikuláš-feiring. Dette vises ved at mange av mine samtalepartnere ikke var klar over at enkelte som deltar på feiringen tilegner den religiøs mening. Religion er med andre ord mer akseptert, men fortsatt i relativt stor grad en privatsak.

Kommunistisk styreform har påvirket holdninger til religion. Flere av mine samtalepartnere sa at religion var noe en ikke snakket om da de vokste opp under kommunismen. Som tatt opp i kapittel 2 skriver Jenkins at det å ha en nasjonal identitet handler om å gjøre ting som er typiske for en person med en bestemt nasjonalitet. Samtidig skriver han at en ting som gjør denne identiteten sterk er når folk ikke tenker over den og anser den som selvfølgelig. Grunnen til at det er liten bevissthet og interesse rundt religion i forbindelse med Mikuláš-feiringen henger sammen med landets kommunistiske fortid. Samtidig henger det også sammen med at feiringen er en selvfølgelighet. Feiringen er noe som oppleves som en vanlig og selvfølgelig del av tsjekkiske tradisjoner knyttet til desember. Uansett om en markerer dagen eller ikke vet alle hva tradisjonen går ut på, og de aller fleste har deltatt på ett eller annet tidspunkt. For de som markerer Mikuláš-feiringen i Norge blir viktigheten av dagen forsterket fordi den ikke er like vanlig å feire i Norge. Det selvfølgelige er ikke lengre like tilgjengelig. Dette gjør at flere opplever feiringen som viktigere enn de ville ha gjort i Tsjekkia. Feiringens effekt på nasjonal identitet blir med andre ord forsterket av å flyttes til utlandet.

Som nevnt i kapittel 4 skriver Franc at det kommunistiske regimet i Tsjekkoslovakia ønsket å fokusere på familie, barn og tradisjoner fremfor religion i forbindelse med Mikuláš-feiringen. Franc skriver også at fokus på familie i forbindelse med julen allerede var viktig før det kommunistiske regimet fokuserte på det. Jeg vil si at fokus på familie og barn definitivt fortsatt er en del av Mikuláš-feiringen. Dette er tydelig gjennom en av feiringens mest sentrale ideer som tradisjonelt handler om gavegivning og besøk hvor barn er både mottakere og aktivt samhandler med Mikuláš og følget hans. Alle jeg har snakket med kjenner til denne delen av tradisjonen. Alle hadde også på et eller annet vis fått besøk fra Mikuláš som barn, enten direkte eller gjennom gaver. Det er også mulig å ha en Mikuláš-feiring uten barn med varierende grad av fokus på tradisjonelle elementer som gaver og besøk fra Mikuláš og følget hans. Slike praksiser viser at selv om fokus på familie og barn er sentralt for Mikuláš-feiringen så er det på ingen måte en regel. Jeg mener at dette viser at uttrykk for nasjonal identitet ikke trenger å involvere barn, selv om sterk nasjonal identitet kan formes i barndommen. Å studere og delta på TNFs Mikuláš-feiring har vist meg at opplevelser og tanker rundt feiringen kan være komplekse. Med dette mener jeg at ulike personer kan delta på TNFs Mikuláš-feiring med ulikt syn på om barn, voksne eller familier er i fokus. Dette vil være avhengig av egen situasjon. For eksempel vil kanskje familie og barn ikke oppleves som

hovedfokus om en ikke har med barn selv. For voksne som har med barn kan kanskje barnas opplevelse være minst like viktig som den kontakten en selv får med andre voksne.

Fokus på tradisjoner og nasjonalitet som en erstatning for religion var som nevnt også noe det kommunistiske regimet prøvde å tilrettelegge for. I dagens feiring slik den foregår hos TNF er det mye fokus på tradisjoner knyttet til det nasjonale. Det er mulig at et slikt fokus på nasjonalitet og tradisjoner har blitt påvirket av det kommunistiske regimets propaganda. Min studie har fokusert på feiringen slik den foregår hos TNF i Norge. Nettopp det at feiringen har blitt geografisk flyttet mener jeg gjør fokuset på det nasjonale ekstra tydelig. Nasjonal identitet og familieverdier er i fokus på TNFs Mikuláš-feiring. Dette utelukker som nevnt ikke at personlig religiøs tro og forhold utenfor familien kan være viktige deler av TNFs Mikuláš-feiring.

8.4 Ulike nasjonaliteter

Det er mulig at fokuset på nasjonale tradisjoner slik det ble promotert av det kommunistiske regimet har påvirket Mikuláš-feiringen generelt. Når det gjelder TNFs feiring så er det mye fokus på det typisk tsjekkiske, for eksempel når det gjelder mat, drikke, språk, musikk og håndverksaktiviteter for barn. Flere av disse elementene kan også regnes som typisk slovakiske. I tillegg kommer elementer som ikke hadde vært med om det ikke hadde vært for at feiringen foregår i Norge. Eksempler på dette er at det blir brukt en del norsk språk og mat. Dessuten er det en del personer som er med på feiringen og opplever den som uvant fordi de ikke har mye kontakt med tsjekkisk kultur, er oppvokst i Norge eller ikke snakker godt tsjekkisk. Det er med andre ord en blanding av ulike nasjonaliteter som sammen kommuniserer noe av det de har felles. I dette tilfellet er det snakk om Mikuláš-feiringen og tilknytninger til en eller flere av landene Tsjekkia, Slovakia og Norge. Under feiringen blir det fokusert mye på tsjekkisk og slovakisk nasjonal identitet, men norsk identitet får også en del av plassen. Jeg vil trekke frem spørsmålet om hvorvidt barn skal skremmes som et eksempel på norsk identitets plass. Dette kommer jeg tilbake under.

Jeg hadde en hypotese om at tsjekkere opplever at de er annerledes enn slovakere, men at sammenliknet med nordmenn er de like. Jeg vil si at når det gjelder Mikuláš-feiringen, felles historie og språk har jeg fått bekreftet min hypotese. Mine samtalepartnere opplever å ha disse tingene felles (kanskje også flere ting). Sammenliknet med nordmenn opplevde derfor mine

samtalepartnere at de var ganske like. Allikevel var det tydelig at mine samtalepartnere ikke så tsjekkere og slovakere som del av den helt samme kulturen.

Jeg vil imidlertid også hevde at norsk identitet har påvirket Mikuláš-feiringen. Eksempelvis har tradisjonen med å skremme barn i forbindelse med Mikuláš-feiringen blitt tonet ned og tilpasset det norske samfunnet. Jeg hadde samtaler med flere som har stilt opp til denne oppgaven om hvorvidt det er riktig å skremme barn i forbindelse med Mikuláš-feiringen. For mange av de voksne handlet det skremmende elementet om djevelen og hvordan denne skikkelsen skulle oppføre seg. En av mine voksne samtalepartnere fortalte imidlertid at hun aldri var redd for djevelen som barn, den hun var redd for var Mikuláš. En annen av mine samtalepartnere fortalte at han mente barn ikke er like lette å skremme i dag som de var da han var barn. Begrunnelsen han ga var at barn har lettere tilgang til informasjon i dagens samfunn. Her vil jeg fokusere på hva mine voksne samtalepartnere mente om å skremme barn. De voksne jeg snakket med sa at utfordringen på TNFs feiring ikke var at barna ble skremt, men at det var mye ventetid før barna fikk møte Mikuláš og følget hans. Ventetiden førte til at barna ble utålmodige og slitne.

Nesten alle de voksne jeg snakket med mente at TNFs Mikuláš-feiring ikke er en veldig skummel versjon av Mikuláš-feiringen. Det var mange som presiserte at de mener det er viktig å ikke skremme barn for mye. Flere voksne fortalte også om opplevelser der de selv eller andre barn hadde vært veldig redde eller opplevd situasjonen som dramatisk. Mange mente at en kunne løse dette ved å forberede barn på hva feiringen går ut på, og å ta hensyn til alder og hvor mye hvert enkelt barn tåler. På samme tid som flere av mine samtalepartnere understreket hvor viktig det var å ta hensyn til barna, var det noen av dem som på samme tid mente at barna kunne skremmes litt. De fortalte at om en ikke skremmer litt så er det jo ikke den samme tradisjonen, og budskapet om at barn må vise god oppførsel kommer ikke frem. På samme tid som flere voksne synes at barn burde tas hensyn til, forteller de fleste om dramatiske eller skremmende minner om Mikuláš-feiringen med et smil. Det som er skummelt eller dramatisk kan med andre ord også sees som spennende.

Disse tankene om å ta hensyn, men allikevel skremme litt kan virke paradoksale. Jeg mener dette tydelig viser sakens kompleksitet. Det er ikke snakk om en tydelig grense mellom hva som er for mye skremming og hva som er passelig. Her så det også ut til å være en diskusjon om hvorvidt det er farlig å bli litt skremt. Folk hadde ulike meninger om dette og det var tydelig at meningene kunne avhenge av flere faktorer som egne opplevelser som barn, barnas

alder og personlighet og hvorvidt en synes det er greit å skremme i det hele tatt. I TNFs feiring handlet en av barnas rolle om å ha en interaksjon med Mikuláš og følget hans. Denne interaksjonen ble i stor grad påvirket av hvordan voksne personer ønsket å kommunisere med barn.

Mine samtalepartnere forklarte også at de var usikre på om det å skremme barn på Mikuláš-feiringen passer overens med norsk kultur. De var med andre ord usikre på hvordan nordmenn ville oppleve og ta imot deres kultur. Denne bekymringen for hvordan norsk kultur ville ta imot deler av Mikuláš-feiringen kan ha påvirket mine samtalepartneres avgjørelser i forbindelse med skremming av barn. Samtidig uttrykket en stor andel av mine samtalepartnere personlig interesse for å ta hensyn til barn på dette området. Jeg tolker dette som at det fantes en bekymring for at to kulturer ikke skulle passe sammen. Samtidig mente flere av mine samtalepartnere også at tanker rundt å skremme barn hadde endret seg med tid, og at det var mindre vanlig å skremme barn i dagens samfunn enn da de selv var barn.

8.5 Videre forskning

Min oppgave er avgrenset til å handle om Mikuláš-feiringen som fellesskapsfeiring. Jeg har plassert barn som den del av denne feiringen. For å kunne uttale meg om hva barn mener om feiringen måtte jeg ha gjort et grundig arbeid om barns opplevelser og meninger. Videre forskning på dette området vil kunne bli et viktig bidrag til barneforskning.

Mer forskning omkring religiøse versjoner og opplevelser av Mikuláš-feiringen kan også gi mer innsikt i hvilke flere variasjoner og meninger om feiringen som finnes. Dessuten kan mer forskning rundt Mikuláš-feiringen i Tsjekkia eller i diaspora befolkninger utdype vår generelle forståelse av hvordan elementer fra folkereligiøsiteten blir viktige for både nasjonal og individuell identitetsbygging.

Litteraturliste

- Enyedi, Zsolt og O'Mahony, Joan. Churches and the Consolidation of Democratic Culture: Difference and Convergence in the Czech Republic and Hungary. I *Democratization*, 2004, Vol.11(4), s.171-191.
- Franc, Martin. Merry and Abundant. Celebrating Christmas in the Czech Lands in 1950s and 1960s. I *Food and History*, 2006, Vol.4(2), s.237-252.
- Hamplová, Dana og Nešpor, Zdeněk R. Invisible Religion in a "Non-Believing" Country: The Case of the Czech Republic. I *Social Compass*, 2009, Vol.56(4), s.581-597.
- Jenkins, Richard. 2012. *Being Danish: Paradoxes of Identity in Everyday Life*. 2nd ed. Museum Tusulanum Press, København.
- Nešpor, Zdeněk R. Religious Processes in Contemporary Czech Society. I *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*, 2004, Vol.40(3), s.277-295.
- Nešpor, Zdeněk R. Attitudes Towards Religion(s) in a 'Non-Believing' Czech Republic. I *Anthropological Journal of European Cultures*, 2010, Vol.19(1), s.68-84.
- Nešporová, Olga og Nešpor, Zdeněk R. Religion: An Unsolved Problem for the Modern Czech Nation. I *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*, 2009, Vol.45(6), s.1215-1237.
- Ohrvik, Ane. 2009. *Nisser: Fra Helgen til Sinntag*. Humanist Forlag. Oslo.
- O'Mahony, Joan. The Catholic Church and Civil Society: Democratic Options in the Post-Communist Czech Republic. I *West European Politics*, 2003, Vol.26(1), s.177-194.
- Rooijackers, Christina Thérèse. 2016. «Dress Norms and Markers: A Comparative Study of Coptic Identity and Dress in the Past and Present». Vrije Universiteit, Amsterdam. (Doktorgradsavhandling).

- TNF Tsjekkisk-Norsk Forum. «Mikulášská zábava. En ny opplevelse av et barndomsminne». Nr. 85. april 2016, s. 13. (Medlemsblad).
- TNF Tsjekkisk-Norsk Forum. «Mikulášská oslava jak má být a jakou jsme již dlouho nezažili». Nr. 88. mars 2017, s. 20-21. (Medlemsblad).
- <http://www.cz-forum.no/nb/om-oss/> lest 01.05.2017.
- <http://cz-forum.no/nb/aktiviteter/> lest 01.05.2017.

